

■ ELMÉLETILEG

POLITIKAI GENERÁCIÓK MAGYARORSZÁGON

(Szabó Andrea)

■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

„ELÉRHETŐ ÉS ÁTÉLHETŐ!”

– 25 éve szól a Civil Rádió

(Péterfi Ferenc)

■ TÁRSADALOM ÉS ÁLLAM

A NEMZETI IFJÚSÁGI TANÁCS KÖZPOLITIKAI ELEMZÉSE,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL ANNAK ÉRDEKKÉPVISELETI
FUNKCIÓJÁRA

(Nagy Ádám–Oross Dániel–Szalóki Viktor)

■ VILÁG-NÉZET

SPORTDIPLOMÁCIAI INTÉZMÉNYRENDSZEREK
FRANCIA ÉS MAGYAR MEGKÖZELÍTÉSBE

(Garamvölgyi Bence–Deregán Gábor–Dóczi Tamás)

A CIVIL TÁRSADALMI SZERVEZET
FENNTARTHATÓSÁGI INDEXE MAGYARORSZÁG
ESETÉBEN 2017-BEN

(Szerkesztő:

United States Agency for International
Development [USAID])

THE 2017 CIVIL SOCIETY ORGANIZATION
SUSTAINABILITY INDEX FOR HUNGARY

(Editor:

United States Agency for International
Development [USAID])

CIVIL SZEMLE

Szerkesztőbizottság/Editorial Board

Belia Anna, Harsányi László, Kirschner Péter, Kuti Éva,
Marschall Miklós, Miszlivetz Ferenc, Nagy Ádám

Szerkesztőség/Editors

Felelős szerkesztő/Executive Editor Nárai Márta

Rovatszerkesztők/Editors Bögre Zsuzsanna, Csongor Anna (Társadalom
és állam/Society and State)

Kákai László (Elméletileg/Theoretically)

Péterfi Ferenc (Közösségek és civil társadalom/Community
and Civil Society)

Sebestény István (Világ-nézet/International Review)

Képszerkesztő/Image Editor Gönczö Viktor

Technikai szerkesztő/Technical Editor Erlei Károly

Cikkjavaslatokat, ötleteket, véleményeket a civilszemle@gmail.com címre várunk.
Előfizethető a www.civilszemle.hu címen

Kiadó

CIVIL SZEMLE ALAPÍTVÁNY

www.civilszemle.hu

1137 Budapest, Pozsonyi út 14.

Tel./fax: (+36-1) 221-8099

E-mail: civilszemle@gmail.com

Felelős kiadó: Nizák Péter kuratóriumi elnök

Készült a Virtuoz Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: Tolonics Gergely

ISSN 1786-3341

■ ■ ELMÉLETILEG	
Szabó Andrea: POLITIKAI GENERÁCIÓK MAGYARORSZÁGON	5
– „...jönnek a '90-esek, a '68-asok helyett jön a '90-es nemzedék”	
■ ■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM	
Péterfi Ferenc: „ELÉRHETŐ ÉS ÁTÉLHETŐ!”	23
– 25 éve szól a <i>Civil Rádió</i>	
■ ■ TÁRSADALOM ÉS ÁLLAM	
Nagy Ádám–Oross Dániel–Szalóki Viktor: A NEMZETI IFJÚSÁGI TANÁCS	39
KÖZPOLITIKAI ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL ANNAK ÉRDEKKÉPVISELETI FUNKCIÓJÁRA	
■ ■ VILÁG-NÉZET	
Garamvölgyi Bence–Deregán Gábor–Dóczy Tamás: SPORTDIPLOMÁCIAI	69
INTÉZMÉNYRENDSZEREK FRANCIA ÉS MAGYAR MEGKÖZELÍTÉSBN	
Szerkesztő: United States Agency for International Development (USAID):	85
A CIVIL TÁRSADALMI SZERVEZET FENNTARTHATÓSÁGI INDEXE	
MAGYARORSZÁG ESETÉBEN 2017-BEN	
Editor: United States Agency for International Development (USAID):	101
THE 2017 CIVIL SOCIETY ORGANIZATION SUSTAINABILITY INDEX FOR HUNGARY	
■ ■ SZERZŐINK	117

Fotó/Csongor Anna

POLITIKAI GENERÁCIÓK MAGYARORSZÁGON

– „...jönnek a '90-esek, a '68-asok helyett jön a '90-es nemzedék”¹

Szabó Andrea

Bevezető

„Nagy pillanat előtt állunk... az esély itt van, de nem egyszerűen a liberális demokrácia, az arra fölépült liberális nem demokratikus politikai rendszereknek mondhatunk búcsút a következő év májusában, hanem a '68-as elitnek is, úgy, ahogy van.

... ha a '68-as elit megy, akkor már csak egyetlen kérdésre kell válaszolnunk, hogy ki jön? És erre azt a szerény választ kell adnunk, hogy mi jövőnk, ... hogy jönnek a '90-esek, a '68-asok helyett jönnek a '90-esek ... nemzedéke az európai politikában.”²

Orbán Viktor, 2018. július 28. Tusnádfürdő (Băile Tuşnad)

Az elmúlt évtizedekben divatossá és szinte elcsépeletté vált a generáció fogalma. A politikai közbeszédben éppúgy, mint a hétköznapi nyelvben nagyon sokszor, rendkívül széles jelentéstartamban használják/juk a generáció/nemzedék fogalmát.³ Az 1968-as események ötvenéves évfordulóján érdemes feleleveníteni a generációs elméleteket, illetve reagálni azok politikai generációkkal kapcsolatos aspektusára. Az alábbi tanulmány tehát az 1968 jelentőségéről és hatásáról szóló tudományos diskurzushoz kíván csatlakozni, speciális, generációs szempontból.

Tanulmányom közvetlen előzménye Orbán Viktor 2018. július 28-án, a romániai Tusnádfürdőn elhangzott beszéde, amelyben generációs szempontból is érdekes kijelen-

téseket tett. A nagyívű beszéd végén – ahogy az a fenti szó szerinti szövegből kitűnik – azt állítja, hogy az európai politika irányítása 2019 májusa, az Európai Parlamenti választásokat követően egy új generáció kezébe kerül. Kétségtelen, hogy a szónok politikusok generációjáról beszél, de tanulmányomban ezt az okfejtést szélesebben értelmezem.

Már csak azért is, mert egyrészt a mi, mint '90-esek és ti, mint '68-asok szembeállítás jóval korábban, 2007-ben megjelent az előadónál,⁴ másrészt világosan körülírja a '68-asok nemzedékét éppúgy, mint a '90-esekét (lásd 1. táblázat). A szónok a kereszténydemokrácia és a liberális demokrácia közötti ellentétről értekezik, amit röviden az „liberális politikai rendszer” vs. „nem demokratikus rendszer” képeként rajzol fel. Tehát széles kontextusba helyezi saját állítását, ezzel tágabb értelmezési lehetőséget nyújt a hallgatóság számára. A szöveg felfogható egyfajta generációs krédóként, a politikai hatalomban tartósan jelen lévő, 1968-at alapélményként raktározó '68-asokkal szemben egy új, '90-es politikai generáció térfoglalásaként.

1. táblázat. A kereszténydemokrácia és a liberális demokrácia, illetve a '68-asok és a '90-esek közötti különbségek

Kereszténydemokrácia	Liberális demokrácia
Mi ('90-esek)	Ők ('68-asok)
keresztény elkötelezettség	multikulturalizmus*
bevándorlás-ellenesség	bevándorlaspártiság
keresztény családmodell	variálható családmodell
nemzeti érzelmű	nem nemzeti érzelmű
tízparancsolatra épülő tradicionális értékek**	teljes egyéni szabadság hirdetése (nincs nemi, identitásbeli, nyelvi és származási kötelék)***

*eredetiben multikulti

**Orbán Viktor 2012. október 8-i beszéde a Magyar Diaszpóra Tanács II. ülésén³

***Orbán Viktor 2007. július 21-i beszéde, Tusnádfürdőn⁶

Forrás: Saját szerkesztés.

Túllépve immár a szónoklaton nagy kérdés azonban, hogy ha egyáltalán létezik az elit értékvilágában generációs eltérés, az megjelenik-e a társadalom egyes generációinak gondolkodásában? A fentiek alapján úgy vélem, hogy érdemes a kérdéskör hazai vonatkozásait megvizsgálni. Egészen pontosan azt, hogy tudományos értelemben beszélhetünk-e Magyarországon a '68-asok és a '90-esek politikai nemzedékéről. Empirikus adatokkal igazolható-e „a '68-asok küzdenek a '90-esekkel”-narratíva, és ez a feltételezett „küzdelem” (amelyet erős különbözőségként értelmezek) megállapítható-e a vizsgált generációk ideológiai karakterében, politikai részvételében és politikai preferenciáiban? A kérdésfeltevés fogalmi hátterét a Karl Mannheim (1928) tudományozsociológiai munkásságára építő generációs elmélet adja, amelynek Magyarországon komoly tudományos múltja és háttere van.

A tanulmány felépítése követi a klasszikus tudományos cikkszerkezetet: rövid elméleti bevezető után a felhasznált adatbázisok és változók bemutatása következik. A kapott

eredmények ismertetését követően a tanulmányt egy, az eredményeket értékelő és a kutatási kérdéseket kontrolláló konklúzió zárja.

Generációs elméletek a magyar politikatudományban⁷

Épp 90 évvel ezelőtt, 1928-ban jelent meg Mannheim Károly, korabeli tudományos körökben visszhangot alig-alig kiváltó munkája, *A nemzedékek problémája*.⁸ A szöveg lényegében az 1968-as diáklázadásokig – tudományos értelemben – tetszhalott állapotban létezett, így a mára kialakult kultusza kifejezetten a '68-as globális méretű változásoknak köszönhető. A Mannheim által kifejtett poláris élményeltolódás elmélet választ ad ugyanis arra a problémára, hogy két egymást követő generációnak miért más és más az ellenfele a világban, miért látják másként a dolgokat, miért nem lehet sohasem teljes konszenzus egy fiatalabb és egy idősebb nemzedék között. Mannheim világosan rögzíti, hogy a generációk létrejöttéhez feltételekre van szükség, leginkább olyan közvetlenül megélt, saját tapasztalatra, amely lehetővé teszi a közös szocializációs élményt, a megélt közös történelmet. Ez fogja a generáció tagjait „élményközösséggé” formálni. A közös élmény egyben a közös tudat és a közös identitás létrejöttét is elősegíti, azt, hogy az együttesen átélt élményt, történelmet hasonlóan dolgozzák fel az adott generáció tagjai.

Stumpf István (1996) hívja fel a figyelmet arra, hogy a generáció egy reprezentatív kisebbsége a politikai életben is képes megjeleníteni a generációt akkor, ha aktív cselekvőként lép fel, felvállalja a politikai konfliktusokat mindazokkal szemben, akik akkor éppen működtetik a politikát. A generációs fogalom tehát általánosabb, szélesebb jelentéssel bír, a politikai generáció viszont sokkal szűkebb, és nagyon gyakran a politikai elittek révén határozódik meg.

Bár nem tárgya a dolgozatnak a generációs identitás kereslet-kínálatának közvetlen vizsgálata, ha Lippset és Rokkan (1967) klasszikus törésvonal elméletéből indulunk ki, akkor azt feltételezhetjük, hogy a politikai generációk elitje végső soron az adott generáció rétegeiből érkező általános nyomást (értéket, érdeket, eszméket, korszellemet) érzékelve vállalja fel a generáció közös identitását és fogalmazza azt meg a társadalom egésze számára. A generációs elittek tehát – legalábbis ebben az értelemben – transzmissziós szíjként működnek az adott generáció és a társadalom egésze között, felhangosítják a már meglévő közös normákat, értékeket és eljárási módozatokat. Mindezt úgy, hogy a politikai generáció önmagában nem egy konkrét aktor (párt, civil szervezet) tagjai, nem feltétlenül tudnak a hovatarozásukról, egyfajta passzív viszonyközösségként értelmezhetők. A politikai generációk mégis időről időre megszervezhetik magukat valódi politikai közösséggé, méghozzá az esetek többségében a generációs elittek által létrehozott párttá. A politikai generációk gondolkodásmódjának, politikai értékvilágának azonosítása tehát elválaszthatatlan a generációs tudatot megfogalmazó generációs elit logikájának megértése nélkül. Összességében, álláspontom szerint, *a politikai generáció leginkább úgy fogalmazható meg, mint olyan személyek összessége, akiknek a közösen megélt történelmi tapasztalatuk, közös identitásuk és közös szocializációjuk révén van valami-*

lyen közös érdeke és értékrendszere, amelyet elitjeik, a politikai hatalomért való küzdelemben nyilvánosan is felvállalnak és artikulálnak.

Külön érdekes elméleti kérdés, hogy a politikai generációk és a választók csoportjait hogyan tudjuk azonosítani. Nyilvánvaló ugyanis, hogy például a választói magatartás elméletek sokkal inkább választókban, mint gyakran csak nehezen beazonosítható, leginkább ideáltípusos formában leírható, vagyis elméleti jellegű politikai generációkban gondolkodnak. Úgy vélem, hogy helyes azt feltételezni, hogy a 18 éven felüli választópolgárok többsége, de értelemszerűen nem mindenki, aktív vagy passzív státusban, azaz tudatosan vagy sem, tagja valamilyen politikai generációnak. Szavazatát dominánsan a választói magatartáselméletek prepszichológiai, másképpen michigeni modellje⁹ alapján elsősorban pártidentifikációja, azaz – politikai szituációtól függően – a hozzá, elsősorban közös szocializációja, identitása, érték és élményvilága alapján közel álló politikai elit által megszervezett pártra adja le (Szabó 2015). Róbert Péter (1999, 3) szerint „a szocializáción és identifikáción alapuló hosszú távú beállítódások választásról választásra állandóak, míg a rövidtávú megfontolások adott tematikus kérdések, illetve a jelöltek személyének függvényében módosíthatják a szavazási döntést.” Ha a fenti feltételezés helyes tehát, akkor az egyes pártok szavazói politikai generációs értelemben elkülönülnek egymástól, illetve fordítva, az egyes (elméleti) politikai generációk tagjai dominánsan más-más pártot fognak támogatni. Dominánsan ugyan, de nyilvánvalóan nem 100 százalékban fogják ezeket a pártokat preferálni.

A magyar politikatudomány az 1980-as évek végétől az 1990-es évek közepéig több kísérletet is tett (lásd Körösenyi András, Csizmadia Ervin, Kéri László munkáit) a politikai generációk meghatározására. Stumpf István (1996) három nagy generációt különböztet meg a rendszerváltozást követően létrejövő szisztémában: a történelmit, a nagy generációt, valamint a posztkommunista protest generációt. A történelmi generációt meghatározó személyiségek politikai szocializációjában a két világháború közötti szellemi-politikai élet hatása játszott döntő szerepet, és alapvetően a keresztény-nemzeti Magyarország értékvilágát képviselték. Elemzésem szempontjából a másodiknak, a nagy generációnak, valamint a posztkommunista protest generációnak van különös jelentősége. A nagy generáció meghatározó politikai élménye ugyanis a kádári konszolidáció és a gazdasági reformfolyamat, másrészt viszont – elsősorban szellemi értelemben – az 1968-as diáklázadások. Végül a posztkommunista protest generáció tudatát hordozó reprezentatív kisebbség nem akarta megkötni a rendszer által felkínált hallgatólagos társadalmi szerződést, és egyúttal elutasította a Kádár-korszak szocializációs mintázatait. Ezen az értelmiségi bázison jön létre a nyolcvanas évek végén a Fiatal Demokraták Szövetsége, amely új nyelvezetet, új, pragmatikus ideológiát és új, képviseleti-demokratikus részvételt és integrációs módot ajánlott a generáció tagjainak.

A 2000-es években a politikai generációkat azonosító kísérletek elkoptak, a téma lekerült a mainstream politikatudomány napirendjéről. Ezen a téren áttörést Kiss Balázs és az általa 2012-ben alapított kutatói team (Generációs konfliktusok)¹⁰ hozott az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetében. Az azóta már befejeződött projekt keretében két olyan tanulmány is született, amely a rendszerválto-

zás egészét, benne a 2010 után kibontakozó változásokat is generációs metszetben értelmezte. Róbert Péter–Valuch Tibor *Generációk a történelemben és a társadalomban* (2013) című cikkükben – figyelembe véve a korábbi e témában született írásokat – a közös szocializációs mechanizmusok és történelmi tapasztalatok alapján elkészítették a magyar társadalom aktuális politikai generációs térképét.

2. táblázat. Generációs térkép

	Részletes generációs térkép	Összevont generációs felosztás
1	1945 előtt: Horthy-korszakban szocializálódtak	1949: Preszocialista generáció: 1949 előtt szocializálódtak
2	1939–1945: Háborús időszak alatt szocializálódtak	
3	1945–1948: Fényes szelek generációja	
4	1949–1962: Hosszú '50-es években szocializálódtak	1949–1962: Hosszú '50-es években szocializálódott generáció
5	1963–1979: Kádári-konzolidáció időszakában szocializálódtak (benne a „Nagy generáció” és a technokrata generáció)	1963–1979: Kádári konzolidáció idején szocializálódott generáció
6	1980–1989: Kádár-korszak válságának generációja	1980–1989: Kádár-korszak válságának idején szocializálódott generáció
7	1990–1995: Transzformációs válság generációja	1990–1995: Transzformációs válság idején szocializálódott generáció
8	1996–napjainkig: Posztoszocialista generáció	1996–napjainkig: Posztoszocializmus időszakában szocializálódott generáció

Forrás: Róbert–Valuch (2013:122, 1. táblázat).

A 2. táblázatból kitűnik, hogy a szerzők nyolc politikai generációt azonosítanak napjaink társadalmában. Elsősorban empirikus, biológiai okok miatt egyébként az 1949 előtt szocializálódottakat összevonták, így a gyakorlatban hat generációról beszélnek (lásd a táblázat második oszlopa). Tanulmányom szempontjából két csoportra kívánom felhívni a figyelmet, az ún. *Kádári-konzolidáció időszakában szocializálódottakra* (továbbiakban '68-asok) és a *Kádár-korszak válságának generációjára* (továbbiakban '90-esek).

Milyen hatások érték e két politikai generációt? Egyet értve Róbert Péterrel és Valuch Tiborral úgy vélem, hogy a '68-asokat szocializációjuk kitüntetett időszakában nem traumatikus, hanem inkább társadalmi magatartásukat formáló (az államszocialista keretek között relatíve) pozitív élmények érték. Ezen belül is kiemelendő az ún. enyhülés politikája, a beatkorszak beköszönte és maga 1968 élménye, legyen szó akár a '68-as ún. Prágai Tavaszról éppúgy, mint a magyarországi kortársak számára inkább csak hallomásból ismert diáklázadásokról, egyáltalán az ifjúság globális felfedezéséről. 1968 ebben az értelemben egyfajta korszakjellemként értelmezhető, olyan kulturális és civilizatórikus átalakulásokon nyugvó jelenségként, amely az Egyesült Államoktól Kelet-Európaig megérintette az időszak fiataljait. Róbert és Valuch (2013:120) úgy véli, hogy ez az ún. „'nagy generáció' ébredésének időszaka, a 'nagyon másként, mint apáink', de a politikai korlátokat nem, vagy csak óvatosan feszegetve szemlélet jegyében zajlott.” A szerzőpáros hangsúlyozza, hogy az 1968-as generációnak a politikai hozzáállása elválaszthatatlan attól az életszemléletbeli és életmódbeli váltástól, amely egybeesett a Kádár-

korszak fejlődő periódusával, az infrastrukturális és a kulturális viszonyok látványos javulásával.¹¹

A másik generáció a Kádár-korszak válságának generációja, amely – szemben a ’68-asokkal – egy politikai rendszer utolsó, hanyatló évtizedének örököse. Gondolkodására nagy hatással bírt egy történelmi esemény, egész pontosan az, amikor Wojciech Jaruzelski tábornok, miniszterelnök 1981. december 13-án bevezette a hadiállapotot Lengyelországban, és a Szolidaritás Mozgalom időlegesen vereséget szenvedett. Emellett Magyarországon, leginkább az egyetemeken, és a fővárosban, ébredezni kezdett a magyar ellenzék, amely siettette a rendszerváltás folyamatát. Mindamellett e folyamat úgy tudott generációképző hatásként megjelenni, hogy a Kádár-korszak gazdasági teljesítőképessége a határára érkezett. Az 1973-ban majd 1979-ben kirobbant olajválságok, illetve a tervutasításos gazdaságirányítás következtében kialakult gazdasági nehézségek eredményeképpen a nemzeti jövedelem, valamint a beruházások növekedési üteme lelassult, illetve stagnált a nyolcvanas években, a reálbérek pedig 1978-tól kezdődően egyenesen csökkenni kezdtek. A gazdasági problémákat követő társadalmi nivellálódás, az államszocializmus lassú politikai agóniája, valamint az időközben zajló nemzetközi (politikai és gazdasági) átalakulások magyarországi következményei és hatásai egyöntetűen támasztották alá azt a tételt, mely szerint az államszocializmus mint politikai berendezkedés nem alkalmas a hosszú távú társadalmi kihívások megoldására. Az ebben a korszakban szocializálódó fiatalok inkább a problémákat, a kezdődő társadalmi polarizálódást, valamint a rendszer szétcsúszását érzékelték, és ezzel párhuzamosan azt, hogy lehetőséget kaptak a saját utak kitapasztására. Míg a ’68-asok a virágzás, a ’90-esek a „bomlás virágai”. Ennek következtében természetes lehet, hogy másként látták és látják a világot függetlenül attól, hogy hány évesek egy adott történelmi szituációban.

Hogyan mérhető a két generáció?

A Kiss Balázs által vezetett MTA TK PTI-s kutatócsoportban kidolgozott alapelvek alapján Róbert és Valuch egy adott generációba tartozónak azt tekintik, aki 14 éves volt a generációhoz társított történelmi periódusban. A 14 éves életkor, első ránézésre, talán kisé korainak tűnik, de a politikai szocializációs vizsgálatok azt mutatják, hogy nagyjából ennyi idős korában kezd el érdeklődni a közéleti, politikai kérdések iránt egy önmagára ébredő fiatal. A következő táblázatban összefoglaltam, hogy a vizsgált generációkat hogyan lehet operacionalizálni, mérhetővé tenni. Minden esetben az empirikusan könnyebben megfogható választópolgárokból, azaz 18 éven felüliekből indulok ki. Fontos azonban megjegyezni, hogy a 14 év mesterséges lehatárolást eredményez, nyilvánvalóan a valóságban sokkal jobban összeérnek az egyes generációk, nagyobb és hosszabb az átmenet az egyes korszakok között (ezért is beszélhetünk elsősorban ideáltípusos politikai generációkról, amelyeknek az operacionalizálása nehézségekbe ütközik).

A 3. táblázatból világosan kitűnik, hogy életkori szempontból 2010-ben a ’68-asok inkább középkorúak voltak, akiknek a felső korévei kifelé haladtak a munkaerőpiac-

ról. Nyolc évvel később a generáció jelentős része gazdaságilag már nem aktív, idősebb karaktert mutat, ami persze önmagában okozhat véleményváltozást. A '90-esek mindkét vizsgált időszakban középkorúak, még hozzá gazdaságilag aktív középkorúak, akik, vélelmezhetően, túl vannak a családalapításon, és karrierjük középső szakaszában tartanak.

3. táblázat. A vizsgált politikai generációk operacionalizálása

Generáció	Szocializációs időszak	Születési idő	Életkor 2010-ben	Életkor 2018-ban
'68-asok	1963–1979 között	1949–1965 között	45–61 év között	53–69 év között
'90-esek	1980–1989 között	1966–1975 között	35–44 év között	43–52 év között

Forrás: Saját szerkesztés.

Az adatok forrása két, a 2. és a 4. Orbán-kormány hatalomra kerülése, tehát a 2010-es és a 2018-as választások előtt, kora tavasszal készült survey vizsgálat. Az első adatfelvételt a DKMKA megbízásából a Szonda Ipsos és a Medián,¹² a másodikat a Závecz Research Kft. az MTA TK PTI megbízásából készítette.¹³

4. táblázat. A vizsgált politikai generációk megoszlása 2010-ben és 2018-ban (esetszámok)

Generáció	2010	2018
'68-asok	419	508
'90-esek	286	341
Összesen	705	849

Forrás: DKMKA (2010) és MTA TK V (2018).

E két időpont választásának tudományos oka elsősorban az, hogy 2010-re ún. kritikus választásként (Róbert–Papp 2012) tekint a hazai politikatudomány, ami 8 év szocialista–szabaddemokrata kormányzás után alapvetően változtatja meg a hatalmi, politikai konstellációt. Létrejön a Nemzeti Együttműködés Rendszere, amelyet hibrid rezsimként (Bozóki–Hegedűs 2017) definiálnak a politológusok. A társadalom politikai gondolkodása és viselkedése nemcsak az idő/életszakasz múlása/változása miatt változhatott jelentősen 8 év alatt, hanem a politikai környezet alapvető, drámai megváltozása miatt is. Ezek a hatások azonban különböző módon érinthették a '68-asokat és a '90-es generációt.

A fentiek figyelembevételével kutatási kérdéseim a következők:

A) Empirikusan bizonyítható-e, hogy a '68-as és a '90-es generáció politikai gondolkodásában és politikai viselkedésében érdemi eltérés van?

Ha e különbség tartós, azaz legalább két vizsgálati időpontban is tetten érhető és statisztikailag külön-külön bizonyítható, akkor valóban beszélhetünk két külön értéken, normákon nyugvó, adott esetben egymással konfliktusban álló politikai generációról.

B) Hogyan változott a két generáció tagjainak politikai gondolkodása és politikai viselkedése a 2010 és 2018 közötti időszakban?

A '90-esek valóban megfelelnek-e annak a képnek, amelyet Orbán Viktor 2018. július 28-i, illetve korábbi beszédében lefestett.

Két politikai generáció közötti különbség meglétét egy adott adatfelvétel időpontjában kétdimenziós keresztábrával és a hozzá kapcsolódó statisztikákkal vizsgálom (Pearson féle χ^2 és Cramer's V mutató, illetve ezek szignifikanciája $p \leq 0,05$ szinten). A politikai generáció véleményében történő elmozdulást azonban sokkal nehezebb vizsgálni. Ahogy arra a többször idézett Róbert–Valuch-cikk is utal, az idő ilyen esetekben legalább három tényező függvénye. Érik az embert születéséből adódó történelmi vagy periódushatások (Róbert–Valuch 2013:125–126), kohorsz hatások, valamint ún. öregedési hatás, egyszerűen az, hogy idősebbek, tapasztaltabbak leszünk, és más életkori szakaszba lépünk. Mindezeket figyelembe véve akkor tekintek egy elmozdulást szignifikánsnak, ha az – figyelembe véve a hibahatárokat, az eltérő adatfelvételi időpontot, a keresztmetszeti jellegű kutatásokat, valamint az eltérő mintanagyságot – kétszer haladja meg a 800 fős minta¹⁴ hibahatárát, azaz $\pm 3,4 \times 2 = 6,8 \approx 7$ százalékpontot.

Az alábbi, 5. táblázat pontosan mutatja, hogy miért szükséges legalább 7 százalékpontonra felvinni az elmozdulás határértékét. 2010-ben a két politikai generáció között nincs szignifikáns eltérés az iskolai végzettségben, míg 2018-ban már igen. Ráadásul a '68-as generáció esetében nem is érthető teljesen az elmozdulás jellege, hiszen a legfeljebb 8 osztályt végzettek aránya növekedett meg, ami nehezen magyarázható, hiszen a már megszerzett iskolai végzettség nem tud lejjebb csökkenni. Vagyis, ebben az esetben valamiféle mintaösszetételbeli indok lehet a változás mögött. Ezzel is azt szeretném jelezni, hogy még a 7 százalékpontos változást is helyi értékén, keretek között érdemes kezelni.

5. táblázat. Iskolai végzettség megoszlása, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
legfeljebb 8 osztály	23	30	+7*	20	17	-3
szakmunkás	30	24	-6	37	33	-4
érettségi	30	31	+1	29	31	+2
diploma	17	15	-2	14	19	+5

2010: Pearson χ^2 : 4,349 Cramer V: 0,079 sig: 0,226

2018: Pearson χ^2 : 21,779 Cramer V: 0,160 sig: 0,000

Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

Az értékvilág, a politikai gondolkodás és viselkedés generációs különbségeinek bemutatásához három tényezőt használlok:

- szociokulturális háttér,
- az ideológiai hovatartozás, valamint
- a politikai részvétel és preferencia.

A szociokulturális háttérrel a családi állapottal, valamint a templomba járás gyakoriságával mérem. Az ideológiai hovatartozás mérőeszköze a bal–jobb ideológiai skálán való elhelyezkedés, valamint az egyes ideológiai értékcímkék elfogadása. Végül a politikai

részvételre és preferenciára három mutatót hozok, ezek a választási részvétel, a politikai tiltakozás egyes formáiban való részvétel, valamint a pártpreferencia.¹⁵ Úgy vélem, hogy ezen dimenziókból származó eredmények alátámaszthatják vagy cáfolhatják a következőket: 1. van különbség a '68-asok és a '90-esek gondolkodásmódjában; 2. ezek a különbségek tartósak, azaz több időpontban is megfigyelhetők.

Összességében tehát mérésem során olyan választópolgárokat fogok vizsgálni, akiket Róbert és Valuch (2013) cikke alapján besoroltam egy-egy politikai generációba. Az elméleti bevezető alapján ugyanakkor itt is érdemes felhívni a figyelmet, hogy a 14 éves életkor alapján történő lehatárolás mesterséges jellegű, a valóságban az átmenetek hosszabbak lehetnek.

Eredmények

Elsőként az adott politikai generáció családi állapotának megoszlását mutatom be. Mindkét adatfelvételi időpontban statisztikailag szignifikáns módon különbözik a két generáció családi állapota. Ahogy arra az alábbi táblázat utal a '68-asokhoz képest a '90-es generáció tagjai 2010-ben nagyobb arányban éltek élettársi kapcsolatban (8 százalék, illetve 16 százalék) és lényegesen magasabb volt közöttük a hajadonok/nőtlenek aránya is (9 vs. 15 százalék). Statisztikailag szignifikáns módon magasabb volt ugyanakkor a '68-asok körében az elváltak aránya (19 százalék vs. 13 százalék).

Amennyiben a változásokat keressük, a 6. táblázatból jól látható, hogy 8 év alatt egyetlen kiemelkedő elmozdulás rögzíthető: a '90-esek házassági hajlandósága érdemben emelkedett, ezért kiegyenlítődött a házasságban élők aránya. Igaz ugyanakkor, hogy a '90-esek továbbra is nagyobb arányban élnek házasságon kívüli „egyéb” családi kategóriában, mint élettársi kapcsolat vagy maradnak tartósan hajadonok, nőtlenek.

6. táblázat. Családi állapot megoszlása, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
házas	56	59	+3	53	62	+9*
élettársal él	8	9	+1	16	13	-3
hajadon/nőtlen	9	7	-2	15	13	-2
elvált	19	14	+5	13	10	-3
özvegy, egyéb	8	11	+3	2	2	0

2010: Pearson χ^2 : 39,968 Cramer V: 0,239 sig: 0,000

2018: Pearson χ^2 : 36,724 Cramer V: 0,208 sig: 0,000

Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

2010-ben a templomba járás gyakorisága alapján nem lehet statisztikailag szignifikáns különbséget kimutatni a két generáció között. Általánosan megállapítható ugyanis, hogy

a Kádár-korszak prosperáló és hanyatló éveiben szocializálódtak egyaránt kifejezetten szekularizált képet mutatnak. Túlnyomó többségük – mintegy hattizedük – soha, vagy csak nagyon ritkán jár templomba, míg a mélyen vallásosak, azaz a legalább heti gyakorisággal templomba járók aránya 5 százalék körül mozog (7. táblázat).

2018-ra a helyzet annyit változik, hogy tovább nő a templomba sohasem járók aránya (45–45 százalék), a '90-esek további egyharmada, a '68-asok egynegyede pedig nagy ritkán jár templomba. Nyolc év alatt tehát nem csökkent, hanem szignifikánsan növekedett a szekularizáltak aránya. Mindamellett az aktív vallásgyakorlók aránya érdemben nem változott.

7. táblázat. Templomba járás gyakorisága, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
heti gyakorisággal	6	5	-1	4	6	+2
havonta	7	9	+2	6	6	0*
évente	27	16	-11*	23	10	-13*
ritkábban	28	25	-3	32	34	+2
soha	32	45	+13*	35	45	+10*

2010: Pearson χ^2 : 4,359 Cramer V: 0,079 sig: 0,499

2018: Pearson χ^2 : 12,780 Cramer V: 0,123 sig: 0,012

Jelmagyarázat: *statistikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

8. táblázat. Bal–jobb ideológiai skálán való elhelyezkedés, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
baloldali	13	21	+8*	7	2	+5
balközép	14	10	-4	1	12	1
középen áll	25	25	0	28	28	0
jobbközép	21	24	+3	23	19	-4
jobboldali	27	22	-5	31	30	-1

2010: Pearson χ^2 : 10,477 Cramer V: 0,126 sig: 0,033

2018: Pearson χ^2 : 18,414 Cramer V: 0,153 sig: 0,001

Jelmagyarázat: *statistikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

A 8. táblázat arra utal, hogy ideológiai értelemben ténylegesen van különbség a két generáció gondolkodásmódjában. A '68-asok 2010-ben – és egyébként 2018-ban is – baloldalibbak, mint a '90-esek (27 százalék vs. 18 százalék), természetesen a fordított megállapítás is igaz, tehát a '90-esek nagyobb valószínűséggel találhatók az ideológiai skála jobboldalán (54 százalék vs. 48 százalék). Nagyon tanulságos, hogy a '90-esek ideo-

lógiai pozíciójában, összességében 8 év alatt csak kisebb elmozdulás rögzíthető, nem úgy, mint a '68-asokéban. Karakteresen növekedett ugyanis az önmagukat balra sorolók aránya, viszont a balközépen lévők aránya, valamint a jobboldaliaké csökkent.¹⁶ 2018-ban is fennáll ugyanakkor a két generáció közötti ideológiai eltérés: a Kádár-korszak válság-nemzedéke inkább jobboldalibb, a relatív fejlődésben szocializálódók viszont – hozzájuk képest – érdemben baloldalibbak.

Az ideológiai beállítódás másik, bevált mérőeszköze az egyes értékcímkék elfogadása és elutasítása. Nyolc-nyolc felfogást értékelhettek mind a két időpontban a kérdezettek aszerint, hogy melyik áll hozzájuk a legközelebb, a második legközelebb, valamint a legtávolabb. A 9. táblázat a saját gondolkodásmódhoz legközelebb álló felfogások megoszlását mutatja be.

9. táblázat. A különféle felfogású emberek közül melyik áll a legközelebb az Ön felfogásához, nézeteihez? 2010 és 2018 (%)**

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
rend és stabilitás hívei	27	17	-10*	26	11	-15*
konzervatív	20	13	-7*	16	15	-1
erős nemzeti érzésű	17	18	+1	15	21	+6
liberális gondolkodású	10	11	+1	13	12	-1
szocialista	8	15	+7	10	11	+1
szociáldemokrata	8	4	-4	5	5	0
hívó emberek	5	12	+7*	7	10	+3
zöldek, környezetvédők	5	9	+4	8	14	+6

2010: Pearson χ^2 : 11,348 Cramer V: 0,129 sig: 0,124

2018: Pearson χ^2 : 39,968 Cramer V: 0,239 sig: 0,000

Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

**2018-ban európeér, nyugatos nélkül.

Forrás: Saját szerkesztés.

2010-ben a két generáció értékebeállítódása, talán kissé meglepő módon, nem mutat statisztikailag szignifikáns eltérést. A Kádár-korszak két eltérő időszakában szocializálódott politikai generációjához ugyanis a „rend és stabilitás” értékcímké állt a legközelebb, amelyet a „konzervatív, hagyománytisztelő”, illetve az „erős nemzeti érzésű” követ. A lista végén a szociáldemokrata, a hívó és a zöld érték található, igaz a két generációnál kisebb eltérő sorrendben. 2010-ben tehát inkább a hasonlóság, mint a különbözőség jellemezte a két politikai generáció ideológiai értékvilágát.

Nyolc év alatt ugyanakkor érdemi változások következtek be az ideológiai címkék elfogadása tekintetében, és ez a változás leginkább a '68-asok vonatkozásában érvényesül, mégis bizonyos hasonlóságok továbbra is érvényesek. Mindkét generációnál jelentősen, nagyságrendekkel csökkent a „rend és stabilitás” érték elfogadottsága, viszont – nem egyenlő módon – növekedett a szocialista, a hívó, a zöld és az erős nemzeti érzésű értékcímké pozitív megítélése. Ha az értékcímké elfogadottsági sorrendjét nézzük, akkor kitű-

nik, hogy mindkét politikai generációhoz legközelebb az erős nemzeti érzésű állt 2018-ban, amelyet a '68-asoknál a rend és stabilitás hívei, míg a '90-eseknél a konzervatív követ. Sorrendben a harmadik legközelebbi címke a '68-asoknál a szocialista, a '90-eseknél a zöld, környezetvédő lett. A két vizsgált generáció értékrendje polarizáltabb, széttartóbbá vált, bár kétségtelenül a nemzeti értékrend irányába mozdultak el leginkább.

A két generáció politikai gondolkodásában és viselkedésében megmutatkozó esetleges különbségeket a politikai részvétel és a politikai preferencia mutatóival zárom. Az alábbi, 10. táblázat a választási részvétel megoszlását mutatja be. Ahogy a statisztikai mutatók jelzik, 2010-ben és 2018-ban is van szignifikáns eltérés a két generáció politikai részvételében. Érdemben magasabb a '68-asok politikai aktivitása, tehát azok aránya, akik minden lehetséges alkalommal elmennek választani, a '90-esek ehhez képest „lányháb” részvételi aktivizmussal rendelkeznek.

10. táblázat. Választási részvételek aránya az országgyűlési választásokon, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
minden alkalommal szavaz	50	44	-6	39	38	-1
az esetek többségében szavaz	32	26	-6	36	31	-5
fele részben szavaz	8	20	+12*	10	15	+5
ritkán vagy soha nem szavaz	10	10	0	15	16	+1

2010: Pearson Chi2:10,390 Cramer V: 0,122 sig:0,034

2018: Pearson Chi2:13,544 Cramer V: 0,127 sig:0,008

Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

2018-ban is az látszik, hogy 6 százalékponttal nagyobb azon '68-asok aránya, akik minden alkalommal szavaznak a választáson, viszont a ritkán vagy soha nem szavazóké 6 százalékponttal alacsonyabb.

Ha a 8 év alatti elmozdulást vizsgáljuk, egyetlen érdemi elmozdulás rögzíthető: a '68-asok vonatkozásában jelentősen növekedett azok aránya, akik fele részben szavaznak, oly módon, hogy csökkent az esetek többségében és a mindig szavazók aránya. Ezzel párhuzamosan viszont a '90-esek aktivitásnövekedése nem következett be. Megjegyzendő azonban, hogy a választási részvételi aktivizmusban látható különbség egyáltalán nem mutatkozik, ha más ún. nem-intézménysült részvételi formákat vizsgálunk (pl. tüntetés, tiltakozó levél aláírása, pártban való tevékenység, vagy éppen internetes fórumon való hozzászólás) (lásd 11. táblázat). A két generáció ugyanis időponttól, tiltakozási repertoár típusától függetlenül, lényegében azonos mértékben tartja távol magát ezen cselekvési formáktól. Sokkal inkább részvétel elkerüléséről, mint részvételről beszélhetünk mindkét generáció esetében.

Végül az utolsó pontban a pártpreferenciákat mutatom be. Az első és talán legérdekesebb állítás, hogy 2010-ben és 2018-ban sincs statisztikailag szignifikáns különbség a két generáció politikai preferenciáiban. Mindkét esetben ugyanis egy túlnyomórészt fide-

szes társadalmi rétegről beszélhetünk, ugyanakkor némiképp eltérő mértékben. A '90-esek a '68-asokhoz képest nagyobb arányban szavaztak volna 2010-ben a Fidesz–KDNP-re (49 százalék). Talán egyetlen területen látszik különbség a két generáció között. A korábban ismertetett eredmények tükrében nem váratlan módon, 2010-ben nagyobb volt a '68-asok körében az akkori, a baloldalon egyedül lévő MSZP támogatottsága (17 százalék vs. 9 százalék). Érdekes módon ugyanakkor az új identitások, az LMP és a Jobbik hasonló elfogadottsággal bírt mindkét generáción belül (12. táblázat).

11. táblázat. Egyes hagyományos, közvetlen és online részvételi formákban való részvételi gyakoriság, 2010 és 2018 (részt vett válaszok, %)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
tevékenykedett pártban	6	3	–3	4	3	–1
tiltakozó levelet írt alá	9	8	–1	9	5	–4
részt vett törvényes, nyilvános tüntetésen	4	5	+1	2	4	+2
internetes fórumon hozzászólt	1	6	+5	3	5	+2

2010 párt: Pearson χ^2 : 0,072 Cramer V: 0,039 sig: 0,301
 2010 petíció: Pearson χ^2 : 0,000 Cramer V: 0,001 sig: 0,984
 2010 tüntetés: Pearson χ^2 : 2,980 Cramer V: 0,065 sig: 0,084
 2010 hozzászól: Pearson χ^2 : 2,416 Cramer V: 0,059 sig: 0,120
 2018 párt: Pearson χ^2 : 0,024 Cramer V: 0,005 sig: 0,877
 2018 petíció: Pearson χ^2 : 3,539 Cramer V: 0,065 sig: 0,060
 2018 tüntetés: Pearson χ^2 : 0,151 Cramer V: 0,013 sig: 0,698
 2018 hozzászól: Pearson χ^2 : 0,055 Cramer V: 0,008 sig: 0,814
 Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

12. táblázat. Politikai preferencia alakulása a teljes választókorú népességre, 2010 és 2018 (%)

	A '68-asok (1949–1965)			A '90-esek (1966–1975)		
	2010	2018	Változás	2010	2018	Változás
Fidesz–KDNP	44	33	–1*	49	34	–15*
MSZP	17	8	–9*	9	5	–4
Jobbik	10	9	–1	10	8	–2
LMP	3	5	+2	4	4	0
DK	–	7	–	–	6	–
MDF	2	–	–	1	–	–
SZDSZ	6	–	–	7	–	–
nem tudja	7	18	+11	6	23	+17
nem menne el	6	6	0	6	7	+1
nem válaszol	4	9	+5	7	11	+4

2010: Pearson χ^2 : 13,781 Cramer V: 0,130 sig: 0,130
 2018: Pearson χ^2 : 14,681 Cramer V: 0,131 sig: 0,400
 Jelmagyarázat: *statisztikailag szignifikáns elmozdulás 2010–2018 viszonylatában.

Forrás: Saját szerkesztés.

2010-hez képest 2018-ra az elmozdulás igencsak látványos. Egyrészt jól láthatóan csökkent a Fidesz–KDNP támogatóinak aránya mindkét generációban (–11, illetve –15 százalékpont), ezzel párhuzamosan viszont, szintén mindkét generációnál megfigyelhető a pártpreferenciájukban bizonytalanok arányának érdemi, nagyságrendi (+11 és +17 százalékpont) növekedése. Az óriási Fidesz-tábor egy része tehát – legalábbis ezen adatok alapján – elbizonytalanodott 8 év alatt. Ennek ellenére, 2018-ban is a '68-asok és a '90-esek egyharmada tekinthető stabil Fidesz-szavazónak.

Külön érdemes beszélni az MSZP-ről. Ahogy erre fentebb több alkalommal utaltam, ha van valahol érdemi különbség a két generáció felfogásában, az talán épp a baloldaliság vonatkozásában látszik. 8 év távlatában az MSZP szavazótáborra szétporladt, a monolit baloldali párt fragmentálódott (Szabó 2015). Ennek talán leglátványosabb jele, hogy 2011-ben kivált az MSZP-ből a DK. A baloldalon tehát minimum kettő, vagy még több párt is található (Párbeszéd, Együtt). A DK megjelenése miatt érdemes tehát óvatosan kezelni az MSZP 9 százalékpontos támogatottságcsökkenését. A két baloldali párt együttes támogatottsága 2018-ban ugyanis alig különbözött a 2010-es MSZP-jétől.

Konklúzió

Elemzésem apropója egy politikai beszéd volt, amely 2018 nyarán hangzott el. A beszéd politikai generációs krédóként is értelmezhető, ahol a szónok szembeállította egymással a '90-eseket és a '68-asokat, akik eltérő politikai rendszert építenek és eltérő ideológiával, értékrendszerrel bírnak. Míg az előbbire egy erőteljes keresztény szemlélet és tradicionális értékrend, az utóbbira multikulturalizmus és ezzel párhuzamosan identitásválság jellemző. A tanulmányom ugyanakkor nem a beszéd tartalmát vizsgálja, leginkább ugyanis az 1968 jelentőségéről és hatásáról szóló tudományos diskurzushoz kíván csatlakozni, egy speciális szempontból (már csak azért sem, mert a szónok születési évét és szocializációját illetően a módszertan alapján a '68-asok és nem a '90-esek közé tartozik). Azt elemzi ugyanis, hogy empirikusan alátámasztható-e a '68-as és a '90-es politikai generáció vélt küzdelme, ténylegesen eltérő karakterjegyeket mutat-e politikai gondolkodásában és politikai viselkedésében a két csoport Lippset és Rokkan klasszikus munkája alapján azt állítottam, hogy a generációs elitek által felvállalt legfontosabb értékek és ideológiák végső soron a politikai generációk egészében megjelenő törésvonalak, amelyet felhangosítanak a politikai elitek.

Miután empirikus módszerekkel politikai generációkat vizsgálni meglehetősen nehézkes, Róbert és Valuch (2013) cikke alapján két megszorítást tettem. Azt tekintettem egy politikai generációhoz tartozónak, akit 14 éves korában ugyanazon hatások értek, továbbá a 18 éven felüli választópolgárokat vizsgálom már csak azért is, mert a közvéleménykutatások ezeket a személyeket érik el. Jeleztem, hogy a 14 éves életkor mesterségesen határolja le a politikai generációkat, a valóságban jóval hosszabb átmenetek lehetnek egyes kohorszok között. Róbert és Valuch generációs térképéből kettővel, a Kádári-kon-

szolidáció időszakában szocializálódottakkal, azaz a '68-asokkal és a Kádár-korszak válságának generációjával, azaz a '90-esekkel foglalkoztam részletesen. Míg az idősebb csoport születési ideje 1949 és 1965 közé esik, a szocializációjuk döntően 1963 és 1979 között zajlik, addig a '90-esek 1980 és 1989 között szocializálódnak, születési évjártuk pedig 1966–1975. Politikai szocializációs szempontból a '68-asokat felfoghatjuk úgy, mint a Kádár-korszak virágzásának, a '90-eseket pedig, mint a Kádár-korszak bomlásának „virágai”.

A két generáció értékvilágában, politikai gondolkodásában és részvételében fellelhető különbségeket három területen elemeztem, ezek: a szociokulturális háttér, az ideológiai hovartozás, valamint a politikai részvétel és preferencia. Azt feltételeztem, hogy akkor beszélhetünk két külön értékeken, normákon nyugvó, adott esetben egymással konfliktusban álló politikai generációról, ha 1. a generációk közötti értékvilág tartósan eltérő, azaz legalább két vizsgálati időpontban, 2010-ben és 2018-ban is tetten érhető, és 2. ha ez statisztikailag külön-külön is bizonyítható.

Emellett kísérletet tettem a generációk gondolkodásmódjának változását is nyomon követni. Akkor tekintettem statisztikailag szignifikánsnak egy elmozdulást, ha ez kétszeresen haladja meg a 800 fős minta hibahatárát.

Szociokulturális szempontból azt találtam, hogy a '68-asok és a '90-esek túlnyomó többsége házasságban él, ugyanakkor a '90-esek nagyobb arányban élnek élettársi kapcsolatban, vagy maradnak tartósan hajadonok, nőtlenek. A két generáció vallásossága nagyfokú hasonlóságot mutat, ugyanis a Kádár-korszak prosperáló és hanyatló éveiben szocializálódottak egyaránt kifejezetten szekularizáltak, az aktív vallásgyakorlók aránya néhány százalék. Úgy találtam, hogy szociokulturális értelemben inkább hasonlít, mint különbözik a két generáció.

Ideológiai szempontból ugyanakkor van kézzel fogható különbség a két generáció között. Az általam bemutatott adatok alapján a Kádár-korszak válságnemzedéke karakteresebb jobboldali arcú mutat, a relatív fejlődésben szocializálódottak viszont – hozzájuk képest – érdemben baloldalibbak. A különbségeket tartósan mutatkoznak, 2010-ben és 2018-ban is fennállnak.

Egy másik mérőeszköz bevonása azonban arra utal, hogy az ideológiai különbség árnyaltabb, mint azt a baloldali–jobboldali ideológiai mezőben való elhelyezkedés elsőre mutatja. Az ideológiai értékcímkékkel való azonosulás ugyanis 2010-ben inkább összeköti, mint elválasztja a '68-asokat és a '90-eseket, igaz, 2018-ban már statisztikailag is eltérő felfogások jellemzik a két generációt. 2010-ben ugyanis az értékcímkék elfogadási sorrendjében az első három, vagyis a domináns jegy teljesen megegyezett (ezek sorrendben: „rend és stabilitás”, „konzervatív, hagyománytisztelő”, illetve „erős nemzeti érzésű”). 2018-ban mindkét politikai generációhoz legközelebb az „erős nemzeti érzésű” állt, amelyet a '68-asoknál a „rend és stabilitás hívei”, míg a '90-eseknél a „konzervatív” követ. Sorrendben a harmadik legközelebbi címke a '68-asoknál a „szocialista”, a '90-eseknél a „zöld, környezetvédő” lett. Vagyis az elsődleges, a meghatározó értékcímkék még azonos mindkét generációnál, viszont a másodlagos és különösen a harmadlagos címkék elfogadottságában ténylegesen történik elmozdulás. A '68-asok 2018-ban az ideológiai mező-

ben kissé baloldaliabb jellegűek, amihez az értékcímkék vonatkozásában a nemzeti és a rend és stabilitás hívei mellett a szocialista jelleg is megjelenik. A '90-esek viszont jobboldaliabbak, emellett a nemzeti beállítódás, a konzervatív és a zöld címke elfogadása jellemzi leginkább őket. Az azonban, hogy hívő/vallásos vagy éppen erős keresztény-elkötelezett lenne bármely vizsgált generáció, semmilyen empirikus tény nem bizonyítható.

Végül az utolsó vizsgált szempont a politikai részvétel és preferencia. Az eredmények alapján a '68-asok politikai aktivitása, tehát azok aránya, akik minden lehetséges alkalommal elmennek választani, érdemben magasabb, a '90-esek ehhez képest „lányháb” részvételi aktivizmussal rendelkeznek. A '90-esek esetleges protest jellege a 2010-es évekre kikopott, vagy legalábbis a választásokon való részvétel terén kevésbé bizonyítható, mint ahogy az sem, hogy bármelyik generáció különösebben aktív szereplője lenne a politikai térnek. A két generáció ugyanis időponttól, tiltakozási repertoár típusától függetlenül, lényegében azonos mértékben tartja távol magát a különböző cselekvési formáktól. Sokkal inkább a részvétel elkerüléséről, mint részvételről beszélhetünk mindkét generáció esetében. Ez már csak azért is kiemelésre méltó, mert az erőteljes politikai aktivizmus egyébként a '68-asokkal kapcsolatos egyik fontos sztereotípiája.

Nincs különbség a két generáció politikai preferenciáiban sem. Időponttól függetlenül ugyanis egy túlnyomórészt fideszes társadalmi rétegről beszélhetünk, ugyanakkor a '90-esek esetében némiképp még magasabb arányban. Ami érdekes, hogy 8 év alatt az óriási Fidesz-tábor egy része elbizonytalanodott ugyan, de ennek ellenére is mindkét vizsgált réteg egyharmada stabil Fidesz-szavazónak tekinthető. A '68-asok vonatkozásában ugyanakkor kétségtelenül megjelenik a baloldali, balközép pártok némiképp magasabb elfogadottsága.

Összességében, a fenti elemzés több közkeletű vélekedést sem tud empirikusan alátámasztani. Először is úgy vélem, hogy megalapozottan nem állítható a két eltérő időpontban szocializálódott kohorsz eltérő politikai generációként való kijelölése. Bár kisebb különbségek láthatók a '68-asok és a '90-esek között, ezek leginkább ideológiai téren érhetők tetten. A másik két vizsgálati szempont (szociokulturális háttér, politikai részvétel) szerint a hasonlóságok erősebbek, mint a különbségek.

Az empirikus eredmények alapján politikai generációk közötti versenyről sem beszélhetünk, ugyanis politikailag kevésbé aktív, helyesebben csak a választásokon, 4 évente aktív, pártpreferenciájukban pedig sok közös vonást mutató kohorszok képe bontakozik ki. Kétségtelen, hogy eltérő időszakban szocializálódtak, kétségtelen, hogy az a világ, amelyben a politikai éntudatuk kialakult, eltérő jellegű – prosperitás versus válság –, ugyanakkor a 2010-es évekre az eltérések hatásai mintha kevésbé lennének kézzel foghatóak, pláne bizonyíthatóak. Ha Mannheim poláris élményeltolódás elméletét vesszük alapul, akkor merőben eltérő látásmódot, fókuszot kellene érzékelnünk a Kádári-konzolidáció és a Kádár-korszak válságának nemzedéke között, ennek azonban a bemutatott empirikus adatokban nincs egyértelmű nyoma. A politikai generációk elitjei közötti éles ideológiai, érték, de leginkább politikai ellentét az általam definiált politikai generációkban kevésbé érhető tetten. Az eltérést a politika nagyítja fel, az egyre növekvő polarizáció miatt választóként ezt ugyan érzékelhetjük, de az ideológiai (politikai) mezőn kívül ennek

lenyomatára kevés empirikus bizonyíték áll rendelkezésre. A jövőbeli kutatások tárgya lehet e különbség okainak alaposabb megértése. Érdemes emlékeztetni az olvasót, hogy a politikai generáció elméleti leírásakor és operacionalizálásakor is több megszorítást tettem, amelyek akár befolyásolhatták a kapott eredményeket. Véleményem szerint érdemes a továbbiakban az eredményeket más, többváltozós statisztikai eljárásokkal tesztelni, illetve az időbeli elmozdulásokat nyomon követni.

Irodalom

- Bozóki András–Hegedűs Dániel (2017): A kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsim a rendszertipológia tükrében. *Politikatudományi Szemle*, XXXVI., (2), 7–32.
- Carmines, Edward G.–Huckfeldt, Robert (2003): „Politikai viselkedés: áttekintés” In: Goodin, Robert E.–Klingemann, Hans-Dieter (szerk.): *A politikatudomány új kézikönyve*. Budapest:Osiris Kiadó. 225–252.
- Gerő Márton–Szabó Andrea (2017): A társadalom politikai integrációja. A politikai értékcsoportok. In: Kovách Imre (szerk.): *Társadalmi integráció. Az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. Budapest–Szeged:MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Belvedere Meridionale. 117–154.
- Karácsony Gergely (2005): A történelem fogságában. Generációk, életutak és politikai preferenciák Magyarországon. In: Angelusz Róbert és Tardos Róbert (szerk.): *Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon*. Budapest:Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. 161–206.
- Kéri László (1994): Vázlat az új politikai elit szocializációs háttéréről. *Korunk*, 3./5., (3).
- Lipset, Seymour M.–Rokkan, Stein (1967): Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments. An introduction. In: *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York:The Free Press. 1–64.
- Mannheim Károly (2000): A nemzedékek problémája. In: *Tudásszociológiai tanulmányok*. Budapest:Osiris Kiadó. 201–254.
- Mikecz Dániel–Oross Dániel (2018): Rendszerváltóktól a bulitüntetőkig: generációs mintázatok a választói magatartásban. In: Böcskei Balázs–Szabó Andrea (szerk.): *Várákosok és valóságok. Parlamenti választás 2018*. Budapest:Napvilág–MTA TK PTI. 19–44.
- Róbert Péter (1999): A racionális szavazó Magyarországon. *Századvég*, tavasz. 12. 3–32.
- Róbert Péter–Papp Zsófia (2012): Kritikus választás. In: Boda Zolt–Körösenyi András (szerk.): *Van irány? Trendek a magyar politikában*. Budapest:MTA TK PTI – Új Mandátum. 41–64.
- Róbert Péter–Valuch Tibor (2013): Generációk a történelemben és a társadalomban. *Politikatudományi Szemle*, XXII., (4.), 116–139.
- Stumpf István (1996): Elszalasztott vagy elhalasztott politikai generációváltás? *Századvég*, (1), 112–131.
- Szabó Andrea (2015): A választók. In: Körösenyi András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Budapest:OSIRIS–MTA TK PTI. 279–305.
- Szabó Andrea–Kiss Balázs (2013): Konfliktus és generáció: A generációs konfliktusok kutatásának fogalmi kiindulópontjai. *Politikatudományi Szemle*, XXII., (4.), 97–115.
- Tóka Gábor (2001): A szavazói magatartás kutatása. *Politikatudományi Szemle*, (3), 105–130.

Jegyzetek

- 1 A tanulmány alapjául szolgáló előadás elhangzott az ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, a Bibó István Szakkollégium és a Magyar Politikatudományi Társaság által közösen szervezett *1968 tiltakozási hulláma – „akkor és most, most és akkor – fél évszázad visszényében”* című konferencián. Konferencia időpontja: 2018. november 8.
- 2 Forrás: https://index.hu/video/2018/07/28/orban_viktor_beszed_tusvanyos_2018/
Leiratot lásd: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xxix-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

- 3 A továbbiakban a nemzedék és a generáció fogalmát szinonimaként használom. Az angolszász nyelvterületen a generáció, a német nyelvterületen a nemzedék kifejezés terjedt el, ugyanakkor jelentéstartalmában nincs különbség a definíciók között.
- 4 Lásd Orbán Viktor 2007. július 21-i beszédét Tusnádfürdőn, majd 2012-ben a Magyar Diaszpóra Tanács II. ülésén.
- 5 Forrás: <http://2010-2014.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/modern-nemzetepitesre-van-szukseg-magyarorszag-sikerehez>
- 6 Forrás: http://2010-2015.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_tusnadfur_d_337_i_beszede
- 7 Részletesen lásd például Kéri (1994); Stumpf (1996); Karácsony (2005); Szabó–Kiss (2013); Róbert–Valuch (2013) és Mikecz–Oross 2018.
- 8 Mannheim Károly (2000): A nemzedékek problémája. In: *Tudásszociológiai tanulmányok*. Budapest: Osiris Kiadó. 201–254.
- 9 A michigani iskola alapműve: Campbell, A.–Converse, Philip et al. (1960): *The American voter*. New York: John Wiley & Sons, Inc., illetve kritikái feldolgozása: Lewis-Beck, M.–Jacoby, W. G.–Norpoth, H. (et al.) (2008): *The American Voter Revisited*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- 10 A kutatásról részletesen lásd: <https://politologia.tk.mta.hu/generacios-konfliktusok>.
- 11 Elég itt csak a lakások számának, valamint a lakott lakások minőségének, felszereltségének változására, valamint az iskoláztatás fokozódó kitelődésére utalni. Részletesen lásd a KSH idevonatkozó hosszú idősoros statisztikáit, pl. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_zrs001.html; https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001b.html.
- 12 Az adatfelvétel a Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány „A politikai részvétel és képviselet kutatása a demokrácia-kapacitás növelése érdekében” című, az EGT/Norvég Finanszírozás Mechanizmus program, 0089/NA/2008-3/ÓP-9 referenciaszámú projekt keretében készült. Mintanagyság 1500 fő. A vizsgálat reprezentatív a 18 éven felüli népességre korcsoport, nem, település típusa alapján.
- 13 Az adatfelvétel a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet választáskutató programja keretében készült. Támogató: NKFI–119603 Részvétel, képviselet, pártosság. Választáskutatás, 2018. Kutatásvezető: Szabó Andrea. Mintanagyság 2000 fő. A vizsgálat reprezentatív a 18 éven felüli népességre korcsoport, nem, település típusa alapján.
- 14 Azért pont 800 fős, mert az eredeti 1500 és 2000 fős mintákat leszelektáltam a két generációra. Lásd 4. táblázat. A két minta nagyságrendileg megfelel kettő darab 800 fős keresztmetszeti kutatásnak.
- 15 A magyar társadalom jelenlegi generációs tagolódását részletesen vizsgálja Mikecz Dániel és Oross Dániel (2018).
- 16 Érdemes megjegyezni, hogy 2010-ben 1–10, 2018-ban 0–10-es skálán lett mérve a bal–jobb tengelyen való elhelyezkedés, ami elvileg önmagában okozhat mérésbeli különbségeket. A 18 éven felüli népesség egésze vonatkozásában ugyanakkor elhanyagolható a 8 év alatt bekövetkezett változás. Bal 14–15 százalék, balközép 11–10 százalék, centrum 25–26 százalék, jobbközép 22–21 százalék és jobb 28–28 százalék.

„ELÉRHETŐ ÉS ÁTÉLHETŐ!”

25 éve szól a Civil Rádió

Péterfi Ferenc

■ A nyolcvanas években kiépülő hazai közösségfejlesztő munka fő kérdései az évtized végére kikristályosodni látszottak. Olyan lokális/helyi – leginkább települési vagy szomszédsági – szintű társadalmi mozgások, változások kezdeményezése lett mindenfelé a cél, amelyek a polgárok közösségi bevonására, részvételére épülnek; és ennek során társadalmi párbeszédékké és helyi cselekvési folyamatokká alakulnak. Ezekben a folyamatokban az érintettek részvétele, az öntevékenység, a civil társadalom megerősödése, kiépülése vált a legfontosabb szemponttá. Az, hogy a helyi közösségek minél intenzívebben vegyék a kezükbe a saját életük formálását, együttes alakítását, és hogy hatással legyenek a helyi közjó, a helyi közélet alakulására.

Már ebben a szakmai alapozó időszakban is rájöttünk, hogy a társadalmi nyilvánosság alakítása különlegesen fontos – valójában alapkérdés a közösségek életképességében, a változások elérésében. A különféle elméleti és gyakorlati tapasztalatok alapján – kicsit teoretikusan fogalmazva – így értelmeztük a helyi nyilvánosság jelentőségét a közösségfejlesztési folyamatokban:

„Az emberek képesek közösen cselekedni – a közös cselekvés pedig kommunikációt jelent, amely közben új társadalmi struktúrák, kapcsolatok és egymás megértése jöhet létre. A közösség ügyeiben a részvétel megteremtődése a felelőssé válást, az átélhető azonosulást hozza, ami cselekvést eredményezhet.

A civil társadalom kiépülésének, működésének, az önszerveződésnek tehát lételeme a társadalmi nyilvánosság. Amikor a civil társadalom fejlesztéséről beszélünk, akkor többnyi-

re a nyilvánosság fejlesztésére is gondolunk. A közösség képessé tételére, hogy használja a nyilvánosságot. Hogy a társadalmi nyilvánosságban meg tudja szervezni önmagát, meg tudja jeleníteni céljait, érdekeit, hogy együttműködéseket, partnerséget tudjon kialakítani a társadalom különböző szektoraival, és hogy kommunikálni tudjon a társadalmi környezetével.” (Péterfi 2008:14–15) Ezekről a gondolatokról, felismerésekről egyre gyakrabban írtunk különféle szakmai kiadványainkban (például Péterfi 1987; Varga–Vercseg 1998).

A nyilvánosság különféle dimenziói, színterei között kiemelt szerepet töltöttek/tölthettek be a médiumok segítségével is kialakuló társadalmi párbeszéd, az érintettek egyre szélesedő bevonásának, részvételének a lehetőségei.

A kilencvenes évek fordulójától elindultak Magyarországon a nyomtatott keretekben, helyiek által szerkesztett mindenféle írásos kiadványok, de ezek között is mind gyakoribbá vált, amikor felbátorodott közösségek saját maguk alapítottak helyi újságokat. Ahhoz, hogy ezeket a saját megerősödésükre új eszközként használhassák, a helyi közösségeknek a lehetőségek megismerésére és egyfajta – eddig kevésbé használt – tudásra volt szükségük. Közben, a nyolcvanas évek végétől egyre több helyen kezdett lokális kábeltévé működni, eleinte ezekben is gyakran követeltek/kaptak teret a helyi közösség által készített interjúk, kisfilmek, kerekasztal-beszélgetések. (Ez utóbbi folyamat számos ok miatt később mind jobban elsorvadt.)

Tehát azt tapasztaltuk, hogy a helyi közösségek mind bátrabban használták a helyi nyilvánosság ezen eszközeit önmaguk kifejezésére, érdekeik és működésük bemutatására – és ezekkel egy addig kevésbé használt új esélyt kapott/szerzett a helyi közösség a saját életéhez. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a nyomtatott sajtó, esetenként a helyi tévé mellett *fontos lenne a helyi rádiózást is a közösség önkifejezéséhez, megnyilvánulásaihoz 'eszközként' felkínálni.* Sőt, abban megerősíteni, hogy hozzák létre a saját közösségi rádiójukat, harcoljanak ki szabad frekvenciákat ezekre a célokra.

Előzmények

Tehát egyértelműbbé vált, hogy mi, a kezdeményezők, nem hivatásos médiamunkásokat kívántunk kiképezni, hanem cselekvéseikben a közösség számára fontos új lehetőséget láttunk a helyi rádiókban is. Elterjedt egy mondás, hogy a közösségi médiahasználat, és így „a rádiócsinálás is fontosabb dolog annál, hogy azt a hivatásos újságírók kisajátítsák önmaguknak”. (Gyakran kijátsszák azóta ezt a mondatot egyesek, úgy aposztrofálva, tagadják a szabad rádiósok, hogy ehhez bizonyos mértékű tudásra is szükség van – ami nyilván egy hamis beállítás.) Ezért is, már a rendszerváltás előtt és azt követően is előbb a Közösségfejlesztők Egyesülete, majd a Civil Rádiózásért Alapítvány kereteiben szerveztünk a közösségi médiahasználat erősítésére szakmai jellegű képzéseket. Előbb csak helyi lapok szerkesztőinek, majd a kilencvenes évek elejétől a rádiózás iránt érdeklődőknek is.

Közben nemzetközi tapasztalatokat szereztünk, konferenciákon talákoztunk olyan külföldi kollégákkal, szervezetek képviselőivel, akik többször hírt adtak Nyugat-Európában, Amerikában közösségi alapon működő ún. szabad rádiók működéséről.

Egyrészt kiadványokat kerestünk, másrészt kapcsolatokat, amelyek révén jobban megismerhettük ezeknek a hátterét, misszióját. Egy ilyen eredményeként – egy közös-ségfejlesztéssel kapcsolatos konferencián megismerve – hívtuk meg Magyarországra Calude-Alain Cheseaux-t 1991 szeptemberében, aki francia és svájci közösségi rádiókról, azok kommunikációs szerepéről beszélt, arról, mit tegyünk annak érdekében, hogy „a közvéleményt szóra bírjuk” (Péterfi 1992:7). Ugyanilyen kapcsolatok eredményeként járt Budapesten (majd szervezésünkben Debrecenben is) két amerikai vendég, akik helyi rádiót működtetnek a Kentucky állambeli Whitesburgban (Péterfi 1993).

A rádióalapításra való felkészülésünk állomása volt a Hollandiából Budapestre és Debrecenbe látogató Henri Braakenburg, aki az ottani helyi rádiók működését mutatta be két szemináriumon; majd egy holland alapítvány támogatásával nyolcfős magyar küldöttséget látott vendégül Hollandiában, a helyi, közösségi médiumok tanulmányozására.

Mindezeket túl kiderült számunkra, hogy jelentős szakirodalma alakult ki ennek a műfajnak. Különösen egy európai szövetség (FERL) és egy világszervezet (AMARC) tett jelentős lépéseket a hasonló kezdeményezések összekapcsolására, a szakmai tapasztalatok és helyi politikai küzdelmek megvívására, a rádiókat működtető önkéntes szervezetek tagjainak felkészítésére, képzésére. A közösségek kommunikációs jogát úgy értelmezték, hogy „minden lakossági csoportnak rendelkeznie kell azokkal az eszközökkel, amelyek lehetővé teszik, hogy minden problémát nyilvános vitára tudjanak bocsátani” (Péterfi 1992:45).

Ezek a találkozők, kiadványok szinonimaként többféle megjelölést használtak erre a rádiós szektorra. Nevezték szabad, közösségi, független, nonprofit, alternatív, de gyakran helyi rádióknak is ezeket.

Jeleztem, hogy a Közösségfejlesztők Egyesülete szakmai műhelyében indult el egy határozott folyamat körünkől a helyi emberek bevonását, részvételét megteremtő média lehetőségének a kialakítására, de az első lépésektől kezdve nagy erőfeszítéseket tettünk, hogy a saját közegünkön túl minél szélesebb körben népszerűsítsük a rádió közösségi használatának esélyeit. Szemináriumainkat, kiadványainkat, tanulmányútjainkat más települések és közösségek érdeklődőinek is felkínáltuk. (Hollandiai utunkra a Közösségfejlesztők Egyesületének 4 képviselőjén túl, például meghívtunk veszprémi, tiszakécskei, debreceni érdeklődőket is. Az utóbbi társunk, Halász János később két településen: Debrecenben, majd Derecskén is szabad/közösségi rádiók alapítója volt – később politikus lett.)

Közben – bár a médiatörvény idehaza még erősen korlátozta sugárzott közösségi rádió indítását – több hasonló rádiós kezdeményezéssel kapcsolatba kerültünk, így a Tilos Rádióval, majd a Fix Rádióval is.

Milyen rádiókat is képzeltünk akkor, amelyek a meglévőktől alapvetően különböztek?

Amelyek alacsony küszöbű hozzáférést kínáltak; igyekeztek lerombolni a médiában dolgozók körül kialakult mítoszt: hogy a „hivatalosabb” nyilvánosságban való megszólalás, pláne a „rádiócsinálás” az egy nagyon komplikált, csak különleges feltételekkel elérhető, és keveseknek teljesíthető lépcső. Éppen ellenkezőleg, az „utca hangja”, a helyi

közösség ügyei számára megteremthetőek helyben nyilvános platformok, orgánusok; hogy a civil cselekvés a korábbinál sokkal erőteljesebb része kellene legyen a mindennapi kommunikációnak és a médiumok tartalmának. Továbbá, hogy képesek – nyilván némi felkészüléssel, segítséggel – a polgárok és azok közösségei önmaguk is létrehozni és működtetni közösségi módon médiumokat. (E helyütt most nem hangsúlyos része a gondolatmenetünknek, hogy persze a helyi nyilvánosság lehetőségei más, nem csak médiumok által közvetített keretekben, területeken, közegekben is a közösség rendelkezésére állnak – ki kell tölteni, és tudatosan használni szükséges azokat is.)

Fontos jellemzője volt az akkori vízióinknak – és persze többnyire ez máig is érvényes –, hogy ezeknek a helyi, szabad, közösségi rádióknak *mások a szereplői* – sokkal inkább a hétköznapi polgárok, közösségek. *Mások* – a „hagyományostól” eltérők – a *tartalmaj*, hiszen a bennünket körülvevő mindennapokról, helyi konfliktusokról, ügyekről, jelenségekről tudósítanak, akár helyi zenék (és zajok) szólnak, amelyek az addig ismert nagyobb – szélesebb hatókörű országos vagy regionális médiumokban nem szoktak teret kapni. *Mások* – nem felkent újságírók, hanem adott esetben a közöttünk élő szomszédjaink, ismerőseink – *működtetik* ezeket a médiumokat, azaz az egész tartalomról – szerkesztésről, tematikáról – *a helyi közösség tagjai döntenek*. És *erősen más a feldolgozás, műsorkészítés módja is*. Bizonyos fokig személyesebb, autentikusabb, de „esendőbb” – ha az az eredetiséget is jelenti, *nem a klasszikusan „szabályos” megformáltság a legfontosabb* (bár ezeket a formai szabályokat már a pragmatikusabb médiumok is gyakran reformálják); *sokkal inkább az üzenet – a történet tartalma*¹. Alternatívitása, hogy *gyakran teret ad a kísérletezésre, a hagyományoshoz képest új, szokatlan megoldásoknak*. Sőt, ha van ilyen, a helyi közösség nyelvén is kommunikál.

Részben összefoglalva az előző szabad, közösségi rádiózás jelzót: mit jelent mégis a szabadság ebben a kontextusban? Egyrészt a profitszerzés kényszerétől, másrészt a tulajdonostól, a döntéshozó-hatalmi rendszerektől való függetlenségre gondolunk. Ugyanakkor mindkettőnek előnye és ára is van. Mégis, klasszikus esetekben a szabad elhatározás, a döntés lehetőségének a szabadsága és a döntéshozatal módja talán a legmeghatározóbb sajátossága ezeknek a médiumoknak.

Magyarországon a kilencvenes években elindult átalakulások során egy *hármastagozódású médiastruktúra* volt kialakulóban. Ha rendszerezni, típusokba sorolni, csoportosítani kívánjuk az akkori hazai elektronikus médiumokat, kétféle megközelítést tartunk erre alkalmasnak:

– Az egyik, amely a *vételkörzet, a kiterjedtség alapján* sorolja be azokat. Így megkülönböztethetünk: országos, körzeti, helyi és újabban kisközösségi vételkörzetben sugárzó médiumokat.²

– A másik besorolás a *működési, a tulajdonosi forma alapján* lehetséges. Így beszélünk kereskedelmi; közszolgálati; szabad – közösségi – harmadik típusú médiumokról.

Ez utóbbi tipizálás közel áll az akkori médiatörvény elnevezéseéhez, ám ott „nem nyereségérdekeltnek” nevezték a harmadik típusú műsorszolgáltatást.

Még egy fontos jellemzője, törekvése volt a világban, de Magyarországon is a közösségi médiákat alapító szervezeteknek – így az ezekben a hónapokban létrejött Civil

Rádiózásért Alapítványnak is: *küzdeni a monopóliumok, és általában az érezhetően erősödő médiakoncentráció ellen.*

Ez a jelenség (tehát a koncentráció) *a sokszínűség ellenében gyakran az egységesítés folyamatát erősíti.* Mit értünk egységesítés alatt? A nagy, központi és a kereskedelmi média fő célja: eljutni minél több fogyasztóhoz. Ennek során ezekben sajátos szelekciós, válogatási, szerkesztési elv válik meghatározóvá. Kétféle tekintetben is megjelenik az egységesítés:

Egyrészt ebben a folyamatban *a helyi perifériakussá válik, a lokalitás fokozatosan elvész.* Mi is történik tulajdonképpen? A tartalom egységesítése során – a hallgatói érintettség miatt – csak a mindenkihez szóló hírek, témák, ügyek válnak relevánssá; amelyekből szelektálódik, kimarad a lokális: a partikularitása miatt. Ez a folyamat nem feltétlenül hibája, inkább tudomásul veendő jellemzője a központi orgánumoknak. Ha a legnagyobb közös nevező a tömegesség, a hallgatók/nézők számának növelése, az a helyi tartalom kiszorulását eredményezi.

A helyi médiumoknak éppen ez a mások által be nem töltött szerepük, jelentőségük, funkciójuk alapján ezt a helyzetet fordíthatják meg: a helyi történéseket helyezik a középpontba, azokat „hangosítják fel”, azokat emelik ki az információrengetegből. A közösségi médiumoknak ugyanakkor megvan a lehetősége – *a hallgatósáma maximalizálás kényszerétől való függetlenségéből* eredően –, hogy a többség helyett a kisebbségre, speciális csoportokra fókuszáljon, kiszolgálva olyan hallgatói rétegeket, akik kiesnek a kereskedelmi média célcsoportjából. Mert egy egészséges médiarendszerben ezek a természetes – helye szerinti – feladatai a helyi, közösségi médiumoknak. (Ugyanakkor az általános, a túl széles érvényességű hír, esemény kerülhet a perifériájára.)

Létezik azonban egy másik, szintén tartalmi egységesítés, de az már *a piac törvényei mentén* működik, azt – azaz a biztonságos és *tömeges fogyasztást* – *szolgálja:*

Megfigyelhetjük, hogy a kereskedelmi rádiók igyekeznek egyensúlyba hozni a médiakínálatot és a közönségkeresletet (tömegigény), ami a zenei formulák általánosodásához és az adások szabványosodásához vezet. Egyesek ezt a folyamatot sematizálódnak, mások dekulturnalizálódási folyamatnak is nevezik. A banalizált, sulykolóan ismétlődő eszközökkel létrejövő szabványosítás veszélye kapcsán felmerül a kérdés (no és a szükséglet): ellenfolyamata lehet-e ennek a trendnek a közösségi rádió, rést ütve az ilyen fajta szabványosság falában? (Péterfi Anna–Péterfi Ferenc 2009.)³

Érzékletesen elemzi ezt a helyzetet az alábbi idézet is: „A rádió tömegmédiá, mely üzenetek egyirányú sugárzását teszi lehetővé egy szélesebb közönség felé. A kollektív sugárzó rendszerek tömegesítő hatása abban áll, hogy nem veszik tudomásul, semlegesítik, vagy egyenesen lerombolják a közvetítő kommunikációs kapcsolat lényegét és ehelyett egy mindig egyenlőtlen kapcsolatot építenek ki az egyén (átlaghallgató) és a rendszer (absztrakt egység) között. A médiumok hatalma részben megsemmisíti azoknak a családstruktúráknak és társas csoportoknak a hatását, amelyek az élet során végigkísérik az egyént. A hagyományos rádió általában hajlamos átvenni a hallgatók többségének értékítéletét és véleményét, hozzájárulva ezzel viselkedésük homogenizálásához... Az alternatív rádió különböző kísérletekből kiindulva szerveződik, ezek egyik célja éppen a

tömegkommunikáció bizonyos vonásainak a korrigálása (például *interaktivitás megtartása*).” (Delaspre é.n.: 59–60.)

„A közösségi média szervezetek nonprofit alapon működnek, a bennük való részvétel pedig önkéntes. Működésük során különböző közösségek hangját szólaltatják meg, és elősegítik a társadalmi kohéziót, a sokszínűség fenntartását, a kreativitást és a részvételt. A szektor igen sokszínű és az EU különböző országaiban különbözőképpen működik...” foglalja össze részben a fentieket is *A közösségi média helyzete az Európai Unióban* című dokumentum (AKTI 2008:9).

A Civil Rádiózásért Alapítvány létrehozása

Visszatérve a Civil Rádió elindulásához, a korábban bemutatott előzmények és háttér fontos kiegészítője, hogy a Közösségfejlesztők Egyesülete a fent leírt előszervezések következményeként 3 másik szervezettel 1993 őszén kezdeményezte, majd közösen megalakították a Civil Rádiózásért Alapítványt.⁴

A szervezet küldetésében általában is fontosnak tartotta a szabad, közösségi rádiózás kialakulásának segítségét, de fő tevékenysége mégis a Budapesten sugárzó Civil Rádió működtetése lett. Ez a budapesti székhelyű adó alapvetően a civil szervezetek, kezdeményezések megszólítására, bemutatására, bevonására készült. Fontosnak tartotta, hogy a civil társadalom aktivistáit, szervezeteit is felkészítse a média használatára. Főként a helyi (városrészi, szomszédsági) ügyekre kívánt fókuszálni – ezeket jelölte a közösségi rádiós műfajon belül is a saját fő profiljának.

Itt jelezzük, hogy ugyanebben az időszakban már több félegális vagy illegális kezdeményezés is volt közösségi rádiók működtetésére (Budapesten elsősorban a Tilos, majd a Fiksz rádiók, de egyre több vidéki városban is zajlottak próbálkozások). Ennek egyik eredménye lett, hogy ezek a szerveződések összefogtak és 1992-ben megalapították a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetét (rövidített elnevezése: SzaRáMaSzer)⁵. Ez a keret is segített, hogy hatékonyabb tárgyalásokat folytassanak az Országos Rádió és Televízió Testülettel, és a lassan formálódó médiatörvény vitájához kapcsolódjon a mozgalmunk.

A Civil Rádió létrehozói kisebb műhelyekben hozzákezdtek a rádió szakmai programjának leírásához, tervezéséhez, partnerek felkutatásához. Az utóbbi keretében megszólítottunk több mint 100 – főként budapesti szervezetet, akikkel levelezésben és személyes találkozók kereteiben ismertettük – és részben velük is alakítottuk – terveinket. Sok szervezet nem csak alkalmi híradásra vállalkozott, de tagjait is elküldte az alakuló önkéntes stábokba. A rádió missziójának összefoglalása az alakuló Kiskátéban⁶ az alábbi módon szerepelt:

„A Civil Rádió

– olyan közösségi adó, amely sem politikai, sem üzleti csoportok meghatározó befolyása alatt nem áll, a polgárok, azok közösségei, civil szervezetei számára kínál folyamatos megszólalási lehetőséget;

- a polgáris magatartást, az önszerveződést, a társadalmi részvételt, a szolidaritást, a szociális érzékenységet, a környezet iránti felelősséget helyezi előtérbe;
- műsoraiban dominánsan lokális (fővárosi, városrészi) ügyekkel, témákkal foglalkozik, szívesen vállalja a helyi konfliktusokat is;
- önkéntesek működtetik, bevételeit – nonprofit módon – a rádió fenntartására, fejlesztésére fordítja;
- működésével kapcsolatos fontosabb döntéseit demokratikusan hozza meg...

1994-től előbb belső műsorkészítői műhelyfoglalkozásokat indítottunk, majd ezeket követően 3-4 hónaponként (összesen 7 alkalommal – éppen a felcímiben használt felhívással) ideiglenes sugárzási engedéllyel többnapos próbaadásokat közvetítettünk. *Ez az építkezési időszak volt: a szakmai program és lehetséges műsorrend építésére, stábépítésre és a fizikai feltételeket biztosító stúdió építésére szolgált.*

A jó kétéves felkészülésben, a beindításban több hivatásos rádiós szakember volt a segítőnk. Ők a szakmai tudásukkal járultak hozzá az önkéntesek gyakorlatának megerősítéséhez – előzetes egyezségeink szerint –, végig a háttérben maradtak, soha nem ültek a mikrofonok elé.

„Civil Rádió – az emberi hang”

1995 szeptemberétől egy érdekes koalícióban indultak el az „ideiglenesen folyamatos” adások. Egy frekvencián folyamatosan 3 adó szólt, megosztott műsoridőben: a Civil, a Fiksz és a Tilos Rádió. Később ez a megosztás két lépcsőben is változott, amíg a Civil Rádió az ORTT-től (Országos Rádió- és Televízió Testület – a médiahatóság akkori elnevezése) 2001-től napi 24 órára kapta meg a műsorszolgáltatási engedélyt a 98 MHz-es frekvenciára.

Nagyon sok egyeztetés, tárgyalás, műhelymunka, párbeszéd, forráskeresés jellemezte már az időszakos adások hónapjait is. Talán 25 ezer forinttal indult az alapítványunk működése, tehát szinte a nulláról; egy olyan ügyben, amelyhez kellett alapvető fizikai keretek. Mégis kiemelem, hogy minket ebben a dolgos időszakban, amikor a rádióadás feltételeinek a megteremtése volt az egyik legfeszítőbb feladatunk, legalább ennyire foglalkoztatott az is, hogy valódi csatornája lehessünk általában a nonprofit szektor szervezeteinek, a civil társadalmi kezdeményezéseknek. Másrészt a civil hozzáférés ügyében igye-

keztünk tántoríthatatlanok maradni. Ez a küzdelem az egész 25 évet alapvetően jellemezte, és mai napig is konfliktusokat hordozva, de a missziónk maradt.

Önkéntesek *működtették* a rádiót, körülbelül egy év eltelt, amikor egy fizetett ügyvezetőt tudtunk alkalmazni, szerény díjazással (elsőként *Pákay Vikit*, majd később *Gosztornyai Gergőt*, és hosszú évek óta *Cserháti Ákost*, nagyszerű társainkat). Nagy segítséget jelentett az akkor még működő polgári szolgálatos rendszer, amelynek keretében a katonai szolgálat alóli felmentés „ellenében” alapvetően technikusokat állíthattunk munkába. Ez – mindig legalább 2-3 ember – a működés technikai hátterét biztosította, hiszen ők napi 8 órában álltak a rendelkezésünkre. Meg is roppant a szervezetünk – sok más non-profit csapathoz hasonlóan –, amikor a kilencvenes évek végén néhány hét alatt felszámolta az állam ezt a rendszert. (Mondogattuk is, hogy „*betett nekünk a világbéke*”). Ám a Civil Rádió teljes további személyzete, tehát a műsorkészítők, szerkesztők, szervezők, de a további technikusok is önkéntesek voltak.

Egy erős beidegződést, vélekedést kellett a saját munkánkban cáfolni – megfordítani: hogy az önkéntes munkára nem lehet tartós és színvonalas tevékenységet építeni. Egyidejűleg 80–100 ember dolgozott a Civil Rádióban nagyjából végig a 25 évben, és hozzávetőlegesen ennyi közreműködik ma is önkéntesen. Nagy munka volt fogadni, segíteni, felkészíteni, beilleszteni, nehéz helyzetekben megerősíteni, motiválni a hozzánk szegődőket. Nyilván folyamatos volt a közreműködők változása is – ez azt jelenti, hogy állandóan újrakezdhattuk/kezdhettük ezt a munkát. Volt, aki pár hónapig, mások 2-3 évig, és vannak, akik hosszú távon (akár a 25 évben végig) tartottak ki. De velünk élő folyamat, hogy újak jönnek, régiek – számtalan ok miatt – kiszállnak, (el)mennek.

A rádiózás egy *csopordinamikailag összetett* csapatépítést, megőrzést, kohéziót jelentő és kívánó helyzet. *Gyakori konfliktusmezőt jelent*, és hogy ez ne használja el, élje föl a közösséget, a mindenkori működtetőktől nagy kapacitásokat és körültekintést igényel. Ezért is, már az ideiglenes adások során, de az első 8–10 évben is kisebb műsorkészítő műhelyeket alakítottunk az önkéntesekből, egy-egy 5-6 órás műsorfolyamra ún. napi szerkesztők voltak ezeknek a kis csapatoknak a koordinátorai. Többnyire olyan társaink, akiknek a természetéhez tartozott, hogy képesek voltak ebben a szűkebb közegben saját belsőbb összetartozásokat, melegséget, a műsorkészítés közös örömét megteremteni és fenntartani.

Igen nagy jelentősége volt/van a folyamatos *belső képzéseknek, kisebb-nagyobb műhelymunkáknak, bentlakásos hétvégéknek* és amikor erre jobban odafigyeltünk: a belső közösségerősítő eseményeknek, rendezvényeknek. Ezért is volt számunkra drámai hatása a 2013-ban kialakult teljes anyagi válságnak, amikor hajszálon múltott a fennmaradásunk, és ezekben a legnehezebb hónapokban az életben maradáson való munkálkodás során háttérbe szorult – gyakorlatilag kiapadt a belső közösségi életfenntartó munka. Hat év telt el azóta, és néhány más fejlesztés kimaradásával együtt, máig nem heverte ki a társaság és a működésünk ezeket a kritikus hónapokat, például a csapat belső életére való fokozott odafigyelés hiányát.

De visszatérve az időszakos, majd a folyamatos adások elindulására, ki kell emelnem azt a fontos jellemzőt, ahogy a Civil Rádió – később összefogva a Közösségfejlesztők

Egyesületével, a szabad rádiósok megalakult szövetségével – képzési anyagokat fejlesztett, majd bonyolított: civil szervezetek, a rádiózás iránt érdeklődők és sérültséggel élő csoportok számára például Kunbábonyban, de Budapesten és más vidéki helyszíneken is. Aztán szemináriumokat, konferenciákat kezdeményezett a nonprofit keretekben működő szabad – közösségi – rádiózás népszerűsítésére, új rádiók beindítását segítette, ezekben a kérdésekben szakmai kiadványokat jelentetett meg.

Tehát a rádió napi működésének fenntartása mellett, ilyen folyamatos szakmai tevékenységeket is végeztünk, és közben szoros kapcsolatokat ápoltunk nemzetközi szabadrádiós szervezetekkel – különösen az akkor nagyon aktív szerepet vállaló FERL nevű európai és az AMARC világszervezettel. Az utóbbi években az AMARC Europe és a Community Media Forum Europe nevű szervezetek jelentenek erős szakmaiságot a szabadrádiózás európai régióiban.

Fontosnak tartom, hogy kiemeljem a *források kérdését* is. A hasonló szervezeteknél, de a Civil Rádiónál mindenképpen a legnagyobb erőforrás az önkéntesek által végzett hatalmas munka. Heti 168 órában, tehát éveken keresztül folyamatosan működtetni egy ilyen orgánumot – és a hozzá kapcsolódó szervezetet – azért is különös feladat, mert itt nem lehet megcsinálni, hogy ha szűkében vagyunk forrásoknak, kicsit lelassítjuk, esetleg átmenetileg „lefagyasztjuk” a működést; nekünk nem lehetett sohasem megállni. A hétvégeken, karácsonykor, a nyári szabadságok alatt – mindig szólni kell. A megállás a műsorszolgáltatási szerződés megszegését és visszavonását jelentené.

Bár önkéntes szervezet vagyunk, de akadnak komoly kiadásaink. Az ügyvitelt végző pár ember, az állandóságot biztosító néhány alkalmazott technikus illetményét nem lehet, vagy igen kockázatos hosszabb távon megspórolni. A polgári szolgálat után néha voltak rövidebb állami foglalkoztatási programok, amelyek átmeneti hozzájárulást jelentettek, de stúdiót működtetni és fejleszteni, helyiségeket bérelni, kommunikációs költségeket fizetni, adót-antennát és a jeltovábbítás költségeit előteremtteni, jogdíjakat fedezni a hazai viszonyok között nem könnyű. Az ismert pályázati csatornák: NCA, majd NEA, a mindenkori Médiahatóság, aztán az 1% jelentenek bevételeket, a velük járó kiszolgáltatottságokkal–bizonytalanságokkal együtt. A reklám szinte jelentéktelen, de előfordul valamennyi szolgáltatási bevétel. Néha nemzetközi pályázatokba kapcsolódunk, de azokban sem a működtetés-fenntartás, hanem a projektekhez kapcsolódó kiadások fedezete jelenik meg.

Bennünket is érint a 2000-es évek közepétől a civil társadalom esély- és forráscsökkenése is. Legújabban a közösségi adománygyűjtés eszközeivel próbálkozunk.

Szabad, közösségi, alternatív, független rádiós karakter kialakítása

A közösségfejlesztési folyamatokban gyakran hangsúlyozzuk, hogy fontos a fejlesztési program végeredménye, azaz, hogy „mi jön ki a csövön”, de nekünk (a közösségfejlesztésnek) legalább ilyen jelentőségű, hogy mi történik a közösségben közben, a folyamat során. Ez valójában a *közösség általi fejlesztés* lényege.

Esetünkben érdemes visszaneézni az eredeti misszióra: mire is alakítottunk Budapesten egy közösségi rádióadót?

Csak emlékeztetőként: bemutatni és gyakorlattá érlelni, hogy a helyi közösség képes a helyi nyilvánosság szereplője, sőt karakteres alakítója lenni. Meg tudja jeleníteni önmagát, hírt adni a létéről, a saját tevékenységéről, képes – vagy képessé válhat – mozgósítani a helyi közösséget, bekapcsolódni a döntéshozatal előkészítésébe, érdekérvényesítésbe. Hogy tud a saját közegében érvényes információkról híreket, kiadványokat, helyi lapot működtetni, és képes rádiót létrehozni és fenntartani.

Ennek a folyamatnak a során a Civil Rádiózásért Alapítvány működteti – kicsit referenciaként is – a Civil Rádiót, és közben a nyilvánosság közösségi használatának, alakításának érdekében többféle módon is kezdeményezővé válik.

Ez utóbbi cél keretében a saját működésünk fenntartása mellett, *alapvető szerepünk volt* a 2000-es évek elején az *úgynevezett kisközösségi rádiók lehetőségeinek a kiharcolásában*, majd ilyenek elindulásának segítségével (Gosztonyi 2007). Ezek a – csak Magyarországon alakult – kis médiumok az akkori ORTT egy speciális programja keretében kis hatósugárral (körülbelül 1 kilométeres sugárzási körzetekre) viszonylag megkönnyített eljárásokkal, többnyire civil szervezetek kereteiben alakultak, és elindulásokhoz és működésükhöz is külön pénzalapból juthattak kisebb támogatásokhoz (ORTT 2006). Ezeknél a kisközösségi rádióknál az volt a célfeltételezés, hogy nagyon erősen a szűkebb lokalitásra, szomszédságra, vagy egy-egy szubkulturális közösségre irányulnak. Pár év alatt 40-nél több ilyen alakult az Őrségtől a Kiskunságig, Pécs külső lakónegyedében, Szolnok megyei faluban, a Pilisben, de kisvárosokban is többfelé. Ők valóban a civil megszólalás, az alternatív és független működés közösségi példái voltak (Hargitai 2004). A 2010-es években aztán fokozatosan, jórészt a támogató környezet megváltozása (leépülése) miatt leálltak, elhallgattak, megszűntek. Ezeknek a helyi kezdeményezéseknek a felkarolásában, a közösségi működési módjuk közös kimunkálásában, a civil kezdeményezéseknek – az addigra már a köreinkben megszerzett, összegyűlt – tapasztalataink átadásában, a civil hangok szakmai felkészítésében nagyon izgalmas volt részt venni.

Visszatérve a Civil Rádió működéséhez, a saját körünkben is sok párbeszéd, szakmai dialógus volt a saját adóknak karakterének, alapértékeinek a kialakítása érdekében.

Az alapokban viszonylag hamar született megegyezés, és ezek jó részét a később csatlakozók is többnyire könnyebben magukénak érezték. Célunk volt, hogy ha valaki a 98 MHz-re hangol, összetéveszthetetlen, ráismerhető arculatú, hangzású, stílusú és tematikájú rádiót találjon. Ennek részeként a beszélős műsorokban dominánsak legyenek a lokalitáshoz–helyi ügyekhez kapcsolódó anyagok, a cselekvés–részvétel fel-/bemutatása, a civil kurázi, a párbeszéd–együttműködés jelentősége, általában a civil társadalom markáns megjelenítése, a befogadás és a szolidaritás értékei.

Témák felől közelítve: jelen van a környezet- és természetvédelem, a szociális kérdések, az ifjúság, a kultúra, a tömegsport, a 60+ korosztály, a nőpolitika és hasonlók.

Ugyanez a karakterkeresés jellemezte a rádió elképzelt és követett zenei világát. A divatos, a kereskedelmi adókon hallható zajok helyett – nyilván részben önkényesen – a kevesebbet hallott világ- és népzene, a jazz, a blues, a klasszikus zene és a dallamos

progresszívnek nevezett irányzatok. Máig is játszuk ezt a – Pernye András hajdani zene-történész mondásából átirtné – zenei arculatot jelző spotot: „*Mi nem azért zenélünk, hogy ne legyen csend.*”

Ezeknek az értékrendszereknek az arányában nyilván csak dominanciát és nem teljes kizárólagosságot tudtunk elérni. És minden újabb hullámban, mikor új társak érkeztek, igyekeztünk megértetni, „megharcolni” ezekért az értékekért. Szembe kell azzal nézni, hogy ezekkel a tartalmakkal nem lehet nagy hallgatottságú, tömegigényt szolgáló rádiót működtetni – tehát mikor ezeket vállaltuk, eleve lemondtunk a hallgatói tömegességről. Ezt, és hogy egészen más mintakövetéssel jöttek újak – leginkább a fiatalok köréből –, csak folyamatos meggyőzéssel, sokakról való lemondással, az értékeink rendszeres újra- és újraértékelésével lehetett/lehet máig is valamelyest megtartani. És persze a saját magunk változásával is.

A nehézséget az is jelentette, hogy nem volt előttünk ebben (és a következő kérdésben sem) követhető hazai minta, Magyarországon ismerhető példa, amit referenciaként figyelhettünk. Tehát nagyon erősen magunkra voltunk mindig is utalva.

Talán a legnagyobb küzdelem (nekünk alapítóknak) önmagunkkal és a hozzánk kapcsolódókkal, vagy éppen csapódókkal

a Civil Rádió és a politika viszonyának „beállítása”

volt és maradt máig is.

Ezt a kérdést tágabb pontról kell megvilágítani, hiszen a laikus, de a szakmai közvéleményben is alapkérdés a politika és a civilség állandó dichotómiája.

És ez a kérdés azért is körültekintést érdemel, mert ennek nincs mindörökre, de még hosszabb távra érvényes megválaszolási sémája sem – azaz szinte 3-4 évenként újra és újra kell egy, a társadalommal foglalkozó, abban aktívan szerepet vállaló szervezetnek önmagát is értékelni. És valószínűleg a konkrétabb körülményekhez kapcsolódva jórésztben aktuálisan érdemes ezt megítélni. Az alapítás, *az elindulás óta látszólag ebben voltunk a legkevésbé hajlékonyak*, ám többekkel ellentétben, én mégis úgy érzem *talán ebben változtunk a legtöbbet*.

Külön, csak erre vonatkozó elemzést is érdemelhet ez a kérdés, most nem kívánok ebbe hosszabban belemenni. Annyit jelzek, az elindulásnál sokkal rigidebben viszonyultunk a politikához, egyszerűbbnek próbáltuk tekinteni a kérdést, úgy terveztük, hogy a Rádió műsoraiban a párt- és ideológiai politizálást hagyjuk az ajtón kívül. Miközben egy erős közéleti tartalmat képviselő rádiót építettünk. Mára már úgy fogalmazunk, hogy a saját magunk által készített műsorokban a pártpolitikát valóban kerüljük, de *mindenféle szakpolitikai és egyéb konfliktust tekintünk a Civil Rádió lehetséges-szükséges tartalmának*. Talán konkrétan értelmezhetővé teszik az elképzelt határvonalat, hogy a 2019-ben sorra kerülő kétféle választás kapcsán, a közelmúltban a következő – megegyezést bíró – kuratóriumi állásfoglalásunk született:

„A Civil Rádió az eddigi évek gyakorlatát kívánja folytatni – különféle anyagaiban, programjában bíztat a demokratikus jogok gyakorlására, a választásokon való részvételle, de saját műsoraiban pártpolitikai üzeneteket nem közvetít, és pártok, jelöltek programjának és népszerűsítésének nem ad teret. Azokba pártpolitikustokat nem hívunk, nem szólaltatunk meg, még a közvetett kampányolást is igyekszünk kizárni.”

Az alapértékek és a politikának ehhez a szélesebb szférájához való viszony kialakítása igazi *deliberációs folyamatot* jelent: azt az állandó tanácskozások, párbeszéd, mérlegelések, az álláspontok egyeztetése, megegyezések keresése jellemzi. Nálunk alapvetően az alapítvány kuratóriumának feladata az értékek felett őrködni, az irányokat mederben tartani. De más kisebb köreink, a szerkesztőbizottság, egy-egy állandó rovat műsorkészítőinek a műhelyei adják ezeknek a párbeszédnek a további kereteit.

Azt is fontos jelezni, esetenként kísértések is érték/érik a Civil Rádiót: a fentebb jelzethnél erősebb politikai arculat kihívásával, ami újra és újra felvetette, hogy belesodródjunk/menjünk-e egy „politikacsinálós média” szerepébe, amely a hatalomért vívott harc eszközévé lesz? Vagy értelmezzük továbbra is szerepünket az eredeti módon, amelynek a civil társadalom a fő karaktere, és általában is a megmondás helyett a „közvetítést” tekinti küldetésének?

De bárhogyan is van tehát, nem lehet megúszni, hogy a közösség és a rádió vezetésében elsősorban érintettek feltegyék önmaguknak a kérdést: a divatos és népszerű (főként kereskedelmi) rádiók példájának hatásait, vagy éppen a politikai propagandarádiók példáit tekintsük-e kikerülhetetlen és kizárólagos utaknak? Vagy a változás mértékében és módjában – az előző mintákat is végiggondolva – legtöbbször visszatérünk-e az eredeti források közelébe? *Ezeknek a belső vívódásoknak az sem tett mindig jót, amikor hivatásos rádiósok kopogtattak a Civil Rádió ajtaján.*

E küzdelemben azért is érdemes megállapodásra jutni, mert előfordulhat olyan helyzet, hogy egy országban a központi politika többnyire nem demokratikus elveken működik, és mégis, ennek ellenére, létezhet ugyanott lokális/helyi szinteken (településeken, városrészekben, kerületekben, szomszédságokban) demokratikus működési gyakorlat. Ez az érv is azt erősíti, nem baj, ha „nem nyaljuk be” a nagypolitika mindenhatóságát (domináns jelenlétét), hogy ne ennek a kereteiben, hanem a civil társadalom megerősítésében keresse a helyét egy szabad – közösségi rádió (Arató 1990)⁸.

Mindenesetre a fejezet alcíme – szándékosan meghagyva – hibás: egy ilyen viszonyt nem lehet „beállítani”, azt, bizonyos mélyebb elemeit fenntartva, folyamatosan újra kell értékelní, az indokoltnak tartható részleges változás-változtatás esélyével.

Keveset szól ez a tanulmány a Civil Rádió műsorelemeiről

Nehéz lenne itt most összefoglalni a 25 év rádiós műsorait, csak kiemelek néhány meghatározó jellemzőt, sorozatot.

Említettem a zenés tartalmakat, amelyek egyrészt a különféle beszélgetős műsorokban átkötő elemekként szerepelnek. Persze az igazi zenei karaktert a tematikus zenei órák adják, a korábban jelzett műfajokban.

Kétféle folyamatos magazinműsort közvetítünk – hétköznap 117 perc címmel egy kétórás délutáni magazint és szombatonként egy délelőtti, hasonló terjedelemben. Ezek a kétórás 8–10 perces kis aktuális blokkokból állnak, a délutáni magazinban egy állandó elemmel, a „Hét embere” rovattal, amely egy-egy kiválasztott személyt követ, illetve mutat be az adott héten. A többi műsorelem főként közéleti jelenségek és események: városi élet/városrészi kérdések, várható vagy lezajlott érdekesebb civil rendezvények, környezeti, szociális és kulturális kérdések, sport... Ezek a magazinok állandóságukkal is erős arculati elemei a Civil Rádiónak, elkészítésük naponkénti szerkesztők-műsorvezetők (és így személyesebb fókuszok) váltásával történik.

Jellemzőek – jórészt esténként, de a késő délelőtti órákban is – egész órás, főként portré jellegű műsorok (nem csak egy-egy személy, de szervezet portréját is értem ezen); egy-egy izgalmas közösségi vagy éppen szakpolitikai kérdés alaposabb – többnyire szakértőkkel vagy érintett civilekkel – történő bemutatása, körülményeinek, megértésének kísérlete. Példákként a Kapocs Ifjúságsegítő Magazin, a Foggal és örömmel című állatvédelemmel foglalkozó műsorok, vagy a Demokrácia MOST! sorozata, a nőpolitika – főleg annak történeti kérdéseit taglaló sorozat; de az Őrkutyák Civilben heti adásait is ide sorolom, ami a legklasszikusabb watchdog műsorunk. Hasonló – de jelentősebben már ismeretterjesztő célzatú is – az Orient Express, a távolkeleti világ kultúrájával, politikájával, életmódjával foglalkozik kiemelkedően érdekes színvonalon. De különféle életmód kérdésekkel, könyvekkel-kultúrával vagy például egy olvasókör életével is foglalkoznak állandó műsoraink.

Tudunk-e még 25 évesen változtatni, megújulni?

Nyilván nem részletkérdésekről, de a markánsabb innovációs lehetőségekről, tervekről még néhány gondolat.

Bizonyossá vált számunkra, hogy a mai világban nagyon vékony felületet jelent egy rádióknak az éterben az adások kizárólagos sugárással történő jelenléte. Bár a közösségi rádióknak nem a nagyon széles hallgatottság megteremtése a fő céljuk, hanem a megszólalás esélyének a növelése, hogy hangot adjanak a hangtalanoknak, de mégsem kerülhetjük ki az *új kommunikációs felületeknek a bekapcsolását, használatát*. Az internet, a rádióhallgatási szokások átalakulásának figyelembevétele, a megváltozott vizuális világ kalkulálása kihagyhatatlan, ha ennek az eredetileg pusztán sugárzott rádiós programnak a fennmaradásáról, jelenlétének erősítéséről gondolkodunk. Ez pedig nem csak a folyamatos adás hallgatásának weboldalon való elérhetőségét jelenti (nyilván azt is, hiszen a hozzáférhetőség már ezzel is kitágul térben és időben is), de a Civil Rádió egy önálló komplex platformként történő megteremtéséért folytatott küzdelmét is (lásd www.civilradio.hu). Ami rövid, összefoglaló írásos anyagokat, fotókat, vagy éppen kis mozgóképeket, és persze hangzó anyagokat együttesen tartalmaz.

A mai rádiós szokások már egyre ritkábban épülnek az egyidejű hallgatásra, főként a fiatalabbak – de talán fokozatosan más korosztályok is – az utólagos letöltésre alkalmas médiaszolgáltatásokat kedvelik, amelyeket akkor használ a hallgató, amikor az neki kényelmes.

Ez a *podcast rendszer*. Annak a megteremtése, hogy az elkészült és sugárzott műsorok-műsorrészek jelentős részét, akár külön tematikai csatornába rendezzük, ezek népszerűsítése és szervezett elérésének biztosítása – egyebek között – a jelenlegi erőfeszítések céljai.

De ugyanígy a social média ismert csatornáinak tervszerű felhasználása: a Facebook, a YouTube csatornák használata és hasonló megoldások beillesztése a műsortovábbító munkánkba.

Külön fontos szólni a rádió *működtetésének finanszírozásában történő kényszerű változtatásokról*. Egyre kiszolgáltatottabb az a szervezet – így a Civil Rádiózásért Alapítvány is –, amelyik kizárólag a pályázati források esetlegességének van kitéve. Bár nem a fő profilunk, de úgy látjuk, a *közszolgálati jelleg hazai kiüresedése* kapcsán ezen a területen nagy úr, betöltetlen szerepek keletkeztek. Mind erőteljesebben törekszünk arra, hogy ebbe a vákuumba részben behelyezzük a saját programunkat. Értelmezésünk szerint nem teljesen egyezik meg a közösségi média és a közszolgálatosság, de jelentős átfedés, közös felületek, tehát összeegyeztethető jellemzők vannak e két szféra között. Ezért készültünk korábban, de készülünk most még tudatosabban, hogy találjunk ezen a területen önmagunkhoz (a misszióinkhoz) illő arányos szerepet. Ez a tevékenység reményeink szerint részben új forrásokat is kínálhat.

Ugyancsak fontos, az eddigiekhez képest nagyobb figyelmet érdemlő területté válik a *közösségi finanszírozás* – ami az egész hazai nonprofit szektornak új kihívásokat jelent. Az ilyen forrásteremtő kampányok, az adománygyűjtés új módszerei megváltozott magatartást kívánnak a szervezettől, az önkéntes csapattól, de a rádió egészétől is. Mindezekkel együtt, a közösségi fenntartáshoz kikerülhetetlen állandó támogatók keresése, a rádió egy folyamatosan jelenlévő támogatói körének megszervezése.

Valójában most arra készülünk, hogy megpróbáljuk a Civil Rádiózásért Alapítványnak és magának a rádiónak a működését „folyamatos kampány üzemmódba” átalakítani, „átszerelni”. Mi egyébként is sokat kampányolunk egyedi alkalmakként – hol pénzért, valamilyen beruházás feltételeinek a megszerzéséért, hol önkéntesek jelentkezéséért, kereséséért, bevonásáért, vagy éppen az 1%-os támogatásokért.

Ezeket nem lehet eredményesen egyedi levelezésekkel, egy-egy kis próbálkozással megvalósítani. A célunk, hogy meghatározott ideig összefüggő, egymásra épülő lépések sorozatát tervezzük és szervezzük meg. Azaz legalább két-három hétig vagy akár egymásfél hónapig, amikor egyszerre sok társunk ezt fontosnak tartja, és különféle lépésekkel, kezdeményezésekkel állandóan dinamizáljuk a saját közösségünket meg a környezetünket.

Ha ez megvalósul, az *állandó mozgósítást* jelenthet: önmagunkét, de főként a hallgatóinkét és a lehetséges támogatókét is egyszerre.

Ehhez a kommunikációt is meg kell tervezni és azt jól megvalósítani. A kampányszerűség azt is hozhatja, hogy a Civil Rádió neve forog a közbeszédben, a közvéleményben. A kampányolás így tehát egyszerre az éterben és a hétköznapi világban való jelenlétünket is erősíti, ami egy jól képviselhető új civil szerep.

Összefoglalásul, egy hosszú időt megélő, folyamatos aktivitást igénylő, önkéntességre épülő szervezet: a Civil Rádiózásért Alapítvány történetét igyekeztem bemutatni. A közösségi cselekvésekhez elengedhetetlen helyi nyilvánosság jelentőségét vázoltam fel.

A bekapcsolódás és részvétel kereteit megteremtő sajátos „műfaj”: a szabad – közösségi rádiózás hazai megszületésétől elindulva, a hazai (főként persze fővárosi) nonprofit szervezeteknek és civil társadalmi kezdeményezéseknek, ügyeknek területet kínáló Civil Rádiónak a megalapításáról, felépítéséről, sajátos küzdelmeiről tudósítottam.

„Minden egyes közösségi rádió hangját meghatározzák a hallgatói. A legfontosabb a különbözőségek megtalálása. A közösségi rádió olyan eszköz, olyan híd, olyan lépés a másik felé, aminek nem az a célja, hogy általa a másikat a magunk képére formáljuk, hanem hogy elfogadjuk olyannak, amilyen. ... *Nem az a legszebb definíció, hogy az embereket ráébresztjük arra a nagyságra, amit birtokolnak?*”⁹

Irodalom

- A közösségi rádiók szervezete (ARC), Kanada. (2004): *Parola*, (1), 8.
- AKTI (2008): *A közösségi média helyzete az Európai Unióban*. AKTI dokumentumok. Budapest.
- Arató András (1990): Forradalom, civil társadalom és demokrácia Kelet-Európában. *Mozgó Világ*, (8.), 11–22.
- Delaspre, Pierre (é.n.): *Kommunikáció – fogyasztás vagy emancipáció. Kézirat*.
- Gosztonyi Gergely (2007): *Kisközösségi rádiók Magyarországon*. Budapest: Civil Rádiózásért Alapítvány.
- Gosztonyi Gergely (2011): A közösségi médiaszolgáltatók a hatályos magyar jogi szabályozásban. *Médiakutató*, Tél. 37–48.
- Gosztonyi Gergely (2014): *Alternatív (?) média. A közösségi média jogi szabályozásának vetületei*. Budapest: ELTE Eöt-vös Kiadó.
- Hargitai Henrik (szerk.) (2004): *Kisközösségi rádiósok kézikönyve – a rádiózás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete.

- Közösségi Rádiók Európai Szövetsége (1992): Közösségi rádiós karta. In: Péterfi Ferenc (szerk.): *A közösségi rádiózásról*. Parola füzet. 45–48. Budapest:Közösségfejlesztők Egyesülete.
- ORTT (2006): *ORTT Előterjesztés – A kisközösségi rádiózás Magyarországon*. Készítette: Császár Miklós.
- Péterfi Anna–Péterfi Ferenc (2009): *Hogy rátaláljunk a helyi közösség hangjára*. AKTI füzetek 39. Budapest.
- Péterfi Ferenc (1987): *Nyilvánosság – öntevékenység – animáció*. Budapest:OKK.
- Péterfi Ferenc (szerk.) (1992): *A közösségi rádiózásról*. Parola füzetek. Budapest:Közösségfejlesztők Egyesülete.
- Péterfi Ferenc (1993): Amerikai rádiósvendégek – Közösségi rádió az Appalache-hegységben. *Parola*, (4.), 10.
- Péterfi Ferenc (2008): A nyilvánosság, a civil társadalom életető kerete. *pH érték – a proHáló időszaki kiadványa*, április, 14–15. https://www.prohalo.hu/sites/prohalo.hu/files/ph_0801_0.pdf
- Varga A. Tamás–Vercseg Ilona (1998): *Közösségfejlesztés*. Budapest:Magyar Művelődési Intézet.

Jegyzetek

- 1 „A közösségi média segít a média pluralizmus és sokszínűség megerősítésében. Műsorait nem szakmabeliek állítják össze, így azok másfajta megközelítést kínálnak az adott közösség számára fontos dolgok bemutatásában – ebből következően jelentős szerepet töltenek be a modernkori társadalom részvételi demokráciájában.” (AKTI 2008:9)
- 2 Az itt használt tipológia főként a földi sugárzással közvetített médiumokra érvényes, hiszen ezt a más jeltovábbítással – műholdas, kábeles, internetes – megvalósuló műsortovábbítás mára már újabb típusokkal egészítette ki.
- 3 Az előző bekezdés erősen épít Péterfi Anna–Péterfi Ferenc által jegyzett: *Hogy rátaláljunk a helyi közösség hangjára* (2009) című írásra.
- 4 Az alapítók: Közösségfejlesztők Egyesülete, Lágymányosi Közösségi Ház, Nyitott Képzések Egyesülete, Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete.
- 5 <http://szabadradiok.hu/hu>
- 6 <https://kronika.civilradio.hu/kiskate/>
- 7 *A közvetítő szerepről*: „Eredetileg a latin »medius«-on keresztül a görög μέσος (mésos) szóból származik, és a szótári első jelentések alapján egy olyan entitást jelöl, amelyek középen vagy más dolgok között helyezkedik el, tehát egy közbülső test vagy mennyiség.” (Wikipédia) Nagy kérdés a közvetítők transzformáló, szelektáló tevékenysége. Ez a közvetítők hatalma...
A tények és elfogultságok viszonyáról: Mindannyian elfogultságokkal létezőnk. Amiket igyekszünk – jó esetben – kordában tartani. Kicsit eltávolítani magunktól, hogy kvázi tényszerűbbek lehessünk. Ez a közvetítés nagy felelőssége. Ha a tények csak ürügyek arra, hogy azokból mindenféle mutációkat csináljunk, akkor sérül, beteg a tények közvetítése. Az nem indok, hogy más médiumok is hazudnak, elfogultak, torzítanak.
Aki az elfogultságoknak túl erősen a rabja és csak arra használja a rádiót, hogy azokat (a végletes elfogultságait) kiélje, az valójában a professzionalitásból, a mesterség erényéből építi le a tevékenységét (valójában semmi köze a szakszerűséghez, professzionalizmushoz). És – esetünkben – veszélybe viheti például a Civil Rádiót is. A saját függőségétől nem tudván szabadulni, veszélyeztetni a mi valódi függetlenségünket is.
Nem a beteg elfogultságok öngyógyítására, kiélésére szerveződöttünk. Lehet ilyen (tehát a függésig elkeseredett, elfogult) valaki – ezzel magánemberként lehetünk szolidárisak is, de ha józan a környezete, ha vannak barátai, azok ilyenkor fékeznek és távol tartják az ilyen munkától.
Valójában a mai „profik” többnyire éppen azért nem profik, hanem gyakran paccerek, mert nem tudnak függetlenül – a saját függéseiktől (önös érdekeiktől!) eltávolodva – dolgozni. A hatalmat akarják elvenni, szétmorzsolni, átvenni, megszerezni. De semmiképpen nem a tényeket bemutatni, közvetíteni. Mikor ilyenekké válnak: ők zilálják szét a szakmaiságot, inentől nem szakemberek, hanem sérültek. Segítségre szorulnak – de ez a jelenség ezektől a soroktól távolabbra vezet. És ez az egyik fő oka, hogy alig vannak egészséges és valóban profi szakemberek a hazai médiában. Persze a civil rádiók sem azok (márhogy nem vérprofik), de nem ezek miatt. Féltre tehát a profi mítoszával! (*Fentiek a szerző megjegyzései*.)
- 8 A politika, a politikuskok a hatalom megszerzésére/megtartására fókuszálnak, ennek érdekében az ellenfeleiknek a legyőzésére. A civil társadalom nem a hatalmat akarja megszerezni. Célja annak a befolyásolása, kontrollálása. A társadalmi interakció szférája, a nyilvánosságból és a különféle szabad társulásokból áll (Arató András [1990] után szabadon).
- 9 A közösségi rádiók szervezete (2004:8).

A NEMZETI IFJÚSÁGI TANÁCS KÖZPOLITIKAI ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL ANNAK ÉRDEKKÉPVISELETI FUNKCIÓJÁRA¹

Nagy Ádám–Oross Dániel–Szalóki Viktor²

■ *A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) az ifjúsági szervezetek számára létrejött fórum, amely a hazai civil–kormányzati ifjúsági párbeszéd megteremtését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata a fiatalok és az ifjúsági szervezetek érdekképviseletének országos és nemzetközi szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása. Az ifjúsági és ifjúsággal foglalkozó szervezetek diskurzusában a rendszerváltás óta napirenden van a NIT létrehozása, különböző, jobban vagy kevésbé a fenti feladatot ellátni képes formái meg is jelentek, azonban csak 2012 óta jött létre négy éves távlatnál hosszabb távon is működő ifjúsági érdekképviselet. Tekintsük tehát át, hogy mennyiben mondható sikeresnek a NIT, azaz mennyiben teljesíti be a vállalt érdekképviseleti feladatokat!*

Az elemzés egyfelől összevethetővé teszi a szervezet működését az Európai Unióban működő nemzeti ifjúsági ernyőszervezetek gyakorlatával, másfelől igyekszik történeti kontextusban vizsgálni. Megítélésünk szerint a kutatás nemcsak azért hiánypótló, mert a Nemzeti Ifjúsági Tanácsról – mint országos civil szervezetről – tudományos igényű elemzés még nem született, hanem azért is, mert az adatokhoz való hozzáférés esetleges³, a nyilvántartások avulása és az archívumok megszűnése miatt egyes időszakok nem is rekonstruálhatóak a maguk teljességében.

Bevezető – elméleti keretek

A civil társadalom érdekképviselési szerepe

A civil társadalom a gazdaság és állam közötti társadalmi interakció szférájaként, különböző szabad társulásokból tevődik össze. A polgári kezdeményezés és önmozgósítás változatos formái hozzák létre, a jogrendszer (jogszabály, bírói ítélet, közigazgatási határozat vagy szerződés útján) intézményesíti. Politikai szerepe nem a hatalom megszerzése, hanem befolyásolása, kontrollja (Arató 1990). A civil társadalom hármastölt be⁴ (Nagy–Nizák–Vercseg 2014):

- a) Részvétel, azaz annak szavatolása és támogatása, hogy az állampolgár legyen részese a közös ügyek alakításának, hiszen nem elég időszakonként gyakorolni közéleti „hatalmunkat”, hanem ezen akarát – miután az egyének közügyekben való részvétele kívánatos és nem eléggé beteljesített tevékenység – meg kell jelenjen rendszeresen, mint érdek-pluralizációs elem.
- b) Szolgáltatások biztosítása, azaz a piac által nem gazdaságosnak ítélt, az állam által el nem végzett feladatok ellátása, ezen el nem látott feladatok hiátusának pótlása.
- c) Társadalmi ellenőrzés: egy valós demokráciában nem történhet olyan – a közügyeket érintő – döntés, amelyet ne előzött volna meg az érintetteket bevonó, nyilvános vita, ne hallgatták volna meg mindazokat, akik véleményt kívántak mondani, mégpedig úgy, hogy az tényleges hatással lehetett a döntésre magára; azaz a döntéshozatalt ne előzte volna meg úgynevezett érdekegyeztetés. Ez a funkció az állami, piaci dominancia ellensúlyozására szolgál, feladata szembesíteni az állami, piaci akaratot az emberei–állampolgári jogok érvényesülésével⁵. Az ilyen szervezetek érdekvédelmi, érdekképviselési, érdekvédelmi, érdekvédelmi tevékenységükkel⁶ esélyt biztosítanak a mindenkori politikai hatalom, a gazdasági erők és más csoportok önérdekeivel szemben a társadalmi vélemény kifejezésére⁷.

Bár a NIT-nek van némi részvételi és bizonyos szolgáltatási funkciója is, de létrejöttére leginkább az érdekartikulációs, érdekképviselési funkció beteljesítése miatt mutatkozott igény.

Kutatási kérdések és módszertan

Tanulmányunkban alapvetően arra a kérdésre keressük a választ, hogy a NIT, mint ifjúsági érdekképviselés életében, tevékenysége során mennyire kap szerepet a szervezeti dimenzió túl a társadalmi cselekvés, az érdekképviselési funkció.

Elemzésünk alapvetően kvalitatív kutatási módszerekre alapoz. A szervezet működését egyfelől dokumentumelemzés keretében vizsgáljuk: az ifjúsági érdekképviselés közgyűléseinek és elnökségi üléseinek jegyzőkönyveit, valamint a tagszervezetnek kiküldött hírlevelek tartalmát a kutatáshoz igazított szempontrendszer mentén tekintettük át. Konkrétan a három szerző külön-külön elemezte az említett dokumentumokat aszerint, hogy 1. a szervezet belső működését érintő információk, döntések illetve 2. a társadalmi

szempontból releváns ügyekről szóló napirendi pontok milyen arányban vannak jelen a vizsgált dokumentumban. A Hírlevelek esetében egy harmadik szempontot, a szervezet tagsága számára meghirdetett programok arányát is figyelembe vettük.

A dokumentumelemzésen túlmenően a szervezet valamennyi elnökével készített személyes interjúorozatban a működés sajátosságaira – köztük a fent említettekre – kérdeztünk rá⁸.

Történeti előzmények

Végigkövetve a rendszerváltás óta eltelt időszakot (Nagy 2000; Beke–Ditzendy–Nagy 2004; Nagy–Szeifer 2016), alább megpróbáljuk érzékeltetni, hogy az ifjúsági szervezetek képviselője és a fiatalok érdekképviselője a rendszerváltás hajnala óta napirenden van. Lényeges szempont, hogy a rendszerváltás utáni magyar ifjúságpolitika – a korosztály alsó határát egészen alacsonyra szállítva le – alapvetően részének tekintette a gyermekkorosztályt, bevonta a gyerekszervezeteket is⁹.

A Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa (MISZOT) 1988. november 27-én alakult. Bár 1991 februárjában négy szervezet új együttműködést kezdeményezett, a MISZOT működésének első három évében nem egy szervezet számára jelentette a legitimitást, elismertséget. A MISZOT szervezetei 1991 őszére civil tárgyalócsoportot állítottak fel az Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács létrehozásának céljából, de az 1991. november 8-i tárgyaláson a kormányküldöttek nem rendelkeztek semmiféle mandátummal (ettől kezdve az Antall-kormány alatt nem is volt formába öntött érdekegyeztetés)¹⁰. 1992. november 2-án a kormányközeli szervezetek kilépve a MISZOT-ból, létrehozták a Nemzeti Ifjúsági Tanácsot (NIT). Az egyre kevésbé működőképes MISZOT 1993 júliusában oszlott fel, jogutódja a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács (MAGYIT) lett. A NIT tagjainak nagy része hozta létre 1994-ben az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlamentet (OGYIP), az ernyőszervezethez MAGYIT-tag gyakorlatilag nem csatlakozott.

1994 szeptemberében az ifjúsági szervezetek javaslatot tettek (köztük nagyszámban találunk konzervatív és kormánypárti aláírókat is) egyfajta érdekegyeztető tanács létrehozására. 1995 januárjában létrejött a megállapodás, és még abban a hónapban a kormány, a korosztályi és a támogató (a korosztályt segítő) szervezetek¹¹ megállapodtak a Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GYIÉT) ügyrendjében¹².

A GYIÉT tripartit rendszerben működött, tagjai voltak a Kormányzati Tárgyalócsoport; a Korosztályi Tárgyalócsoport, amely az ifjúsági és gyerekszervezeteket képviselte; ezen ún. korosztályi szervezetek döntéshozatali szervében a gyerekek/fiatalok voltak; és a Támogatói Tárgyalócsoport, amely a gyermek- és ifjúsági korosztályokért dolgozó szervezetek véleményét vitte a Tanács elé. Támogatói szervezeteknek nevezték azokat a tömörüléseket, amelyek deklaráltnak a gyerekekért/fiatalokért és nem általuk kívánnak tevékenykedni, illetve, akik célcsoportja különbözik a tagságuktól. Három sikeresnek mondható év után¹³, 1997-re a GYIÉT korosztályi oldala a MAGYIT–OGYIP hatalmi harcok színterévé és a két ernyőszervezet közti ütközővé vált¹⁴.

Az 1998-as kormányváltást követően a kormány semmilyen kommunikációs csatornán nem mutatkozott készen az egyeztetésre a GYIÉT nem kormányzati tárgyalócsoportjaival, felszámolta az eddigi közös vezetésű (co-management) struktúrát, majd végül kilépett a GYIÉT-ből. Ezt követően az ifjúsági kormányzat maga választotta ki azokat a szervezeteket, amelyeket partnerének tekintett¹⁵; ezek (és csak ezek) a partnerek véleményezhették az ifjúságot érintő jogszabályok tervezetét és nyújthattak be javaslatokat az ifjúsági kormányzat felé.

Az ifjúsági párbeszédben keletkező új befoltozása és a magyar–magyar (anyaországi és határon túli) intézményes ifjúsági párbeszéd létrehozása érdekében 1999-ben hozták létre a Magyar Ifjúsági Konferenciát (MIK). A testület biztosította a határon túli magyarlakta régiók ifjúsági szervezeteinek kapcsolódását az anyaországi ifjúsági civil szervezetekhez, ugyanakkor működésének két évtizedében sokszor keveredett a politikai csatározások terepére, nem egy alkalommal maga is aktív szereplőjévé vált a pártpolitikának (Barthel-Rúza–Kucsera 2005; Komássy–Grünstein 2005).

A korábban ellenzéki (értsd: jobboldali) szervezetek jó része az OGYIP-ot, a baloldaliak a MAGYIT-ot választották, amelyek 2000-re külkapcsolataik tekintetében normalizálták viszonyukat. A Nemzetközi Ifjúsági Koordinációs Iroda (NIKI) – ahol mindkét szervezet delegáltjai jelen voltak – képviselte a magyar ifjúsági szervezeteket Európában. A GYIÉT volt támogatói oldala létrehozta – a később működésképtelennek bizonyult – Gyermeket és Fiatalokat Támogató Országos Szakmai és Érdekképviselői Szervezetek Kerekasztalát (Kerekasztal a Gyermekekért)¹⁶.

2002-től a tárca a stratégiai partneri program helyett ötelemű struktúrát vizionált: a civil, a hallgatói, az egyházi, a politikai és a határon túli szegmensben kísérelt meg együttműködési megállapodásokat tető alá hozni. Az immár három működő ifjúsági ernyőszervezet (Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlament, Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács, Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Szövetség¹⁷) közös felhívásban próbált meg a civil szegmens képviselőit ellátó együttműködésre szólítani: ennek eredményeként 2003 decemberében 278 ifjúsági szervezet – jogi személyiség nélküli együttműködési fórumként – megalakította a Gyermek- és Ifjúsági Konferenciát (GYIK). Tagjai közé az Ifjúsági és Sport Minisztérium stratégiai és kiemelt partnereinek többsége nem lépett be, köztük a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája és a történelmi egyházak ifjúsági képviselői sem. 2004 márciusában a minisztérium együttműködési keretmegállapodást írt alá a GYIK-kel, mint „a gyermek és ifjúsági korosztályok tagjait tömörítő korosztályi szervezetek és a felnövekvő generációk élethelyzetének javítása és lehetőségeik bővítése érdekében tevékenykedő szakmai szervezetek legszélesebb országos szintű együttműködésével” (Beke–Ditzendy–Nagy 2004:34–35)¹⁸. A megállapodás biztosította a GYIK számára a jogszabály-előkészítésben és a rendszeres konzultációban való részvétel lehetőségét. A tárca 2004 márciusában ugyancsak együttműködési megállapodást írt alá a Hallgatói Önkormányzatok Országos Képviselőivel (Beke–Ditzendy–Nagy 2004).

A 2006-os választást követően azonban a kormányzati ifjúságpolitika elengedte az ifjúsági érdekképviselő ügyét, mondván: ha a fiatalok, ifjúsági szervezetek akarnak érdeket képviselni, szervezzék meg magukat, a kormányzat ezt a folyamatot nem segíti, ha

jött létre egységes érdekképviselő, majd szóba áll velük. Ennek hatására nem is jött létre legitím civil–kormányzati párbeszéd, és 2009-re a GYIK érdekképviseleti és érdekképviseleti szerepe is mindinkább kiürült.

2010-ig az ifjúsági érdekképviseleti kísérletekben két, az érintettek önszerveződésére építkező modell körvonalazódott¹⁹: az egyik a választáson, delegáláson alapuló tárgyalásos modell (például GYIÉT), a másik az egységes ifjúsági képviselő (például MISZOT, GYIK) létrehozására tett kísérletek. Ez utóbbiak sikertelensége (amiből persze nem következik az előbbi modell sikeressége) kapcsán egyre inkább megmutatkozott az egységes ifjúsági képviselő és érdekképviselet hiányának problémája. Legalábbis európai értelemben.

Ifjúsági érdekképviselet Európában

Az európai ifjúsági érdekképviselet kapcsán két szintet is érdemes megemlíteni: az európai szintű érdekképviselet lehetőségét és a nemzeti szervezetek szintjét, ezen szervezetek európai tevékenységét, illetve tevékenységük európai keretekben történt összehasonlítását.

Első esetben a vizsgálandó szervezet az Európai Ifjúsági Fórum (EYF²⁰). Az Európai Ifjúsági Fórum az európai országokban működő ifjúsági, civil szervezeteket, csoportokat tömörítő ernyőszervezet. A fórum tagszervezetei közé tartoznak az országok ifjúsági tanácsai és nemzetközi ifjúsági szervezetek, amelyek együttesen több tízmillió európai fiatal érdekeit és jelenleg (2019 januárjában) 104 szervezetet (80 rendes tag, 19 megfigyelő tag, 5 tagjelölt) képviselnek. Az Európai Ifjúsági Fórum célja, hogy felkészítse és ösztönözze a fiatalokat az aktív társadalmi szerepvállalásra – ezen belül kifejezetten az európai integrációra. Célja továbbá, hogy érvényt szerezzen az európai fiatalok jogainak és lehetőségeit teremtse számukra, valamint az életkörülményeiket javítsa és képviselje érdekeiket a kontinensen. Lényeges, hogy a Fórum kiáll a demokrácia, a tisztelet, a sokszínűség, az emberi jogok, az aktív, polgári szerepvállalás, a kultúrák közötti megértés és a szolidaritás mellett. A Fórum számos európai és nemzetközi intézménnyel áll partneri kapcsolatban – Európai Unió, Európa Tanács, Egyesült Nemzetek Szervezete – annak érdekében, hogy javaslatai és közleményei által hatást gyakoroljon a fiatalokat érintő szakpolitikák területén (EYF 2018a)

Szervezeti felépítését tekintve az Európai Ifjúsági Fórumnak hármasságos tagsága van, melyből az első a *rendes tagi státusz* (*full member*), amelyet megelőz a *tagjelölti státusz* (*candidate member*), valamint a *megfigyelői státusz* (*observer member*). Jelenleg 40 nemzeti ifjúsági tanács és 40 nemzetközi ifjúsági szervezet rendelkezik teljes tagi státusszal, míg 2 ifjúsági tanács és 3 nemzetközi ifjúsági szervezet van tagjelölti státuszban (EYF 2018b). Mellettük 1 nemzeti ifjúsági tanács (a magyar) és 18 nemzetközi szervezet megfigyelő tagként vesz részt a Fórum munkájában²¹. A Fórum a 2018. évre 5 kulcsterületet határozott meg, amelyekben a tagszervezeteivel és a partnereivel közösen tevékenykedik. Ez az 5 terület a fiatalok jogai (youth rights), az ifjúsági szervezetek megerősítése

(strong youth organisations), a társadalmi és gazdasági integráció (social & economic integration), a fenntartható fejlődés (sustainable development) és a részvétel (participation). A Fórum működési modellje tehát a közösen kialakított 5 fő terület köré szerveződik és ennek tükrében alakítják ki cselekvési terveiket is. Az Európai Ifjúsági Fórum állandó éves jelentéseiből (Annual Reports of YFJ) kiolvasható, hogy a szervezet cselekvéseit elsősorban a társadalmi ügyek menti cselekvés alakítja. 2018-ban összesen 36 projekt kapcsán vittek végig társadalmi ügyeket (fiatalok jogaiban 3 projekt, ifjúsági szervezetek megerősítésében 12 projekt, szociális és gazdasági integrációban 6 projekt, fenntartható fejlődésben 4 projekt, a részvétel elősegítésében 7 projekt) (EYF 2019). Arányait tekintve a társadalmi cselekvés jóval nagyobb mértékben jelenik meg, mint a szervezet ügyeit érintő területek.

Érdeemes pár mondat erejéig, az Európai Ifjúsági Fórum működése mellett, megvizsgálni különböző országok nemzeti ifjúsági tanácsait azért, hogy láthassuk, melyek azok a releváns különbségek, amelyek megjelennek ezen szervezetek és a NIT között. A következőkben négy földrajzilag is jól elkülönülő nemzeti ifjúsági tanácsot elemzünk annak érdekében, hogy a magyar példával, mint közép-európai esettel összevethessük azokat. Igyekeztünk egy mageurópaít, egy mediterránt, egy skandináv–baltit és egy közép-kelet-európai példát hozni, azaz röviden bemutatjuk az Írországi Nemzeti Ifjúsági Tanácsot (*National Youth Council of Ireland*), a Máltai Nemzeti Ifjúsági Tanácsot (*Kunsill Nazzjonali taż-Żgħażaġh – KNŻ*), a norvég Gyermek- és Ifjúsági Szervezetek Nemzeti Tanácsát (*Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjonar – LNU*) és a Lengyel Ifjúsági Szervezetek Tanácsát (*Polska Rada Organizacji Młodzieżowych – PROM*). A kiválasztás szempontja egyfelől a földrajzi, másfelől a társadalmi eltérés volt.

A 2001 óta működő ír Nemzeti Ifjúsági Tanács elsődleges célkitűzése az ifjúsági szervezetek érdekképviselése, illetve hogy tagszervezeteivel együtt megoldásokat találjon a fiatalokat érintő kérdésekre. Jelenleg 51 tagszervezettel rendelkezik, amelyekben helyet foglalnak helyi, regionális és országos szervezetek. Közzétett adataiból kiderül, hogy érdekképviselési aktivitásuk elsősorban a megvalósított projektjeik keretén belül tükröződnek vissza. Kiemelt társadalmi ügyekkel is foglalkoznak, amelyek között helyet kap a gyermekvédelmi program, a fiatalok művészeti fejlesztése, az oktatásfejlesztés, az ifjúsági egészségprogram, valamint az interkulturalizmus és az esélyegyenlőség (National Youth Council of Ireland 2019).

A Máltai Ifjúsági Tanács önmeghatározása szerint a nemzeti civil társadalom egyik vezető szereplője, amelynek célja a fiatalok érdekképviselése mellett hatékony párbeszéd kialakítása fiatalok, civil szervezetek és döntéshozók között. Bizottságokból felépített szervezeti struktúrát alakítottak ki, amelyben jelenleg 42 tagszervezet dolgozik. A 2018/2019. évi munkatervükből az is kiderül, hogy a tagszervezetekkel együtt olyan társadalmi ügyekkel szeretne foglalkozni, mint az emberi jogok, a marihuána legalizálása vagy éppen a prostitúció (KNZ 2017).

A Norvég Gyermek- és Ifjúsági Szervezetek Nemzeti Tanácsa (LNU) az egyik leginkább sokszínű ifjúsági tanács, amely körülbelül 100 szervezetet fog össze. Az LNU alapelve, hogy szervezetei gyermek- és ifjúsági fókusszal, demokratikus és önkéntes alapon

működjenek. A tagszervezetek között található olyanok, amelyek a fiatalok szabadidős tevékenységeit segítik, vannak, amelyek a korosztályt érintő szociálpolitikával foglalkoznak és vannak, amelyek oktatási ügyekben dolgoznak. Az LNU célja a fiatalok érdekképviselője, amelyet helyi szinttől kezdve, az országosan és az európai szinten át egészen globális szintig végeznek. Mindez három pilléren nyugszik, ebből az első politikai. Ez azt jelenti, hogy annak ellenére, hogy a tagszervezetek sokszínűek, az LNU azon dolgozik, hogy a gyermekeket és a fiatalokat érintő szakpolitikai kérdésekben egységes álláspontot alakítson ki és azt kommunikálja a döntéshozók felé. Mindezt nemcsak országos, hanem nemzetközi szinten is teszi (például az ENSZ-en belül foglalkozik szakpolitikai kérdésekkel). A második alappillér a tanulás és a tudásátadás. Az LNU nagy hangsúlyt fektet arra, hogy saját tagszervezeteinek különböző témákban térítésmentesen nyújtson képzéseket és szemináriumokat. Az utolsó pillér pedig a finanszírozás, amelynek lényege, hogy az ernyőszervezet maga is pályázatokat ír ki és programokat finanszíroz. Fontos azonban itt megjegyezni, hogy az LNU nem csak a saját tagszervezeteinek nyújt anyagi támogatást, külsős, nem tagszervezetek is pályázhatnak a forrásaikra (LNU é.n.).

A negyedik nagy európai régióból, Közép-Kelet-Európából a lengyel példát mutatjuk be. A lengyel kormány 2011-ben hozta létre a Lengyel Ifjúsági Tanácsot, a Polish Council of Youth Organizations-t (PROM), amely attól fogva mind hazai, mind nemzetközi szinten „átvette” egy ifjúsági ernyőszervezet és a korábbi együttműködés feladatköreit. A PROM 38 ifjúsági szervezetet képvisel. Társadalmi tevékenységét a fiatalokkal történő konzultációs folyamatok szervezése, az elemzések és ifjúságpolitikai stratégiák készítése jellemzi, de emellett résztvevője a lengyel diákszövetség által koordinált projektnek (Youth Think Tank Generation 2.0.), valamint holokauszt-emlékezet projektjét közösen valósítja meg német és izraeli partnerekkel (PROM 2014).

Ha a nemzeti szinten vizsgáljuk az országok ifjúsági tanácsait, érdekes a szerkezeti különbségeket is alapul venni. Esetünkben három országban alulról szerveződve, önkéntes alapon jöttek létre az ifjúsági tanácsok, és a mai napig megőrzik függetlenségüket amellett, hogy önmagukat fontos szakpolitikai aktorként jellemzik (a lengyel modell ebből a szempontból különleges). A lengyelen kívül három szervezet – valamint a magyar NIT is ide sorolható – de facto pozíciójukat illetően hegemon helyzetben vannak, ugyanis nincsen más nemzeti szintű ifjúsági érdekképviselői szerv, amellyel versenyezniük kellene (érdekesség, hogy Belgiumban például több ifjúsági tanács is működik, melyek közül kettő már az EYF tagja – a *Youth Council of the French-Speaking Community* és a *The Flemish Youth Council* – és jelenleg felvétele vár a harmadik szervezet is – *Youth Council of the German-Speaking Community*).

Továbbá érdemes vizsgálni egy-egy ifjúsági ernyőszervezet tagszervezeti létszámát is. A NIT tagszervezeti létszámában egyértelműen kiemelkedik a vizsgált ifjúsági tanácsok közül (az EYF-ban tagként jelenlévő nemzeti ifjúsági tanácsok között sem általános a 100 tagszervezetenél magasabb létszámú ifjúsági tanács – jelen esetünkben a vizsgált Norvégia azonban hasonlóan magas létszámmal rendelkezik). Ugyanakkor a mennyiségi szempont nem feltétlen párosul minőségi jellemzőkkel. A NIT esetében se a múlttal, se a jövővel nem foglalkozik jellegadó dokumentum, a törvényileg kötelező közhasznúsági mellékleten, illet-

ve az éves beszámolón túl nem létezik olyan irat (például éves jelentés, stratégiai vagy cselekvési terv stb.), amelyből kiderülne a működése, tevékenysége, pénzügyi helyzete, kirajzolódna a jövőbeli céljai, feladatai, elképzelései. Az éves jelentés fontosságát jelzi az is, hogy olyan adatok is nyilvánosságra kerülnek és elérhetővé válnak, mint például Írország esetében az, hogy a szervezet sikeresen bővítette bevételeit és jelenleg 41 forrásból fedezi a működését, emellett az is kiderül a legutóbbi jelentésből, hogy 1 873 521 euró volt a teljes bevétele az ír tanácsnak, amely nagyjából 270 ezer euróval több, mint az azt megelőző évben. Valamint a cselekvési tervükből olyan számok is kiolvashatók, hogy több mint 2300 médiamegjelenése és interjúja volt a szervezetnek, valamint, hogy több mint 380 ezer fiatal tudtak közvetve és közvetlenül támogatni és 40 ezer főnél is magasabb önkéntes létszámmal dolgoznak. A máltaiak ifjúsági tanácsának éves jelentéséből olyan adatok derülnek ki, mint például, hogy a tagszervezeteiken keresztül több mint 130 ezer fiatal képviselnek, amely Málta lakosságának a 27 százalékát teszi ki, illetve, hogy több mint 300 fiatal tudnak egy Európai Unióval kapcsolatos pályázat során megszólítani.

A Nemzeti Ifjúsági Tanács

Történeti korszakolás

A NIT létrejötté 2011–2012-ben különálló folyamatok szerencsés összeágazásának köszönhető: alapját jórészt önkéntes szerveződés adta, de része volt benne az Európai Unió soros elnökségével együttjáró európaizációs hatásnak (Balogh 2011), a Nemzeti Ifjúsági Stratégiában gyökerező ilyenirányú kormányzati szándékoknak, valamint a Magyar Ifjúsági Konferencia (MIK) aktivizálódásának a témában. Az Európai Unió soros elnökségét betöltő országgént 2011-ben a magyar kormányzati és civil ifjúsági szereplők előtt rengeteg olyan folyamat adódott, amelynek elsődleges szereplőjeként az adott ország nemzeti ifjúsági tanácsának kellett (volna) eljárnia. A szervezet későbbi alapító elnöke 2011 tavaszán az Európai Ifjúsági Fórum közgyűlésén szembesült azzal, hogy a nemzetközi szervezetnek nincsen magyar tagszervezete. E hiány okai előbb arra sarkallták, hogy szakdolgozatában (Popper 2011) az Európában működő nemzeti ifjúsági tanácsok működési modelljeit vizsgálja. A dolgozathoz kapcsolódó interjúsorozat a magyar nemzeti érdekképviselő létrehozásának lehetőségét is taglalta, majd apropót szolgáltatott a szerző, valamint különböző ifjúsági érdekképviselői és állami szereplők közötti párbeszédhez. Ezzel párhuzamosan az önálló Nemzeti Ifjúsági Tanács létrejöttében katalizáló szerepet töltött be a MIK 2011-es azon kezdeményezése, amelyben felvetette, hogy magát láttassa a NIT szerepében. Mivel Magyarországon – a GYIK kiüresedése miatt – nem volt olyan együttműködés, amely képviselhetné volna a magyar fiatalok érdekeit, illetve az ifjúsági szervezeteket, Nemzeti Munkacsoport alakult, amely konzultációkat, kerekasztalokat szervezve minél több szereplőt igyekezett elérni²². A Nemzeti Ifjúsági Tanács létrejöttéhez végül 2012 júniusában egy Budapesten rendezett, az ország különböző pontjairól közel 40 szervezetet egybegyűjtő összejövetel jelentette az áttörést. Ezen született

meg az a memorandum, amely kimondta, hogy az ifjúsággal foglalkozó civilek nemzeti ifjúsági tanácsot kívánnak létrehozni, valamint a résztvevők a szervezet megalapításához vezető folyamat irányítására megválasztották Popper Elizát – az eddigi folyamat motorját, a NIT későbbi első elnökét – előkészítő koordinátornak. Az alapító elnökkel készült interjúban elhangzottak szerint *„Az a konszenzus, ami a szervezetek, a kormány és a politikai pártok ifjúsági szereplői között volt, példátlanul számított, hiszen akkor több szereplő elásta csatabárdját az ügy érdekében.”* (Popper Eliza) Az alakuló ülésre 2012. december 1-jén került sor, amely szervezetszociológiai értelemben az ernyőszervezet létrejöttét jelenti – elemzésünk is ezt veszi kiindulópontnak –, ám a bírósági bejegyzés körüli problémák miatt csak három évvel későbből, 2015 őszétől beszélhetünk jogi értelemben is működő szervezetről.

2013-tól kezdődően különböző hazai és nemzetközi projektek segítségével anyagilag és kapcsolati értelemben is meg tudott erősödni a szervezet, együttműködéseket alakított ki. Ebben az időszakban „túlélte” alapító elnökének kiválását is, 2014-től Janszó Ádám vitte tovább az elnöki stafétát²³. A szervezet felemás, de alapvetően pozitív kormányzati fogadtatásra talált: bár nem fogadták el, mint egységes ifjúsági ernyőszervezetet²⁴, de elfogadták az egyik szereplőként, azaz részt vehetett az ifjúságot érintő, kormányzat által működtetett tárgyalásokon, egyeztetéseken²⁵. Ebben az időszakban a NIT egyre fogyó közösségének legfontosabb feladata az volt, hogy igyekezzen a szervezet jogi státuszát rendezni²⁶. A három évig tartó, elhúzódó folyamat kihatott a szervezet működésére: érdekképviseleti munkájára, de gazdálkodására is, mert a NIT-nek úgy kellett a kormányzattal tárgyalnia, hogy valójában a szervezet jogilag nem létezett²⁷.

A jogilag is elismert működés, a jogerős bejegyzés 2015 őszén történt meg, amikor a szegedi bíróság elfogadta a szervezet létesítő okiratát (maig ott van a NIT hivatalos székhelye²⁸). Ez az időszak rendkívül fontos volt a szervezet intézményesülésében, egyfelől mert jogi személyiséggel rendelkező, bejegyzett egyesületként önállóan indulhatott pályázatokon, másfelől mert a 2016-os év második felétől stratégiai szerződést írt alá a kormánnyal. Janszó Ádám szerint a szerződés jelentőségét az adja, hogy *„innentől kezdve számos jogszabálytervezetet véleményezhettünk és olyan egyeztetéseken mondhatuk el a véleményünket, amire eddig nem volt lehetőségünk”*. Szintén fontos eredmény a NIT szabadegyetem megszervezése is, amely egy fontos találkozási és fejlődési lehetőséget jelent a NIT tagszervezetei számára.

2017-ben új elnök vette át a szervezet irányítását²⁹. Kaszás András elnökségének³⁰ fontos eredménye volt, hogy a NIT megfigyelő tagként csatlakozott az Európai Ifjúsági Fórumhoz (a pályázat beadására még az előző elnökség alatt, 2016 decemberében került sor). Ettől függetlenül 2017-ben válsággal kellett szembenéznie a szervezetnek: az elnökséget visszahívták és ciklus közben új elnökséget választottak. A visszahívást követően Ament Balázs lett a szervezet elnöke. Bő fél éves tevékenységének legfontosabb eredménye a teljes szétesés megakadályozása (a bizalmatlansággal párhuzamosan a kisebbségben maradt szervezeti csoport – e csoport és az alapítók között komoly átfedés figyelhető meg – a kilépést fontolgatta).

2018 szeptembere óta a szervezet elnöke Hegedüs Zoltán.

A NIT korszakai

Amennyiben a NIT történeti korszakait a szervezet által betöltött funkciókra vonatkoztatjuk, úgy három nagy korszak különíthető el:

1. korszak (2012. december–2015. november): a szervezetszociológiai alakulás időszakában a NIT fő funkciója a legitimitásteremtés – egyfelől befelé, a kormány felé, másfelől kifelé, az EU-szintű ifjúsági érdekképviselőt ellátó Európai Ifjúsági Fórum felé –, valamint az ifjúsági civil szervezetekkel közös munka, az ernyőszervezet működési feltételeinek kialakítása voltak.
2. korszak (2015. november–2017. december): a gazdasági és szervezeti működési keretek stabilizálásának, valamint az állandó érdekképviselői funkció megszilárdításának az időszaka.
3. korszak: (2017. december–): szervezeti átalakulás és saját pozíció meghatározása a Nemzeti Együttműködés Rendszere által kínált érdekképviselői rendszerben.

A továbbiakban elemzésünkben a fenti, funkcionális szempontú korszakolást követjük.

Az alakulástól a bejegyzésig, a bejegyzéstől a válságig, a válságtól a jelenig tartó korszakokat visszatükrözi a tagszervezeti szám alakulása is. A megalakuláskor még körülbelül 104 tagszervezettel indult a folyamat, azonban a bejegyzési sikertelenségekből fakadó újra- és újraalakulások során egyre zsugorodott. Az első időszakban tehát egyre fogyó létszámmal kellett az elnököknek és elnökségeknek megküzdeni, a 2015. júniusi, végül sikeresnek bizonyult bejegyzési kísérletkor 15 magánszemély mellett 12 szervezet képviseltette magát³¹. A bejegyzéstől a válságig dinamikus és korántsem biztos, hogy mindig megalapozott növekedés tapasztalható. *„A felduzzasztás elért odáig, hogy újra 100 fő körüli tagság lett, azonban a szervezetnek nem sikerült kiszűrnie a politikai szervezeteket, és ekkorra már például szinte az összes Fidesz körüli buborékszervezet is becsatlakozott.”* (Popper Eliza)³² A taglétszám változásának részeként a válság után jelent meg a szervezet életében a kilépés és a kizárás is³³, mint a szervezet tagságának fluktuációját befolyásoló jelenség.

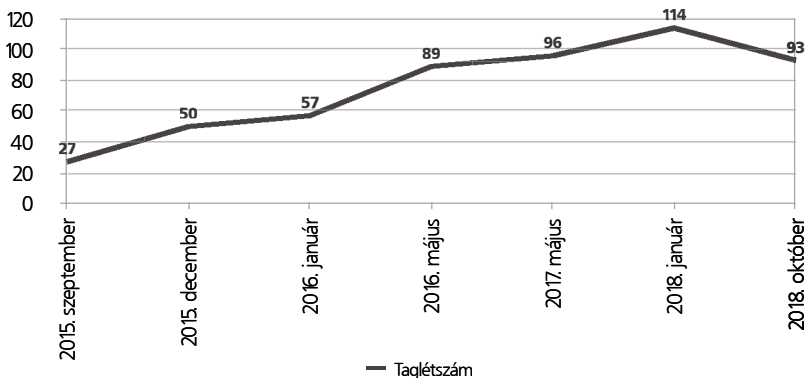
Tagság

A NIT, mint ernyőszervezet tagsága rendkívül sokszínű, ezért annak jellemzése több szempont együttes figyelembe vételét igényli. Alapszabálya szerint kétfajta tagi viszony lehetséges: „rendes” és pártolói tagság. Rendes tag lehet az a civil szervezet, amely jogilag be van jegyezve és az alapszabályában megjelenik az ifjúság, az ifjúsággal való foglalkozás, mint tevékenység. Ezeket a szervezeteket a Közgyűlés veszi fel. Pártolói tag lehet magánszemély, informális csoport (például diákönkormányzat) vagy intézmény, illetve nonprofit gazdasági társaság is, valamint ebbe a kategóriába tartoznak a pártok ifjúsági szervezetei is. Két különbség van a tag és a pártolói tag között: pártolói tag nem választható tisztségre és nem rendelkezik szavazati joggal, ugyanakkor nem kell tagdíjat fizetnie. Jelenleg azonban se magánszemély, se nonprofit cég nem lehet rendes tagja a szervezetnek, így a továbbiakban csak a „rendes” tagokat vizsgáljuk (1. ábra).

A szervezet mérete alapján megkülönböztethetünk helyi, regionális, országos és nemzetközi szintű szervezeteket is a tagságban, de ennél lényegesebb, hogy földrajzi elhelyezkedés szerint a tagok megoszlása egyenetlen: Budapest és Pest megye negyvennél több tagszervezetet tömörít, a Dél-alföldi régióban több, mint 20 tagszervezete van a szervezetnek, miközben például Somogy és Tolna megyében egy-egy tagja van a NIT-nek, illetve az északkeleti megyékben átlagosan 2 tagszervezet képviselteti magát. Ez mind az információáramlás, mind a hálózatos működés, közös programok szervezése terén problémát jelent a szervezet működésében. De legfőképpen jelzi azokat az erőközpontokat, amely mentén a szervezet döntéshozatala megtörténik.

Fontos különbség mutatkozik továbbá a csak ifjúsággal, illetve az ifjúsággal is foglalkozó szervezetek között. A fiatalokat tömörítő egyesületeknek, illetve a fiataloknak szolgáltatásokat nyújtó, idősebb szakembereket is magukban foglaló szervezetek profilja, nézőpontja eltérő bizonyos kérdésekben. A két szervezettípus képviselőit rendszeresen felmerülő, megoldatlan viták választják el, amely a NIT elnökének megfogalmazásában egyfajta történeti örökség: „A NIT jelenleg egy olyan alapvető problémával küzd, hogy az identitásválsággal erősen összefüggően, a rendszerváltás óta az ifjúsági szakmában fortyogó, gyűlő frusztrációnak az egyszemélyi megoldója kellene, hogy legyen. De nem az.” (Ament Balázs) Ebben az aspektusban a tagság reformjáról szóló viták visszatérő eleme, hogy a NIT-nek kizárólag korosztályos érdekképviselői szervnek kellene lennie, úgy, hogy döntéshozatalában kizárólag 35 év alattiak vegyenek részt (erre a kérdésre elemzésünkben még visszatérünk).

1. ábra. A NIT taglétszámának alakulása (szervezetszám)

Forrás: A Nemzeti Ifjúsági Tanács kimutatása alapján.

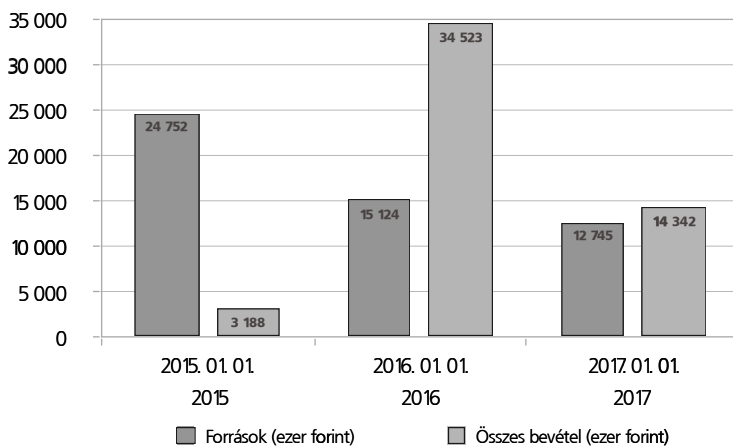
Eredmények

A szervezet által elért eredmények értékelésében az elnökök egybecsengő véleménye, hogy a szervezet jogi bejegyzése fontos mérföldkő volt. Kiemelték az első időszak tekintetében a gördülékeny tisztújítások és vezetőváltások szerepét, valamint azt, hogy a

bejegyzés után – a tagszervezetek cserélődése mellett – a taglétszám folyamatosan növekedett.

Nemzetközi szinten az Európai Ifjúsági Fórum megfigyelő tagjává válás, valamint a Budapesti Európai Ifjúsági Központban kapott iroda Popper Eliza szerint kiemelt jelentőséggel bír a szervezet működése szempontjából. Az alapító elnök és Janzsó Ádám büszkén hangsúlyozták azt, hogy számos olyan rendezvény, konferencia volt, amely nagyon sok fiatal és civil szervezetet mozgató meg. Janzsó Ádám elnöki periódusáról beszélve kiemelte az ötletpiknikék szervezését, valamint a 2014-es Európai Parlamenti választások kapcsán részvételre buzdító roadshow-t és a Strukturált Párbeszéd regionális rendezvényeit. Kaszás András az EYF elnökével kiadott, a felsőoktatást és a civil szervezeteket érintő törvényi változásokról szóló közös nyilatkozatot jelölte meg³⁴ mint fontos eredményt, valamint azt, hogy közreműködésével (de még elnöksége előtt, 2013. év végén) a NIT megyei koordinátori hálózatot hozott létre³⁵. Ament Balázs a szervezet vezetésében kialakult válság megoldását hangsúlyozta: „*volt egy olyan célom, hogy egyszerre játsszon szerepet a kontinuitás, valamint a frissítés, és így kerestem fel azokat a volt elnökségi tagokat, akikben még volt motiváció és olyan újakat, akik csatlakozni szerettek volna*”. Hegedüs Zoltán, a szervezet aktuális elnöke a stabil működés révén az elmúlt években véghez vitt értékteremtő munkát (így a harmadik alkalommal megrendezett NIT Szabadegyetemet) emelte ki, amely hozzájárult a fiatalok fejlődéséhez.

2. ábra. Bevételek és pályázati források (ezer Ft)

Forrás: A Nemzeti Ifjúsági Tanács egyszerűsített beszámolója és közhasznúsági melléklete (2015; 2016; 2017) alapján.

A szervezet éves beszámolóit figyelembe véve hullámlzó a pályázati források (azaz a pályázati úton elnyert támogatások) és az összes bevétel (bármely jogcímen és formában mástól kapott vagyoni érték, például tagdíjak, SZJA felajánlások, adományok) aránya (2. ábra), de az jól látható, hogy a NIT gazdálkodásának meghatározó eleme a különböző

pályázatok elnyerésével szerzett támogatás. Míg 2015-ben közel 25 millió forint pályázati forrás mellett 3 millió forint bevételt ért el, 2016-ban 15 millió forintnyi pályázati forrás mellett 34 millió összbevétele keletkezett, míg a legutolsó beszámolóban a pályázati források és összbevételek aránya közel azonos (13, illetve 14 millió forint).

Az elnyert pályázati források jelentős hányadát az Európai Unió Erasmus+ program pályázatai adják: 2015-ben a „Get Engaged!” című Erasmus+ programra 16,5 millió forintot, 2016-ban 12,6 millió forintot, 2017-ben 3 millió forintot, valamint ez utóbbi évben a „Szólj bele!” programra további 4 millió forintot kapott a NIT³⁶.

A NIT funkciói

A NIT által ellátott funkciók vizsgálatakor a szervezet alapszabályában szereplő státútumból indulunk ki. Ennek II.1. pontja értelmében *„A Nemzeti Ifjúsági Tanács Egyesület olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal és jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amelynek célja a közös gondolkodás előremozdítása az ifjúság, az ifjúsági és az ifjúsággal foglalkozó szervezetek között, a fiatalok, az ifjúsági szervezetek és az ifjúsággal foglalkozó szervezetek érdekképviselői hazai és nemzetközi szinten, valamint az ifjúság segítése és az ifjúsággal foglalkozó szervezetek munkájának támogatása”*.

Tanulmányunk bevezető részéhez hasonlóan a NIT korábbi elnökei is a szervezet fő céljaként az érdekképviselőket jelölték meg, és a NIT-et olyan ernyőszervezetként definiálták, amely az ifjúsággal foglalkozó civil szervezeteket tömöríti. A fő célt, illetve ebből következő tevékenységet az érdekképviselő jelenti:

- *„Az én elképzelésemben a NIT fő célja, hogy összekösse az országban működő civil szervezeteket és ezáltal elősegítse a közös munka alapjait. És ebből adódóan kialakulhat egy erős civil szféra, amely képes érdeket képviselni és lobbizni.”* (Popper Eliza)
- *„A NIT a fiatalokat és a fiatalokkal foglalkozó szervezeteket tömörítő érdekképviselői ernyőszervezet.”* (Janzsó Ádám)
- *„Az ifjúsággal foglalkozó civil szervezetek ernyőszervezete. Ezt szoktam mondani, mert ez szerepel a NIT célkitűzéseit megfogalmazó dokumentumban.”* (Kaszás András)
- *„Amikor én ebbe az egészbe becsatlakoztam, számomra azt jelentette a NIT, hogy a magyar ifjúság legmagasabb érdekvédelmi, érdekképviselői fóruma lesz.”* (Ament Balázs)
- *„A NIT egy olyan szervezet, ahol mi elsődlegesen a fiatalokkal foglalkozunk, és egy fiatalokkal foglalkozó szakemberek és őket tömörítő szervezetek ernyőszervezete vagyunk. Nyilván az elsődleges feladata a szektor és a szervezetek képviselői.”* (Hegedüs Zoltán)³⁷

Az interjúk során ambivalens válaszokat kaptunk arra a kérdésre, hogy a szervezet betölti-e az alapszabályában megjelölt célokat. Mi az alábbiakban a társadalmi tevékenység és érdekképviselő vs. a tagszervezetekkel történő kapcsolattartás szempontjából értelmezzük a kérdést.

A szervezet alapító elnöke szerint a szervezet képtelen valós érdekképviseleti feladatot ellátni, mert a kormányzati támogatásért cserébe elveszítette az önálló kezdeményezési és kritikai funkcióját. A későbbi elnökök szerint részben betölti a szervezet ezt a funkciót. Az egyik volt elnök szerint ugyan eredmény, hogy betölti az űrt, amely az országos ernyőszervezet hiányából fakadóan korábban fennállt, vagyis meghívást kap azokra a fórumokra, ahol a fiatalokat érintő kérdésekben döntések születnek, de *„nem tud teljes mértékben eleget tenni a feladatának, mert Magyarországon az érdekképviselettel kapcsolatban olyan miliő alakult ki, ami a nyugati társadalmakhoz képest komoly lemaradást mutat.”* (Kaszás András) Másikuk azt vetette fel problémaként, hogy *„a szervezet kommunikációja nem tűpontos, nem kristálytisza és nem azoknak szól, annak a célcsoportnak, akiket ő képvisel.”* (Ament Balázs) A szervezet jelenlegi elnöke a változás irányát a szervezet profiltisztításában látja, értve ezalatt az ifjúsági és a fiatalokkal foglalkozó civil szervezetek szétválasztását annak érdekében, hogy a NIT kizárólag korosztályos képviselet legyen. Ennek szellemében a NIT 2018. decemberi közgyűlése elfogadta, hogy a fiatalok érdekében cselekvő szervezetek (azaz azon ifjúságügyben tevékenykedő szervezetek, amelyek döntéshozó testületeiben és/vagy tagságában nem a fiatalok vannak többségben) szerepe csökkenjen a szervezetben. Az elnök az előrelépés lehetőségét a szektor fejlesztésében, ezen belül kifejezetten abban látja, hogy *„a NIT-nek legyen saját szolgáltatása, amit a tagszervezetek igénybe tudnak venni.”* (Hegedűs Zoltán) A jövő egyik nyitott kérdése, hogy vajon a profilváltás beváltja-e a hozzá fűzött reményeket, vagy éppen ellenkezőleg, a többlépcsős szerkezet marginalizálja-e a tagszervezetek többségét?

A szervezet működtetése szempontjából fontos másik funkció, a szervezet tagsággal történő kapcsolattartása révén arra keresünk választ, mennyiben tekinthető ernyőszervezetnek a NIT. Az alapító elnök elmondása szerint a kezdeti időszakban a kezdeményezések rendszerint az elnök vagy az elnökség által felkarolt ötletekből kerültek ki. Ezt követően a titkárság előkészítette a megfelelő „eszközöket” és az elnökség által megbeszéltek alapján online kiküldte a tagszervezeteknek véleményezésre. Az elnökséget változó felállásban 4-5 munkacsoport (jogi, kommunikációs, nemzetközi stb.) segítette az egyes részterületeken. Miután beérkeztek a válaszok, azokból készült el a végleges verzió. Emellett a félévente megrendezett taggyűlések jó alkalmak voltak bizonyos stratégiai vagy egyéb kérdések megvitatására, valamint workshopok keretében történő információátadásra.

A bírósági bejegyzés, fentebb jelzett, több mint 1000 napos folyamata Janzsó Ádám elnökségének idejére a tagszervezetek lemorzsolódásához vezetett, sőt odáig fajult a helyzet, hogy alternatív kezdeményezések jelentek meg³⁸. Ebben az időszakban felértékelődött a brand-építést elősegítő országjárások, „road show-k” szerepe, ahol az elnökség tagjai a tagszervezetekkel és ifjúsági civil szervezetekkel találkoztak. Valamennyi elnök hangsúlyozta a személyes beszélgetések, találkozók fontosságát, elmondásuk szerint ezek a mai napig sokkal jobban működnek, mint az online térben való kommunikáció. A szervezeten belüli működésnek fontos lépését jelentette a megyei koordinátori hálózat létrehozása (2013), majd megújítása (2015), amely egy-egy országos roadshow, helyi

megbeszélés lebonyolításában töltött be szervező szerepet. Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy a kezdeményezés többször elhalt – ezért is kellett megújítani – illetve, hogy a megyei lefedettség gyakorlatilag sosem volt teljes. Ez idő tájt sokszor érte a szervezet elnökségét az a kritika, hogy manipulál az információval, azt bizonyos szempontok szerint osztja meg nem csak a tagszervezetekkel, de az elnökségi tagokkal is.

Az Európai Ifjúsági Fórumhoz beadott csatlakozási kérelem is betudható ilyen manővernek és bizonyos szempontból előre jelezte a későbbi ellentéteket. A kérelem ugyanis szembement a NIT Közgyűlése által eldöntött csatlakozási igénnyel, mivel az teljes jogú tagságot céltott meg, míg a kérelem már csak megfigyelő státuszra tartott igényt. Ez vélhetőleg azért történt, mert az EYF fenntartásokkal kezelte a tagjelölti kérelmet – kritizálta többek között a belső szabályzatok hiányát, a tagfelvételi követelmények szabályozatlanságát és a nem ifjúsági korosztályú szervezeti vezetőket – és kétséges volt, hogy azt elfogadja-e. A kérelem elutasítása további várakozási időt jelentett volna, csak ezután nyílt volna meg újra az ismételt jelentkezésre. Autonóm döntés esetén kétségtelen dilemma lenne a biztos megfigyelői és a bizonytalan tagjelölti státusz közüli választás, ám itt ilyenről nem lehetett szó, az elnökség ugyanis nem rendelkezett döntési szabadsággal: a Közgyűlés a Cselekvési Tervben a tagi státuszt és nem a megfigyelői pozíciót jelölte meg megpályázandó feladatnak, ennek felülbírálása az Elnökség részéről a szervezet legfőbb döntéshozó fóruma határozatának egyértelmű figyelmen kívül hagyásaként értelmezhető³⁹.

A szervezet bejegyzését követően az továbbra is jórészt projektalapon működött. A pályázatok elszámolása kapcsán és után az elnökség és a tagok közötti kommunikáció hiányosságaival, a tagszervezeti passzivitással kiéleződtek a feszültségek, amelyet az egyre erősebb politikai nyomás tetézt. Ezek Kaszás András elnökségének idejére szervezeti válsághoz vezettek: 2017 végén a taggyűlés visszahívta az elnökséget. A visszahívást 25 tagszervezet⁴⁰ kezdeményezte arra hivatkozva, hogy a NIT alapszabályában rögzített célok megvalósulása veszélybe került és a magukat „elkötelezett tagként” jellemző szervezetek nem láttak érdemi képviselést a 2017. évben. A benyújtott indítvány mögöttes okai azonban sokkal inkább abban keresendők, hogy a tagszervezetek egy bizonyos köre nem tudta elfogadni az elnökválasztás igen szoros – egy szavazatnyi különbségű – eredményét. Ezt az is alátámasztani látszik, hogy mindennemű vita helyett a visszahívás intézményét mint „nehézfegyverzetet” vetették be és a kettészakadást is kockáztatva csekély többséggel megválasztották a következő elnököt nyolc hónapra⁴¹, mintsem kompromisszumban gondolkodtak volna.

Az elnökséggel elégedetlen szervezetek a többséget maguk mögé állították, részben úgy, hogy új szervezetek beléptetésével saját erőterületet növelték. A tagszervezetek közötti bizalmat nem növelte⁴², hogy a hatalomátvételben közreműködő – konkurens nélküli – leendő elnök (azt megelőzően alelnök) –, aki korábban a helyettes államtitkár titkárságán dolgozott, majd ezen sarkalatos események idején az állami Új Nemzedék Központ munkatársa volt – előre jelezte, hogy összesen nyolc hónapig lehet a szervezet vezetője, hiszen betölti 35. életévét (NIT Alapszabály X. 15. pont). Bár a vele készült interjú alapján elnökségének célja új elnökségi tagok bevonása volt, a szervezet vezetését

tekintve nehezen értelmezhető helyzet, hogy regnálásának első félévében összesen két elnökségi ülést vezényelt le⁴³. A szervezet jelenlegi elnöke egy intézményesült, ám a tagsággal nehézkesen kommunikáló, a vezetés és a tagszervezeti reform nehezen megoldható ügye iránt felereszt bizalmatlan tagságú szervezetet megörökölve látott munkához⁴⁴.

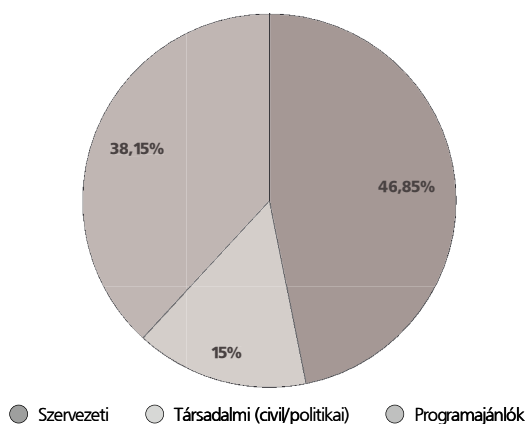
A két fő funkció beteljesítése

A két funkció elemzésére a döntéshozó szervezetek döntéseit és kommunikációját vettük alapul.

A szervezet belső nyilvánossága irányába történő döntéshozói kommunikáció legfontosabb eleme az Elnökség által összeállított hírlevelek⁴⁵, amelyek több-kevesebb rendszerességgel kerültek elkészítésre és a szervezeteknek megküldésre.

Kutatásunk részeként megvizsgáltuk a szervezet 2016 és 2018 között kiküldött hírleveleinek tartalmát⁴⁶ (3. ábra).

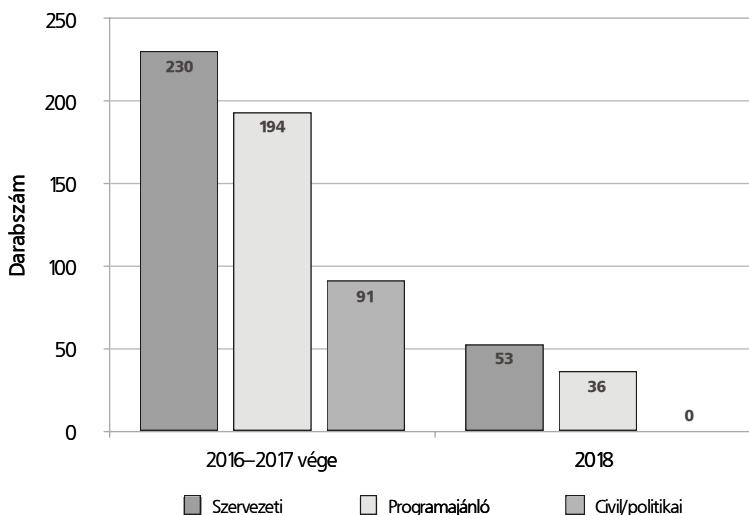
3. ábra. A hírlevelek, közzétett hírek (N=604) tartalma (%)

Forrás: Saját szerkesztés.

A vizsgált időszakban kiküldött 38 hírlevélben 604 különböző hírt azonosítottunk. Az általunk alkalmazott módszertan alapján azt találtuk, hogy a tagszervezeteknek kiküldött hírlevelek mintegy fele (283 hír, 47 százalék) a szervezet működésével kapcsolatos információkat (például elnökségi beszámolók) tartalmazott, harmada (230 hír, 38 százalék) különböző, ifjúságot érintő hazai, illetve nemzetközi programlehetőségről adott tájékoztatást, míg a társadalmi (civil/politikai) ügyvel kapcsolatos hírek aránya a hírek körülbelül hatodát (91 hír, 15 százalék) tette ki. A szervezet korszakainak funkcionális szempontú bontása (4. ábra) mentén a hírlevelek tartalmát tekintve a társadalmi (civil/politikai) ügyekkel kapcsolatos hírek teljes visszaszorulását figyelhetjük meg.

4. ábra. A hírlevelekben közzétett hírek (N=604) tartalma korszakok szerinti bontásban (darab)

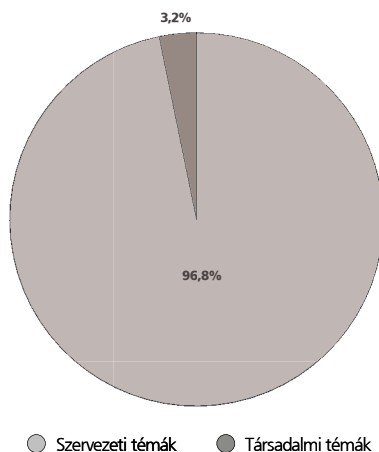

Forrás: Saját szerkesztés.

A döntéshozatal legfontosabb fórumát a taggyűlések, illetve a bejegyzés óta a közgyűlések jelentik, ahol jól kirajzolódik a tisztségviselők és a tagszervezetek viszonya. Kezdetben ezek kétnapos rendezvények voltak, amelynek egy része volt a közgyűlés, mint jogi forma megtartása, a többi szakmai beszélgetések, workshopok és egyéb fontos ügyek megtárgyalásának adott teret. Az elnökök elmondása szerint mindig kérdés volt a vezetőségben, hogy melyek azok a folyamatok, amelyeket a közgyűlés tárgyaljon, és melyek azok a kötelező ügyeken túli, szakmai témák, amelyekről szót kell ejteni ezeken a fórumokon. Rendszerint azok a taggyűlések, közgyűlések bizonyultak jó alkalomnak bizonyos stratégiai vagy egyéb kérdések megvitatására, átbeszélésére, workshopok rendezésére, amelyeken a tisztújítás nem volt napirenden. Az utóbbi időben a közgyűlések rendszerint egynapos rendezvények voltak, a szakmai fórumok szűkülésével, sokszor elmaradásával.

A közgyűlések jegyzőkönyveinek tanulmányozása alapján a szervezeti kérdések túlsúlyának lehetünk tanúi (5. ábra). A 2012. december 1. óta megtartott 12 közgyűlés jegyzőkönyvei alapján mindösszesen 2 olyan társadalmi kérdést tárgyalt a szervezet, amely vita eredménye a közgyűlési jegyzőkönyvekben rögzítésre került, ezzel szemben 60 szervezeti kérdés áll, amely a szervezeti ügyek túlsúlyát mutatja. A jegyzőkönyvek korszakok szerinti bontása szükségtelen, ugyanis a közgyűléseknek a NIT fennállása óta nem volt fontos szerepe társadalmi kérdések megvitatásában. Ráadásul a feladat-meghatározásban a tagszervezetek alig-alig vettek részt, a döntéshozatalban a fiatalok – akiknek az érdekét képviselni lenne hivatott a szervezet – nem jelentek meg. Tulajdonképpen elenyészőek voltak azon „alulról jövő” ügyek, amelyek ne akadtak volna el a döntéshozatal útvesztőiben⁴⁷.

5. ábra. A közgyűléseken megvitattott témák a jegyzőkönyvek tükrében (N=62) (%)

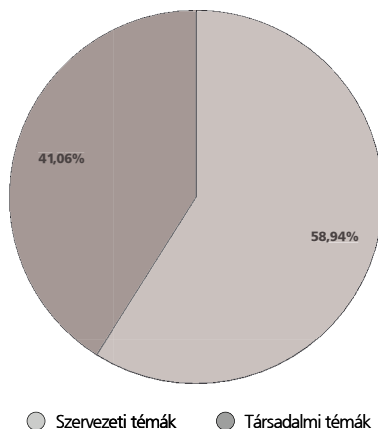
Forrás: Saját szerkesztés.

A Nemzeti Ifjúsági Tanács közgyűlése 2 éves mandátummal 7 fős elnökséget választ, az elnökség az elnökből, 2 alelnökből és 4 elnökségi tagból áll.

Egyfajta információs aszimmetria kialakulása figyelhető meg az elnökségben: mivel a NIT-nek jogi szervezetek a tagjai, egyes tagszervezetek az általuk elnökségbe delegált tagokon keresztül közelebb kerülnek a döntéshozatalhoz, mint azok, akiknek nincs elnökségbe választott tagjuk.

A vezetés szintjén egyfelől az eltérő dinamizmus, munkabírás okoz egyfajta feszültséget, másfelől a földrajzi mobilitási képesség (vidéki szervezetből érkező elnökségi tag számára több időt vesz igénybe az utazás, mint fővárosi tag számára).

6. ábra. Az elnökségi ülések során megvitattott témák (N=308) (%)

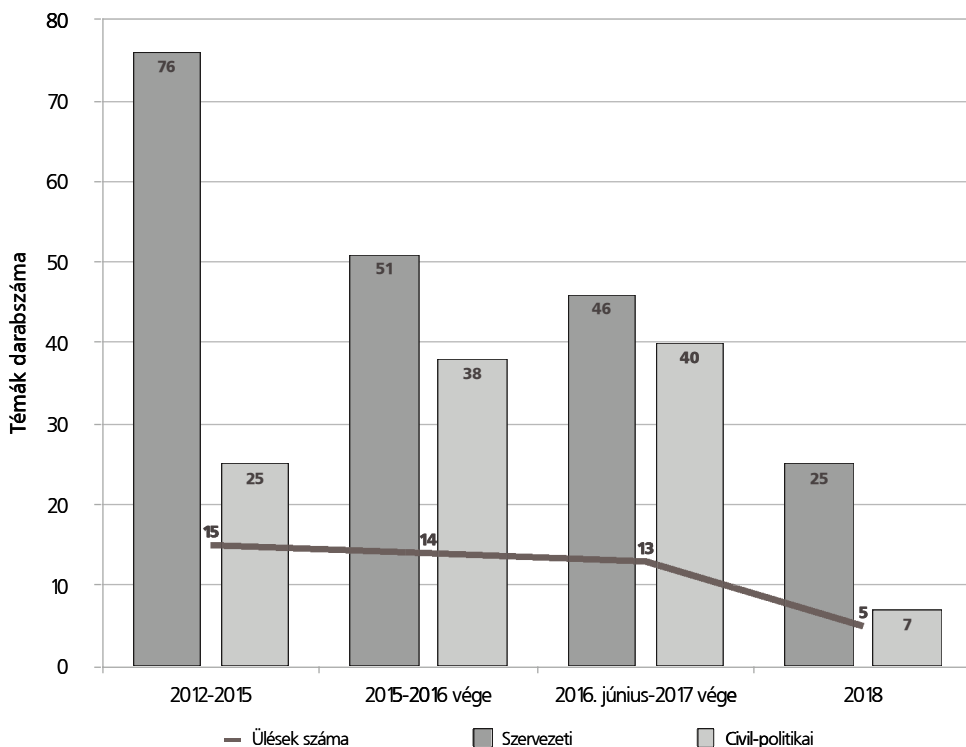
Forrás: Saját szerkesztés.

Az elnökség 4 fő jelenlétében határozatképes. Az interjúkból az derült ki, hogy részvétel szempontjából az elnök és a két alelnök a legstabilabb pozíció és hozzájuk kell még egy elnökségi tag, hogy határozatképes legyen a vezetőség.

Az elnökségi ülések jegyzőkönyveinek áttekintése alapján az elnökség munkájában is a szervezeti ügyek vannak túlsúlyban (6. ábra). Az általunk vizsgált, 2015. január és 2018. október közötti időszakban⁴⁸ az elnökségi üléseken a szervezet működését érintő témák (például elnökségi feladatok áttekintése, munkaterv elfogadása, titkársági és koordinátori feladatok stb.) voltak túlsúlyban (59 százalék), míg a társadalmi szempontból releváns kérdések (például szabadegyetem, tréningek szervezése, a közoktatás helyzete stb.) megvitatása az összes napirendi pont kisebbségét (41 százalékát) tette ki.

Az elnökségi jegyzőkönyvek korszakok szerinti bontásából a megvitatott témák számára és tematikájára (szervezeti/társadalmi) nézve vonhatunk le következtetéseket (7. ábra).

7. ábra. Az elnökségi ülések során megvitatott témák korszakok szerint (N=308) (darabszám)

Forrás: Saját szerkesztés.

A szervezet hivatalos bejegyzését megelőző időszakban készült elnökségi jegyzőkönyvek (2012. december 11.–2015. április 8., Popper Eliza elnöksége és Janzsó Ádám

elnökségének első része) alapján a NIT elnöksége átlagosan másfél havonta ült össze. A megvitatott napirendi pontok között a szervezeti kérdések jelentős (3:1 arányban) túlsúlyban voltak.

A 2015-ös évben, illetve 2016 elején, Janzsó Ádám elnöki ciklusának végén az elnökség rendszeresen ülésezett, közgyűlések előtt havonta kétszer, egyébként kéthavonta. A megvitatott napirendi ponton belül a szervezeti és társadalmi témák aránya közel azonos volt.

A 2017-es évben, Kaszás András elnökségi ciklusa nagyon aktívan indult: a havi rendszerességgel tartott elnökségi üléseken az átlagosan 9-10 napirendi pont között egyenlő arányban oszlottak meg a szervezeti és társadalmi témák. Az év második felében azonban előbb meggriktultak, majd az elnökségi tagok lemondásával megszűntek az elnökségi ülések, olyannyira, hogy a testület szeptembertől – az elnökségi ülések jegyzőkönyveinek tanúsága szerint – nem ült össze.

Az előző elnökség visszahívását követően felálló, Ament Balázs által vezetett új elnökség 2018-ban rendkívül lassan kezdte meg működését, és nyolc hónap alatt mindösszesen négy (miképp említettük, fél év alatt pedig csupán két) ülést tartott. Az átlagosan hat napirendi pont között a társadalmi és szervezeti témák aránya kiegyensúlyozott volt. Hegedüs Zoltán megválasztását követően, 2018 őszétől az elnökség aktívan, havi kétszeri ülésezéssel fogott munkához, átlagosan 8 témát tárgyalva. Vélhetően a korábbi leállás következménye, hogy az elnökség munkájában a szervezeti ügyek túlsúlyba kerültek.

Fontos, bár nehezen számszerűsíthető tevékenység a kormányzattal folytatott párbeszéd. A NIT előkészítésének időszakában a kormány nagy jelentőséget tulajdonított a folyamatnak – annak érdekében, hogy minél jobban látszódjon az elköteleződése az ifjúságügy iránt –, ezért kiemelt támogatásban részesítette a még alakulóban lévő szervezetet. Az alapító elnök megfogalmazásában ennek azonban az lett a következménye, hogy „*a szervezet kezdetektől túlságosan a kormányra koncentrált*” (Popper Eliza): eleinte azért, hogy támogatásban részesüljön és elfogadottá váljon. A NIT ezáltal nem erős összekötő kapocs lett a kormányzat és az ifjúsági szervezetek között, hanem kormányhoz közeli szervezet. Ennek következményeként szembe kellett nézniük azzal, hogy ha bizonyos kérdésekben megszólalnak, akkor nem kapják meg a következő évi támogatást. „*Amíg nem voltunk bejegyezve, mindig mérlegeltünk, hogy megszólaljunk-e vagy sem, és általában az utóbbira esett a választás.*” (Popper Eliza) A szervezet bejegyzését követően az érdekegyeztetésben betöltött szerepe is változott. A 2016-os év második felében a kormánnyal aláírt stratégiai partnerségi szerződés értelmében a NIT számos jogszabálytervezetet véleményezhetett⁴⁹.

Elvesztett ügyek: diszfunkciók és hiátusok

A NIT Cselekvési Terve 11 pontban foglalta össze a szervezet programját⁵⁰. Ebből a nem belső szervezeti rendet érintő 8 pontból tulajdonképpen 7 olyan ügy, amellyel kap-

csolatban a szervezet ténylegesen nem lépett előre. A szervezet nem kezdeményezte az ifjúsági törvény létrehozását, az ifjúság szakmai képzési és foglalkoztatási rendszer újragondolását, a forrásbővítés szerkezetének átalakítását, a nem saját szervezésű országos rendezvények, a civil szervezeti szabályozás, a szolgáltatási környezet újragondolását és a fiatalok élethelyzetével kapcsolatos feladatok kapcsán sem játszott kezdeményező szerepet.

Kétségtelen, hogy a tagszervezeti diverzitás⁵¹ a kezdetektől fogva nehezíti a szervezeti állásfoglalást, „*már a megalakulástól kezdődően mindenféle típusú és különböző ideológiájú szervezetek jelen voltak a NIT életében, melyek teljesen máshogy gondolkodtak bizonyos kérdésekről.*” (Popper Eliza) További nehézség, hogy 2010-től a kormányzati érdekegyeztetés folyamatában egyre rövidebb határidőn belül kértek állásfoglalást egyes, az ifjúságot érintő kérdésekben a NIT-től, amely idő nem hagyott lehetőséget sem a megfelelő minőségű, sem az elegendő támogatottságú állásfoglalás megadására. Ráadásul a NIT-nek az elé kerülő szakpolitikai kérdések rövid ideje mellett nagyon kellett ügyelnie a közpolitikai ügyek kapcsán történő állásfoglalások tartalmára is. Mindez bár magyarázat, de korántsem biztos, hogy legitím indok arra, hogy létezése során a legtöbb, a fiatalokat érintő társadalmi kérdésben nem foglalt állást a NIT. Pusztán a civil törvény⁵² kapcsán, a lex CEU⁵³, valamint az ukrán oktatási törvény⁵⁴ ügyeiben lelhető fel nyoma a szervezeti megszólalásnak (ezek mindegyike 2017-ben, Kaszás András elnöksége alatt került kiadásra), de nem volt aktív a szervezet a hallgatói mozgalommal kapcsolatban (2012)⁵⁵, vagy éppen a civil szervezeteket is érintő Stop Soros törvénycsomag (2018) és a Független Diákparlament (FDP) által szervezett diákmegmozdulások (2018) kapcsán⁵⁶.

Sőt az elnökség a migrációs kerítés felállításkor sem adott életjelet magáról – bár a Közgűlés a Magyarország által is ratifikált ENSZ Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményre hivatkozva kérte az Elnökséget az állásfoglalásra, sőt a Cselekvési Tervben is szó esik a migráció ügyéről – mondván, hogy „nem áll rendelkezésre elegendő szakmai anyag ahhoz, hogy az elnökség megfelelően alapos álláspontot tudjon kialakítani” (igen 2, nem 4, tartózkodás 0, Elnökségi ülés jegyzőkönyv, 2015.08.24.).

A társadalmi kérdésekben folyó belső érdekegyeztetés nehézkessége kapcsán az elnökök által felhozott érv a tagszervezetek passzivitása. A szervezet alapító elnöke sérelmezte, hogy „*a tagszervezetek nem reagáltak, mert iszonyatosan le voltak terhelve a napi feladataikkal. Például egy konzultáció kapcsán 100 szervezetből 4 válaszolt, amely egyáltalán nem reprezentatív. Ez pedig nem adott lehetőséget arra, hogy a NIT állást foglaljon, egyedül azt tette lehetővé, hogy a NIT elnöksége szólaljon meg.*” (Popper Eliza)

Belső szervezeti ügyekben sem mutatkozik sokkal nagyobb aktivitás. „*Gyakorta volt olyan, hogy kiküldtünk egy szöveget és nem jött rá válasz, például a szervezeti struktúra kapcsán. Szerveztünk szakmai napot a BEIK-ben, és egy tagszervezeti képviselőn kívül senki más nem jelentkezett. Utána próbáltunk roadshow jelleggel elmenni különböző helyekre, ahol összesen a hat állomáson, ha harminc szervezettel találkoztunk, akkor sokat mondtam. Az ott elhangzott véleményeket próbáltuk beépíteni, de akik ott voltak elsősorban nem javaslatokat tettek, hanem aggályaikat fejezték ki.*” (Ament Balázs)

A fentiek tükrében furcsa szervezeti működési sajátosság, hogy a tagság azon része, amely szakmai kérdésekben sosem nyilvánul meg, hiperaktívvá válik a tisztújító közgyűléseken. Hovatovább ez a hiperaktivitás, a Közgyűléseken való részvétel is meghatalmazottak útján történik, a tényleges vezetőséget a közösség nem ismeri.

Merre tart a NIT?

A szervezeti struktúra átalakulása tehát kétségkívül megtörtént. 2018-ig a Nemzeti Ifjúsági Tanács Egyesület egy olyan ernyőszervezet volt, amely ifjúsági és ifjúsággal foglalkozó szakmai civil szervezeteket tömörített. A szervezet legfőbb döntéshozói szerve a közgyűlés volt, amelyet a tagszervezetek képviselői alkotnak. A kétszintes tagság, egyrészt a rendes tagságból, másrészt a pártolói tagságból (nonprofit szervezetek és a politikai pártok ifjúsági tagozatai) állt, azonban szavazati joggal csak a rendes tagok rendelkeztek. A NIT vezetését 7 fős elnökség látta el (1 elnök + 6 elnökségi tag, közülük az elnök kijelöl két alelnököt), akiket a közgyűlés választott meg 2 éves időtartamra. Az elnökség és a szervezet egyéb folyamatainak ellenőrzéséért a 3 fős Felügyelő Bizottság (FEB) felelt, amelyet szintén a közgyűlés választott meg. Ez utóbbi bizottság működése kifejezetten Janus-arcú: miközben az eljárási szabályokat az alakulás óta igen akkurátusan alkalmazta (például elnöki, elnökségi pályázati, közgyűlési határozatképesség), addig semmilyen figyelmet nem szentelt a szervezet működési zavarainak (fantomszervezetek beléptetése, kommunikációs deficitek, közgyűlési döntéssel szembemenő elnökségi határozatok, politikai ifjúsági tisztségviselők elnökségi tagsághoz jutása), azok feloldásában nem vállalt szerepet.

2019-től a Nemzeti Ifjúsági Tanács Szövetség új működési és strukturális átalakuláson ment keresztül és szövetségi felállásban kezd el működni. Ez abban rajzolja át az eddigi működést, hogy létrejönnek megyei tanácsok, amelyek megyénként delegálnak küldöttest a legfőbb döntéshozó szervbe, a küldöttgyűlésbe. Az elnökség és a FEB munkája változatlan, megválasztásuk azonban már a küldöttgyűlés feladatkörébe tartozik. Azok az országos szinten működő szervezetek vagy nemzetközi szervezetek „leányszervezetei”, amelyek teljes lefedettséggel működnek, automatikusan tagjaivá válnak a küldöttgyűlésnek. Somogy megyében és Nógrád megyében nincsen tagszervezet, így azokban a megyékben automatikusan nem jön létre megyei láb.

Az elnökség visszahívását követő szervezeti válság felszínre hozta a szervezet belső struktúrájának problémáit. Már az alapító elnök megfogalmazta a problémát, miszerint *„Európában azt látjuk, hogy a legtöbb nemzeti ifjúsági tanácsban ifjúsági, azaz fiatalok által vezetett szervezetek vannak. Viszont Magyarországot vizsgálva azt látjuk, hogy nincsen nagyon ilyen szervezet, hiszen itthon a legtöbb 'ifjúsági' szervezetet – kivéve a diák-szervezeteket – jóval idősebb korosztály vezeti.”* (Popper Eliza) Mindez a szervezeten belül ahhoz a dilemmához vezetett, hogy a NIT az *„ifjúsági és ifjúságot tömörítő vagy ifjúsággal foglalkozó szervezeteknek az ernyőszervezete lesz.”* (Kaszás András) Az Európai Ifjúsági Fórum is megvizsgálta a NIT-et a tagi kérelem kapcsán, és több hiányosságra is

felhívta a figyelmet: strukturálni lenne szükséges a tagság szintjeit, a szabályzatok koherenciáját növelni kell, stabilizálni szükséges a szervezet működését és javítani kell a kormányzattal folytatott párbeszéd minőségét. Ennek hatására is új szerkezetet alkotott a szervezet: az ifjúsággal foglalkozó szervezeteket és az alapítványokat háttérbe szorították, a gyerekekkel foglalkozó szervezetek pedig korábban sem kaptak szerepet a szervezetben. Az új alapszabály ugyanis – amely mellékletben ígéri az országos és nemzetközi tagszervezetek felsorolását, de az nem elérhető – az alapítványokat csak helyi szinten értelmezi, ugyanis területi és országos szinten minimum tagszervezetszámot ír elő a tagi mivolthoz, márpedig alapítvány esetében a tagság nem értelmezhető. Hasonlóképp szorítja háttérbe az új szerkezet az ifjúsági célú (támogató) szervezeteket, ugyanis tisztségviselőkre nézve 35 éves maximumkorlátot ír elő. Ez a lépés tehát nem oldja fel a szervezeti problémákat, sőt az integráció helyett inkább kirekesztő elképzelésekre utal.

Emellett míg az alapszabály a tagszervezetek számára széles körű betekintési és beelőzési jogot biztosít, addig a gyakorlatban „a tagszervezeti képviselő ezt bizonyos határok közt tegye csak meg” orwelli logikája érvényesül.

Mindazonáltal csak egyetérteni tudunk a jelenlegi elnök azon célkitűzésével, miszerint a kommunikáció szempontjából szükséges „a NIT-et közelebb hozni azokhoz a fiatalokhoz, akik nem a tagszervezeteinken keresztül kapcsolódnak a szervezethez” annak érdekében, hogy „egy laikus is lássa, hogy mivel foglalkozik a Nemzeti Ifjúsági Tanács.” (Hege-düs Zoltán) A tagokkal folytatott belső kommunikáción túlmenően ugyanis állandó szakmai párbeszédet lenne érdemes folytatni a fiatalok érdekében tevékenykedő további szervezetekkel helyi, megyei, országos és nemzetközi szinten. A jövő feladatai között tehát egyaránt szerepel a szervezet belső reformja, valamint a kifelé történő kommunikáció, illetve a szervezet átláthatóságának javítása a szervezet körüli bizalom növelése érdekében, illetve az autonóm szervezet képének visszaszerzése.

Összegzés

A rendszerváltást követően több mint két évtizeden át megoldatlan volt a magyar fiatalok országos érdekképviselője: az erre a célra létrejövő korosztályi döntéshozatali szervek sem egymás között, sem a kormányzattal nem voltak képesek négy évnél hosszabb ideig tartó párbeszédre. Innen közelítve már önmagában azt eredményként tartathatjuk számon, hogy a Nemzeti Ifjúsági Tanács immár hetedik éve folyamatosan működik: létrejöttének kétségtelen eredményeként a hazai ifjúságpolitika történetében a leg-hosszabb idejű békeperiódust mutathatja fel, azaz olyan időszakot, amely egy asztal köré terelte az ifjúsági szervezetek vezetőinek jó részét, miközben jelentős konkuráló szervezet nem volt jelen. Ugyanakkor a szervezet alapításakor kitűzött feladatok ellátásának értékelése, működésének elemzése korántsem egy állandó fejlődést mutató, stabilan működő ernyőszervezet képét tárja elénk.

A Nemzeti Ifjúsági Tanács célja és ténylegesen betöltött szerepe között számos eltérés mutatkozik. Míg a tevékenységét éves jelentésekkel átláthatóvá tevő Európai Ifjúsági

Fórum (amelyre megalakulásakor a Nemzeti Ifjúsági Tanács példaként tekintett) működésére elsősorban a társadalmi ügyek mentén zajló cselekvés jellemző, addig a NIT nagyrészt saját belső, szervezeti ügyeire koncentrált. Az elemzés rávilágított, hogy tevékenységében a társadalmi/közéleti témák és a fiatalok számára fontos programok ajánlása, szervezése a megvitatott, ki- és befelé kommunikált kérdések kisebb hányadát alkotja csupán. Noha az érdekképviselőket a megkérdezett elnökök mindegyike a szervezet fő céljaként határozta meg, az elnökségben nemhogy a magyar ifjúság egészének érdekeire, hanem olykor még a tagszervezetek által meghatározott célok végrehajtására sem volt fogékonyság (a legjellegzetesebb példa, hogy a NIT az Európai Ifjúsági Fórumhoz való csatlakozás lebonyolításakor tagjelölti kérelem benyújtása helyett megfigyelői tagságra pályázott). Mi több, az elnökség és a tagság közötti kommunikációban mutatkozó hiányosságok 2017 végére az elnökségbe vetett bizalom megrendüléséhez vezettek.

Noha tagszervezeti létszámát tekintve a NIT az EYF-ban tagként jelenlévő nemzeti ifjúsági tanácsok között a magasabb létszámú ifjúsági tanácsok közé tartozik, valamint a szervezet taglétszáma növekedést mutat, a szervezetszociológiai értelemben vett megalakulás első három éve alatt az alapító szervezetek többsége lemorzsolódott, így a jogi értelemben is működő szervezet már nem ugyanazokat a szervezeteket foglalja magában, mint akik a folyamatot elindították.

A 2017 decemberi hatalomátvétel jellemző példája a Nemzeti Együttműködés Rendszere „többlépcsős domesztikálási módszertanának” (Nagy 2014:140). A NER domesztikálási modellje szerint ugyanis az első lépcsőt a források jelentik: azok megvonása vagy ígérete alkalmas a civil szervezetek döntő hányadában a befolyás megszerzésére, de legalábbis a szervezetek érdekképviselői aktivitásának csökkentésére. Ha a finanszírozási fegyver nem ér célzt, az állam politikai és médianyomás alá helyezi a szervezeteket, és amennyiben ez sem vezet eredményre, közhatalmi eszközeit használja fel a renitensek megregulálására. A Nemzeti Ifjúsági Tanácsba beléptetett, NER-közeli ifjúsági szervezetek – bár már a finanszírozási kontroll is karámba sorolta a szervezetet, de a nyilatkozatok, nem mindig NER-hez simuló vélemények miatt az nem bizonyult elégnek – a domesztikálási modell második lépcsőjének, a nyomásgyakorlási eszköz érvényesítésének érdekében váltak a szervezet tagjaivá. Ezt a 2017 decemberi közgyűlésen kifejtett tevékenységük – több jelenlévő szervezeti képviselő egybehangzó véleménye alapján – nyilvánvalóvá is tette: a korábban beléptetett, de mindaddig inaktív szervezetek – nagy többségükben a területen és a szervezetben korábban ismeretlen meghatalmazottak által képviselve – megjelentek a Közgyűlésen. Bár a vitákban nem vettek részt, de a teremben jelen lévő „vezérképviselő” intésére szavaztak (erre az egyik felszólaló szervezeti képviselő fel is hívta a figyelmet és kérte az ilyen szavazás abbahagyását). Mindez az alapító civil szervezetek eltávolodásához vezetett⁵⁷.

A NIT és a kormányzat között kialakított együttműködés 2016-ban stratégiai szerződés aláírásához vezetett. A Nemzeti Ifjúsági Tanács érdekképviselői felfogása az EYF kezdeményező, lobbista gyakorlatától eltérően elsődlegesen a kormány kezdeményezéseinek – jobbra elfogadó – véleményezésére fókuszál. A szervezet önálló kezdeményezői, nyilatkozatai alapján kijelenthető, hogy az érdekkonfliktussal járó ügyek kormányzat-

tal szembeni képviselete nem képezi a szervezet érdekképviseleti profiljának integráns részét. Tehát miközben fontos eredmény, hogy a szervezet vezetése képes volt a szervezeti, jogi és gazdálkodási működés feltételeinek megteremtésére, ezért tulajdonképpen a társadalmi ellenőrzés, érdekképviseleti funkció gyengülésével fizetett. Tetézte ezt a helyzetet a pénzügyi átláthatatlanságok évekre visszanyúló gyakorlata, a vezetők állandó „helyzetbe kerülése”, a valótlanúságokig eljutó kommunikáció és az önjelölt világmegváltók megjelenése. Mindez elkoptatta az ifjúsági civil szervezetek körében a bizalmi tőkét, így a jelenlegi vezetés égető feladata újra megteremteni azt.

Irodalom

- Arató András (1990): Forradalom, civil társadalom és demokrácia Kelet Európában. *Mozgó Világ*, (8), 11–22.
- Balogh Judit (szerk.) (2011): *Compendium of the First Cycle of the Structured Dialogue*. Budapest: Youth Department of the Ministry of National Resources of Hungary.
http://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2011_Compendium_of_the_first_SD_cycle.pdf
 Letöltve: 2018.03.02.
- Barthel-Rúza Zsolt–Kucsera Tamás Gergely (2005): A Magyar Ifjúsági Konferencia öt évéről. *Új Ifjúsági Szemle*, (1), 16–21.
- Beke Márton–Ditzendy Károly Arisztid–Nagy Ádám (2004): Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól. *Új Ifjúsági Szemle*, (3), 27–35.
- Egyezmény a Gyermek Jogairól (1991): 1991. évi LXIV. törvény, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.
- Erasmus+, Pályázati Eredmények (2019): <http://www.eplusifjusag.hu/hu/applicants/results>. Letöltve: 2019.02.26.
- European Youth Forum (2018a): *Our goals & vision*. <https://www.youthforum.org/european-youth-forum-our-goals-vision>. Letöltve: 2019.03.02.
- European Youth Forum (2018b): *Forum: Our members*. <http://tools.youthforum.org/memberorganisations>. Letöltve: 2019.03.02.
- European Youth Forum (2019): *What we are doing in 2018*. <https://tools.youthforum.org/implementation-tool/2018>. Letöltve: 2019.03.02.
- Komácssy Ákos–Grünstein Szabolcs (2005): Kell-e magyar–magyar ifjúsági egyeztetés? *Új Ifjúsági Szemle*, (1), 22–26.
- Kunsill Nazzjonali taž-žgħažgħ (KNŻ) (2017): What is KNŻ? <https://www.knz.org.mt/index.php/about/what-is-knz>. Letöltve: 2019.03.02.
- Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) (é.n.): Lån en LNUer. <https://www.lnu.no/kurs-og-ressurser/lan-en-lnuer>. Letöltve: 2019.03.02.
- Mátyási Sándor–Szabó Andrea–Madár Csaba–Vajda Erzsébet. (1995): *Az ifjúságpolitika esélye, avagy az ifjúsági szervezetek helyzete a rendszerváltás után*, BME Szociológia Tanszék, kézirat, Budapest.
- National Youth Council of Ireland (NYI) (2019): *About the National Youth Council of Ireland*. http://www.youth.ie/about_nyci. Letöltve: 2019.03.02.
- Nagy Ádám (2000): Civil a pályán? *Politikatudományi Szemle*, (1–2), 85–212.
- Nagy Ádám (2014): A civil szervezetek domesztikálása. In: Magyar Bálint (szerk.): *A magyar polip*. Budapest: Noran Libro. 129–141.
- Nagy Ádám (2015): Összefoglaló fejezet. In: Nagy Ádám (szerk.): *Miből lehetne a cserebogár? Jelentés az ifjúságügyről 2014–2015*. Budapest: ISZT Alapítvány – Excenter Kutatási Központ – Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely. 6–14.
- Nagy Ádám (szerk.) (2016): *25 év – jelentés az ifjúságügyről*. Budapest: ISZT.
- Nagy Ádám–Bodor Tamás–Domokos Tamás–Schád László (2014): *Ifjúságügy*. Budapest: ISZT Alapítvány.
- Nagy Ádám–Nizák Péter–Vercseg Ilona (2014): *Civil társadalom, nonprofit világ*. Budapest: UISZ Alapítvány.
- Nagy Ádám–Szeifer Csaba (2016): Intézmények és folyamatok. In: Nagy Ádám (szerk.): *25 év – Jelentés az ifjúságügyről*. Budapest: Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely – Ifjúság szakmai Együttműködési Tanácskozás. 33–170.
- Origo (2000): A bíróság jogerősen elmarasztalta az Alfa Szövetséget a dávodi kislány ügyében. <http://www.origo.hu/itthon/20000118abirosg.html>. Letöltve: 2018.01.30

Oross Dániel (2016): A magyar ifjúságpolitika „folyamatos megszakítottóságának” története. In: Nagy Ádám–Oross Dániel (szerk.): *Ifjúságügy – szöveggyűjtemény*. Budapest: ULISZ Alapítvány. 257–278.

Polska Rada Organizacji Młodzieżowych (2014): *What is the polish youth council?*

<https://prom.info.pl/english/english>. Letöltve: 2019.03.02.

Popper Eliza (2011): *A Magyar Nemzeti Ifjúsági Tanács megalakulásához vezető út*. Szakdolgozat. Budapest: Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola. <https://anzdoc.com/szakdolgozat-popper-eliza-2011.html>. Letöltve: 2019.01.10.

Egyéb források

A Nemzeti Ifjúsági Tanács Alapszabálya (2017–2018), <https://ifjusagitanacs.hu/alapszabaly/alapszabaly4>

Letöltve: 2018.09.01.

Közgyűlések jegyzőkönyvei (2012. december 1.; 2013. március 23.; 2013. május 25.; 2013. november 30.; 2015. december 5.; 2016. május 21.; 2016. december 17.; 2017. március 21.; 2017. március 24.; 2017. május 27.; 2017. december 16.; 2018. január 21.; 2018. május 13.; 2018. július 7.; 2018. július 16.; 2018. szeptember 8.; 2018. december 8.)

Elnökségi ülések jegyzőkönyvei (2012. február 11.; 2013. január 4–6.; 2013. február 15–17.; 2013. március 24.; 2013. április 12–14.; 2013. június 5.; 2013. július 14.; 2013. augusztus 27.; 2013. szeptember 30.; 2013. október 9.; 2013. november 2.; 2013. november 19.; 2014. február 15–17.; 2014. április 8.; 2015. február; 2015. április 12.; 2015. május 18.; 2015. augusztus 24.; 2015. szeptember 23.; 2015. november 3.; 2015. november 24.; 2015. december 1.; 2015. december 18.; 2016. január 25.; 2016. február 24.; 2016. április 6.; 2016. április 20.; 2016. május 18.; 2016. augusztus 3.; 2016. szeptember 28.; 2016. október 17.; 2016. november 15.; 2016. december 2.; 2016. december 16.; 2017. január 23.; 2017. március 3.; 2017. március 14.; 2017. április 26.; 2017. május 15.; 2017. május 22.; 2017. július 5.; 2017. augusztus 30.; 2018. május 3.; 2018. május 18.; 2018. július 26.; 2018. szeptember 5.; 2018. szeptember 20.; 2018. október 4.; 2018. október 18.)

Jegyzetek

- 1 Köszönet illeti Antal Ágnes, Györfi Gyulát, Nizák Pétert és Salamon Esztert a cikk elkészítésében nyújtott segítségért.
- 2 Miután a munka lábjegyzeteiben vannak olyan értékelések, amelyek nem feltétlenül megszokottak egy elemző munkában, fontosnak tartjuk tisztázni a NIT-tel kapcsolatos szerzői pozíciókat. Egyikünk tagszervezeti képviselő, a szervezet alapító tagja, másikunk egy tagszervezet önkénteseként három különböző munkacsoportban vett részt, míg harmadik szerzőnk kutató, aki nem vett részt a szervezet munkájában. A szervezet tisztségviselője egyikünk sem volt. A munkáért mindazonáltal közösen vállaljuk a felelősséget.
- 3 A kutatással kapcsolatos adatbetekintéshez 8 hónapnak kellett eltelnie (2018. január 12–2018. szeptember 14.) és a harmadik elnöknek regnálnia, holott a NIT Alapszabályának VIII.1.d. pontja szerint a NIT tagja jogosult a NIT irataiba betekinteni (NIT Alapszabály 2018), és miképp jeleztük, szerzőink között szerepel tagszervezeti képviselő. Jelen tanulmány alapját szolgáló kutatást, illetve a NIT dokumentumaiba való akadálymentes betekintést a regnáló elnök – Hegedüs Zoltán – tette lehetővé. A kutatást 2018. december 31-én zártuk le.
- 4 Ez nem jelenti azt, hogy minden civil együttműködésnek valamennyi feladatot teljesíteni kell, de azt igen, hogy legalább egyikhez hozzá kell járuljon.
- 5 Természetesen ezen kontrollfunkciónak is van határa, mégpedig a közélet, a közpolgári cselekvés margója. A magánszféra „kontrolljára” semmilyen civil együttműködés ellenőrző tevékenysége nem terjedhet ki. Emlékeztetnénk az Alfa Szövetség vs. dávidi kislány ügyére, és ennek kapcsán felriadhat a magánéletbe valós súlyos beavatkozás rémképe (Origo 2000).
- 6 Az érdek- és jogvédelemre nemcsak a nonprofit-civil szervezetek hivatottak, léteznek erre specializálódott intézmények (ombudsmanok stb.) is. Sőt, hogy bonyolódjon a kép, civil együttműködések mögött is lehetnek üzleti szereplők.
- 7 Mindamelllett óvnánk a gazdasági vagy állami szervezet rossz, civil szervezet jó leegyszerűsítő és hamis értelmezésétől.
- 8 Az interjúk készítésének időpontjai: Kaszás András 2018. 02. 12.; Popper Eliza 2018. 07. 26.; Ament Balázs 2018. 10. 25.; Janszó Ádám és Hegedüs Zoltán 2018. 11. 15. Az interjúk inkább illusztrálják azokat a folyamatokat, helyzeteket, amelyeket az adatok alapján felrajzolhatunk. Mindazonáltal nem tűnik haszontalannak egy olyan tanulmány megírása, amely az interjúkból kiindulva rajzolja fel a NIT változásait.

- 9 Oka lehet ennek, hogy az ifjúságpolitikát meghatározó véleményformálók nagy többsége a rendszerváltás óta etalonnak tekintette az 1989-es gyermekjogi egyezményt (Egyezmény... 1991), illetve az is, hogy az egyesülési jogot 2010-ig nem gátolta életkori vagy érettségi korlát. És közrejátszhatott az is, hogy míg a KISZ a rendszerváltáskor átalakult, majd eltűnt, addig az Uttörőszövetség sokáig maradt meg eredeti formájában.
- 10 Az ifjúsági szervezetek később többször is kezdeményezték a 3 oldalú (kormány, ifjúsági, illetve az ifjúságért tevékenykedő szervezetek) Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács létrehozását, válaszképp a kormányzat, illetve az Ifjúságpolitikai Kabinet (IPK) Ifjúsági Koordinációs Titkárságának (IKT) politikai államtitkára létrehozta az Információs Fórumot (más lehetőséget nemigen biztosítva a véleménycserére), ahol egy-egy ifjúságot érintő problémáról adtak tájékoztatást, „elzárkózva a feltett kérdésekre adandó válaszoktól és az ifjúsági szervezetek véleményének kifejtésének lehetőségétől” (Mátyási et al. 1995:16).
- 11 Bár a reprezentáció egyik esetben sem volt teljes, az ügyrend előírta a csatlakozás lehetőségének – meglehetősen könnyen teljesíthető – eljárását.
- 12 A GyIÉT 1995 januárjában – hasonlóan a munka világabeli (akkori) érdekegyeztető tanácshoz – civil delegáltakkal közös vezetésű struktúrában működő intézményként alakult, feladata valamennyi, az ifjúságot érintő ügyben az érdekegyeztetés volt. A vonatkozó kormánydöntés szerint [2349/1995. (XI. 16.) Kormányhatározat] a gyermek- és ifjúsági korosztályokat közvetlenül érintő jogszabály, illetve kormányhatározat előkészítésének megkezdéséről és ütemezéséről a GyIÉT-et tájékoztatni kellett úgy, hogy véleménye a döntéshozatalnál figyelembe vehető legyen. A kormányzati előterjesztésekben tájékoztatást kellett nyújtani a GyIÉT állásfoglalásáról. Amennyiben a GyIÉT nem-kormányzati résztvevői az előterjesztéstől érdemben eltérő álláspontot képviseltek, úgy az állásfoglalást annak indoklásával és az előterjesztő véleményével együtt ismertetni kellett.
- 13 A GyIÉT sokáig mintaként szolgált Európában is, ugyanis – miképp említettük – kormányzati szinten a korosztályi és támogatói képviselők véleményének kikérése nélkül nem lehetett a korosztályt érintő jogszabályt alkotni (sajátos módon a kormányzat nem egyszer hágtá át ezt a – saját maga alkotta – szabályt). Ez is fontos szerepet játszott abban, hogy a GyIÉT munkájában minden érintett szervezet részt vehetett, amely egyben a korosztályi források elosztásában való részvételt is biztosította, így a legitimációs problémát kezelte ez a szisztéma.
- 14 Érdekes elemzés témája lehet, hogy a korosztályi szervezetek számára fontosabb volt a saját politikai oldalukkal való kapcsolat, mint a „nemzedéki” szolidaritás.
- 15 Az úgynevezett stratégiai partneri rendszer keretében 1999 tavaszán a tárca együttműködési megállapodásokat kötött: a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciáját (HÖÖK), az OGyIP-ot és a MAGyIT-ot stratégiai, míg a négy történelmi egyházat kiemelt partnerének tekintette.
- 16 A GyIÉT támogatói oldalát képviselni kívánó Kerekasztal a Gyermekekért-et nem fogadta partnerként a kormányzat. Ugyanakkor kiemelt két támogatói szervezetet – amelyek azonnal ugrottak is a lehetőségre – mindkettőnek képviseleti lehetőséget adva (Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége [HAYICO], Nagycsaládosok Országos Egyesülete [NOE]).
- 17 A Kerekasztal a Gyermekekért együttműködés, illetve tágabban a szakmai, támogatói oldal ebben az utóbbi ernyőszervezetben próbálta újrastrukturálni önmagát.
- 18 Az ifjúsági feladatokért felelős tárca 2007 júniusában módosította a civil képviselet lehetőségét szabályozó rendeletet: valamennyi civil helyre a Gyermek és Ifjúsági Konferencia delegálási jogát biztosította, amely nyilvános pályázat során választotta ki a szektor képviseletét ellátó delegáltakat.
- 19 A „kormányzat ad-hoc módon maga kiválasztotta civil partnereit” modelleket nem tekintjük annak.
- 20 Hivatalos nevén Le Forum Européen de la Jeunesse (YFJ), angolul European Youth Forum (EYF).
- 21 A tagszervezetek alkotják a közgyűlést, amely a Fórum legfontosabb döntéshozó szerve. Az operatív tevékenységekért a 11 fős Elnökség (1 elnök, 2 alelnök, 8 elnökségi tag) felel. Fontos szereplő még a Tagsági Tanács (Council of Members), a Pénzügyi Ellenőrző Bizottság (Financial Control Commission) és a Tagsági Pályázatokkal Foglalkozó Tanácsadó Testület (*Consultative Body on Membership Applications – CBMA*).
- 22 A strukturált párbeszéd folyamat részeként került sor 2011 márciusában Gödöllőn az Európai Ifjúsági Konferenciára. Azon túl, hogy a konferencia témája a részvétel volt, a konferenciának szerepe volt abban is, hogy a kormányzat–ifjúsági civil párbeszéd terén előrelépés történjen. A Nemzeti Munkacsoport a rendezvény lebonyolításában fontos szerepet töltött be, és a konferencia révén nemzetközi kapcsolatrendszere is megerősödött.
- 23 Ebben az időszakban a két meghatározó összegű nyertes pályázat gesztorszervezetei – bejegyzett szervezet híján – a 2013 decemberében megválasztott elnök saját városának szervezetei voltak. A pályázatok teljes összegét sosem használhatta fel a NIT. Hatalomgyakorlási jellegzetességet is mutat, hogy a gesztorszervezetek soha sem számoltak el tételen a NIT Közgyűlésének a nevének felhasználásával létrejött projektek pénzügyeiről.
- 24 És ezzel nem segítették a szervezet térben való megerősödését sem.

- 25 Ennek formalizálása volt a horizontális tárcaközi egyeztetésre hivatott ISZEF (Ifjúsági Szervezetek Együttműködési Fóruma), a 2013. március – 2017. február közötti időszakban, de a testület működése az ifjúsági, ifjúságsszakmai párbeszéd intézményesített felületének létrejöttéhez keveset adott hozzá. A Kormány ugyanis pusztán a saját igazgatási egyeztető felületét bővítette fel civil jelentkezőkkel: sem a témák kijelölésénél, sem a döntések végrehajtásánál, sem az ülések összehívásánál nem volt szerepe az államigazgatáson túli szereplőknek, azaz működésében nem voltak jelen „*az olyan strukturális elemek, amelyek az Európai Unióban hagyományokkal rendelkező co-decision/co-management alapjain nyugodnának*” (Oross 2016:274). Mindez tehát nem tekinthető legitim civil-kormányzati ifjúsági párbeszédnek (Nagy 2015).
- 26 Épp ezért volt furcsa, hogy a regnáló elnök (Janzsó Ádám) – mint később kiderült hamisan – állította, hogy a 2016-os közgyűlés döntéseit benyújtotta a bíróságra (Elnökségi ülések jegyzőkönyvei).
- 27 Mindez komoly hátrányt jelentett, ugyanis a magyar jog alapján egy civil szervezet csak a jogerős bejegyzéssel jön létre: lehet kedvezményezett és vállalhat kötelezettségeket; nem működhet előtársaságként, mint egy gazdasági szervezet.
- 28 Az első bejegyzési kísérletek még budapesti székhelyet jelöltek meg. Majd több éves huzavona után döntött a szervezet a szegedi székhely mellett (a magyar jog szerint a szervezet székhelye jelöli ki a bejegyzési procedúrában illetékes megyei bíróságot). Sajátos fintora a sorsnak – és mutatja az előkészítés alaposágát –, hogy ez a kísérlet sikertelen lett, mígnem egy következő, sokadszor újra összehívott Közgyűlés anyagait aztán befogadta a bíróság.
- 29 Az egyik első elnökségi ülésre a Szubjektív Értékekért Alapítvány képviselője rögtön be is panaszolt és kivizsgáltatni kívánt egy ifjúságügyi kötetben megjelent állítást: „*A szervezetet három év huzavona után, 2015 szeptemberében jegyezték be végül, amelyet követően a bejegyzési folyamatban részt vevő szakmai szervezetektől a kormányzatközelii szervezetek azonnal át is vették a hatalmat.*” (Nagy 2016:159)
- 30 Sajátos jellegzetesség, hogy az egy évet regnáló elnök (korábbi alelnök, Kaszás András) saját szervezetének Erasmus+ támogatottsága – NIT-beli tisztségeivel párhuzamosan növe – példa nélküli a szektorban, pályázati nyerményei sosem láttott összeget és rendszerességet értek el. Egyedül az általa vezetett szervezet 9 nyertes E+ pályázatnak volt szerződjője 2015–2018 között 272 252 euró (mintegy 72 millió forint) értékben (Erasmus+ 2019).
- 31 A sikeres – hatodszori – próbálkozás esetében az alapító 12 szervezet lényegében megfelel az előző napi ifjúságsszakmai találkozáson megjelenő szakemberek azon részének, akik maguk is szervezeti vezetők voltak.
- 32 Például a Pro Iuventute Hungarica szervezet vezetője a Fidelitas egyik kabinetvezetője volt, a Polgári Fiatalságért Alapítvány vezetője a Fidelitas kommunikációs igazgatója, a veszprémi Polgári Csapat Ifjúsági és Kulturális Egyesület több tagja is a helyi Fidelitas vezetői pozícióit tölti be. De mellettük egy tucat olyan tagszervezet van, amely közvetett módon kapcsolódik a Fidesz ifjúsági szervezetéhez.
- 33 2018. január 23-án először a Támaspont MOPKA jelentette be kilépését a „szabályokat figyelmen kívül hagyó, szakmaiságot nélkülöző, bérszavazók segítségével meghozott döntések” végett. Ezt követően, rá egy napra a Lélektér Alapítvány is benyújtotta a kilépési nyilatkozatát, amelyben arra hivatkoztak, hogy nem tudnak azonosulni több, a közgyűléseken meghozott döntéssel, amelyek közül kiemelték azt, hogy olyan személy is bekerült az elnökségbe, aki akkor aktív politikai tevékenységet folytatott az egyik kormánypárt ifjúsági tagozatában. Később pedig elkezdődött azon szervezetek kizárása, akik nem fizették be a tagdíjakat.
- 34 Mind a két esetben, a felsőoktatási törvény és a civil szervezeteket érintő törvény módosítása kapcsán a Nemzeti Ifjúsági Tanács és az Európai Ifjúsági Fórum közös nyilatkozatban fejezte ki aggodalmát és kiálltak közösen az oktatás szabadsága, valamint a civil szervezetek fontossága mellett. A felsőoktatási törvény kapcsán meg is kérték a magyar államfőt, hogy ne írja alá a törvény módosítást, hanem küldje azt vissza az országgyűlésnek. Az ügyek komolyságát és a két szervezet akkori viszonyát példázza az is, hogy mind a két nyilatkozat megjelent az EYF honlapján, valamint a közösségi média felületeiken is.
- 35 A megyei koordinátori hálózat az Ötletpiknik projekt eredményeként 2013. december 1-jén jött létre, majd 2015 őszén került újjászervezésre.
- 36 A bejegyzést megelőzően többek között a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió Ifjúsági Szövetsége volt gesztorszervezete a NIT-nek (2015-ben 38 115 euró), maga a NIT egy (2015-ös) Erasmus+ támogatás közvetlen kedvezményezettje lett 65 980 euró értékben, de az ún. Strukturált Párbeszéd projektjeit közvetlen uniós forrásból kapta a szervezet (az önrészt pedig a kormány állta).
2015-ben a NIT a 2017-ig tartó „Get Engaged!” projekt végrehajtását kezdte meg, amelynek összes elnyert összege 65 980 euró volt. Ebből 2015-ben folyósított összeg: 52 784 euró, a teljes összeg 80 százaléka (átszámítva 16 535 945 Ft). Ebből 2015-ben elköltött összeg: 652 422 Ft, 2016-ban elköltött összeg: 12 647 700 Ft, 2017-ben felhasznált összeg: 4 038 018 Ft, 2017-ben folyósított összeg a fennmaradó 20 százaléka.

2016-ban egy éven belül E+ projekt kedvezményezettje is a NIT volt. A központi finanszírozású Szólj bele! program 31 390 euró (átváltási értéken: 9 796 191 Ft), 2016-ban folyósított összege: 25 112 EUR (a teljes támogatási összeg 80 százaléka), banki átváltási árfolyamon átszámolva: 7 822 252 Ft. Ebből 2016-ban elköltött összege: 9 660 733 Ft.

- 37 Emellett célként ritkán, de megjelenik a fiatalok számára szervezett, a fiatalok helyzetét javító programok kialakítása: „*Válmint, hogy a fiatalok számára hozzon létre olyan programokat, ami javítja az ő helyzetüket, melyek hozzájárulnak a fiatalok fejlődéséhez és társadalmi felelősségvállalásukhoz. Összességében tehát érdekképviseleti funkciókat és feladatokat lát el.*” (Hegedüs Zoltán)
- 38 Az egyik tagszervezeti képviselő alternatív szervezetet hozott létre, majd a MIK és NIT szerepét csökkentve próbálta pozícionálni azt, de a kezdeményezés a tagszervezetek csekély száma miatt elhalt.
- 39 Nem tekinthető legitím érvek az a hivatkozás, hogy utóbb az elnökség tájékoztatta a tagságot a beadott kérelemről, hiszen a tájékoztatás korántsem egyenlő a döntési jog biztosításával.
- 40 Érdeklőség, hogy a visszahívást megelőzően lemondott egy elnökségi tag, aki később aláírta az elnökséggel szembeni bizalmatlansági indítványt.
- 41 Bár a jegyzőkönyv nagy többséget (80 százalék) rögzített, ennek oka, hogy a legtöbb kooperációra vágyó civil szervezet nem adott le szavazatot a szakítással fenyegető kérdésben.
- 42 Az események hatására ugyanis több szervezet döntött a kilépés mellett, amelyre korábban nem volt példa, illetve egyre kevesebb, az alapítás évében csatlakozó szervezet maradt aktív részese az együttműködésnek.
- 43 Sajátos módon a Felügyelő Bizottság nem tájékoztatta a kialakult helyzetről a tagságot.
- 44 Erre utalnak a kilépő, elmaradó, aktivitásukat veszítő szervezetek tucatjai, illetve az, hogy a szervezeti reformot megszavazó Közgyűlésen alig vett részt 2018 előtt belépett szervezet.
- 45 Az elnökökkel készült interjúorozatból az is kiderült, hogy a NIT belső kommunikációs struktúrájának másik fő pillére a szervezeti levelezőlista, amely minden szervezet számára mind írásra, mind olvasásra alkalmas. Egy felmerülő kérdést rendszerint előbb az elnökség vitatott meg, majd álláspontját a tagszervezetek között a levelezőlistán osztotta meg (ilyen volt például a civil szervezeteket érintő jogszabályi változások vagy az ukrainai nyelvhasználatról kapcsolatos kérdés). A tagszervezetek ezen a listán mondhatták el véleményüket. Hasonlóképp, ha egy szervezet kezdeményezett egy témát, azt is rendszerint az elnökség válaszolta meg, bár ilyen kötelezettsége nem volt és nem is minden esetben vett részt a kommunikációban. Sőt, a levelezőlista nem hivatalos döntéshozói csatorna.
- 46 A szervezet korábbi dokumentumokat nem tudott rendelkezésre bocsátani.
- 47 Többek között tagszervezeti kezdeményezés született, hogy a szervezet foglaljon állást a határkerítés építése ügyében, azonban már a szervezet elnöksége sem jutott döntésre, így a tagszervezetek számára meg sem nyílt az állásfoglalás lehetősége. Szintén több tagszervezet kezdeményezte – a köznevelési törvény 2017 évi módosítása kapcsán –, hogy a szervezet lépjen fel a „*Taigetosz-törvényként*” ismert törvénymódosítás ellen, azonban a folyamatok itt sem egy nyilatkozat kiadásával vagy egyéb cselekvéssel értek véget, hanem az ügy „ad acta” került.
- 48 A Nemzeti Ifjúsági Tanács honlapján ezen időszak adatai érhetőek el, a korábbi jegyzőkönyveket a szervezet nem tudta a rendelkezésünkre bocsátani.
- 49 A 2018-as választásokat követően a kormányzati struktúra átalakulása miatt (például a civil–ifjúsági ügy átkerült a miniszterelnökséghez) a szerződés újrakötése vált szükségessé. A tanulmány írásakor a lehetséges kapcsolódási pontok azonosításáig jutott a folyamat.
- 50
 1. Formalizált partneri viszony kezdeményezése a mindenkori kormánnyal.
 2. Törvényi szintű ifjúsági jogszabály(ok) megalkotásának kezdeményezése: az állam, állami intézmények, önkormányzatok feladatai, az ifjúsági szolgáltatások meghatározása.
 3. A koherens ifjúsági szakmai képzési és foglalkoztatási rendszer megteremtésének, továbbfejlesztésének kezdeményezése.
 4. A pályázati és forrásbővítő rendszer civil képviselőivel kapcsolatos feltételrendszer meghatározásának kezdeményezése.
 5. Országos ifjúságsszakmai rendezvények újrameghatározásának kezdeményezése és elindítása.
 6. Csatlakozás kezdeményezése az EYF-hoz, kapcsolatfelvétel más ifjúsági tanácsokkal, csatlakozás hazai és nemzetközi kezdeményezésekhez, kampányokhoz, kooperáció a határon túli magyar ifjúsági szervezetekkel a MIK-kel együttműködve.
 7. Civil szervezeti szabályozás áttekintése és szükség esetén módosítások indítványozása.
 8. Kezdeményezés az ifjúsági szolgáltatási környeztet fejlesztésére a megyei és régiós igények tükrében, különös tekintettel a speciális igényű és hátrányos helyzetű fiatalokra.

9. Kezdeményezés a mindenkori kormánynál a fiatalok élethelyzetével kapcsolatos feladatok megoldására, különös tekintettel a migrációra és munkanélküliségre.
10. A NIT belső és külső kommunikációs infrastruktúrájának továbbfejlesztése.
11. A NIT stabil működési feltételeinek megteremtése.
51. Míképp korábban szóba került, a NIT nem csak az – Európában inkább jellemző – országos szervezetek gyűjtőhelye, hanem 2018-ig minden ifjúsági és ifjúsági érdekű szervezetek számára nyitott volt. Miután a szervezetek eltérő profilúak, hatókörűek, méretűek, felépítésűek, ezért sokszor ütközött nehézségbe vagy akár lehetetlenül el konszenzuális NIT álláspont megfogalmazása.
52. Ott is elsősorban tagszervezeti nyomás miatt szólalt meg a szervezet, majd az EYF-mal közösen kialakította közleményét, ekképp: „Az Európai Ifjúsági Fórum és a Nemzeti Ifjúsági Tanács aggodalmát fejezi ki a civil szervezetekről szóló törvénymódosítás kapcsán.” A két szervezet akkori elnökei együttesen érveltek a közleményben, hogy a civil társadalmat nem szabad megbélyegezni és megosztottá tenni.
53. Az elnökség közleményében kifejezte, hogy aggodalommal figyeli, hogy az Országgyűlés által elfogadott – lex CEU-ként közismertté vált – Felsőoktatási Törvény módosítása milyen negatív helyzetbe hozza a hazai oktatási rendszer nemzetközi viszonylatban is megbecsült és elismert szereplőjét, a Central European University-t.
54. Részlet a közleményből: „A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) Elnöksége határozottan elutasítja az Ukrán Legfelsőbb Tanács által szeptember 5-én elfogadott új oktatási törvényt, amely csorbítja az országban élő nemzeti kisebbségek anyanyelven való tanuláshoz való jogát. A NIT kiáll a kárpátaljai magyar fiatalok mellett, és ezúton biztosítja őket támogatásáról és szolidaritásáról.”
55. Bár ekkor még a szervezet épphogy csak megalakult.
56. A „Stop Soros” törvénycsomaggal való foglalkozást azzal az indokkal utasította el az akkori elnökség, hogy véleményük szerint az nem érinti közvetlenül a Nemzeti Ifjúsági Tanács tagszervezeteinek tevékenységét, annak ellenére, hogy a tágabb értelemben vett szektor érintett volt a kormány „támadásában”. Az FDP tüntetéssorozatáról pedig úgy nyilatkozott az elnökség, hogy természetesen figyelemmel kísérik a történéseket, azonban nem kezdeményeznek találkozót az FDP diákképviselőkkel, de nyitottak arra, hogy ha őket megkeresik, akkor leüljenek velük, továbbá kihangsúlyozták, hogy a diákkormányzatiság területén ők elsődlegesen a kormány által létrehozott Országos Diáktanácscsal dolgoznak együtt.
57. Olyannyira, hogy 2018-ban a meghívott alapító szervezetekből már csak hat jelent meg az elnökség által összehívott alapító szervezetek találkozóján.

SPORTDIPLOMÁCIAI INTÉZMÉNYRENDSZEREK FRANCIA ÉS MAGYAR MEGKÖZELÍTÉSBN

Garamvölgyi Bence–Deregán Gábor–Dóczi Tamás

Sport a külpolitika és diplomácia szolgálatában

■ A globalizáció hatása alól olyan társadalmi alrendszer, mint a sport sem jelent kivételt. A globális médiapiac, illetve az infokommunikációs eszközök dinamikus fejlődése és a sport univerzális jellege miatt a nemzeti kormányzatok és a nemzetközi szervezetek számára a sport egy rendkívül vonzó diplomáciai eszközzé vált (Nauright 2013). A sport népszerűsége okán a Joseph Nye (2004) által definiált puha erő (*soft power*) egyik lehetséges megtestesülési formája, amely kényszerítés nélkül gyakorol hatást a diplomáciában egyre fontosabb szerepet játszó nemzetközi közvéleményre. A globális közönséget célzó mega sportesemények rendezése, vagy az ezeken elért sportsikerek az államok számára olyan külpolitikai célkitűzések eszközeivé váltak, mint a politikai rendszerük külföldi legitimitációjának megerősítése vagy presztízs kivívása a nemzetközi porondon (Grix–Houlihan 2013). Csakúgy, mint a kulturális diplomácia, a sportdiplomácia is egyre elfogadottabb eszközzé válik a nemzetállamok külpolitikai eszközrendszerében. Az Európai Unió külkapcsolataiban is egyre jelentősebb szerephez jut a sport, amit jól demonstrál a magas szintű sportdiplomáciai szakértői csoport 2015-ös összehívása¹ és a sportdiplomáciáról szóló következtetéseiinek 2016-os EU-tanácsi elfogadása.²

Az utóbbi évtizedben gyorsan gyarapodó nemzetközi szakirodalom a sport és diplomácia területeinek összekapcsolódását különböző megközelítésekből vizsgálja. Stuart Murray (2012) szerint a sportdiplomácia sportolók és sportesemények alkalmazása a cél-

ból, hogy a kormányok a nemzetközi közönség megítélését olyan irányba befolyásolják, amely igazodik külpolitikai célkitűzéseikhez. Murray és Pigman 2012-ben kiadott tanulmányukban már a sportdiplomácia két típusáról írnak: államközpontú és a nemzetközi sportközpontú (*international-sport-as-diplomacy*) megközelítésekből értelmezik a két terület interakcióját. Az államközpontú megközelítés a sportra mint a kormányok által folytatott nyilvános diplomáciai erőfeszítések egyik lehetséges eszközére tekint. A sportközpontú megközelítés a nemzetközi sportesemények alatt és a nemzetközi sportszövetségekben megfigyelhető, elsősorban nem kormányzati, civil szereplők diplomáciai tevékenységére irányul. Steven J. Jackson (2013) szintén több, egymással szoros kapcsolatban álló sportdiplomáciai megközelítést definiált, külön diplomáciai szerepet tulajdonítva a sport területén globális befolyással rendelkező nagyvállalatoknak. A sportközpontú megközelítés (*diplomacy within sport*) elsősorban a sport nemzetközi irányítási rendszerének keretein belül a nemzeti sportérdekek védelmét, képviselését és előmozdítását jelenti. A sportdiplomácia államközpontú megközelítése (*diplomacy through sport*) a sportra mint a nyilvános diplomácia egyik lehetséges eszközére tekint.

A francia és magyar sportdiplomáciai intézményrendszer összehasonlításának fő elméleti kereteit a Murray és Pigman által definiált államközpontú megközelítés képezi, ugyanakkor a sport civil irányítási rendszerének vizsgálata fontos eleme a kutatásnak. A két ország sportdiplomáciai cél- és intézményrendszerének komparatív elemzése elősegíti a párhuzamok és különbségek felismerését, ezáltal hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia gyakorlati fejlesztéséhez is. A tanulmány módszertanát tekintve elsősorban másodlagos adatokra épülő elemzés (*desk research*). Az elemzés során olyan dokumentumok kerültek felhasználásra, mint a nyilvánosan elérhető francia sportdiplomáciai stratégia és az ehhez kapcsolódó, a francia nemzetgyűlés külügyi bizottságának címzett jelentések³ vagy a Külgazdasági és Külügyminisztérium Külkapcsolati Koordinációs Főosztálya által 2017-ben publikált sportdiplomáciai háttéranyag.

A francia sportdiplomácia célrendszere

A francia sportdiplomácia olvasatában a sport Franciaország nemzetközi imázsépítésének egyik kulcsterülete, amely széles külföldi közönség előtt képes megfelelően vonzónak beállítani azt.⁴ Franciaország kormányzatának és a civil sportirányítási rendszernek az elköteleződését jól mutatja, hogy a 2024-es párizsi olimpia mellett számos nemzetközi sportesemény megrendezésére pályáztak sikerrel. A nagy presztízsértékű és a világgözönség számára ismert sportesemények, mint az 1903 óta megrendezésre kerülő Tour de France kerékpárverseny vagy az 1928 óta létező Roland Garros teniszerőverseny évről évre kiemelkedő nézettségi adatokat generálnak és egyértelműen Franciaországhoz köthető világmárkának számítanak. 2016-ban a futball-EB, míg 2017-ben a kajak-kenu vb, a jégkorong vb és a kézilabda vb került megrendezésre az országban. Korábban a 2018-as Ryder Cup elnevezésű golfverseny és a 2019-es női futball-világbajnokság rendezési jogát nyerték el a francia pályázók.⁵

A francia sportgazdaság az utóbbi évtizedekben dinamikusan fejlődött. Az elmúlt húsz évben a sportszektorban a fizetések négyszeres ütemben növekedtek a francia átlaghoz képest. 2016-ban mintegy 48 500 sportszervezet működött az országban, összesen 165 000 embernek biztosítva ezúton munkát. A bruttó nemzeti össztermékből a sport részesedése 2016-ban 1,9 százalék volt, amelynek összértéke 34 milliárd euró.⁶ A kormányzat a sportszektor ezen számottevő gazdasági hatása mellett a sport innovációban betöltött szerepét is felismerte és bizonyos intézkedésekkel próbálja ösztönözni a francia szerepvállalást a nemzetközi sportinnováció területén. 2016-ban a Nokia 170 millió euróért vásárolta fel a Withings nevezetű francia sporteszközök fejlesztő startup céget. A sport területen aktív francia startupok (például Coureur du Dimanche, Playeur.co, LSee) a sporttechnológiai fejlesztések élvonalában járnak.⁷

A francia kormányzat a külügyminisztérium koordinálásával fejleszti a sportdiplomáciai koncepcióját. A minisztérium sportdiplomáciai tevékenységét szoros szektorközi együttműködésben a sportügyekért felelős minisztérium és a nemzetgazdasági minisztérium támogatásával valósítja meg. A külügyminisztérium 2014-ben külön nagyköveti pozíciót hozott létre a reprezentatív sportdiplomáciai feladatok ellátására. Az intézmény által kinevezett sportért felelős nagykövet elsődleges feladata a francia diplomáciai intézményrendszer sportügyek iránti érzékenyítése. Szintén a külügyminisztérium koordinálásával született meg a Nemzetközi sportért felelős bizottság (*Comité français du sport international*), a „Sport Exporta” (*Sport à l'Export*) elnevezésű sportdiplomáciai stratégiai dokumentum, vagy a sportturizmus fejlesztésének igénye.⁸ A sportdiplomáciai stratégia főbb célkitűzései a következők:

1. Franciaország vonzerejének növelése a nagyszabású sportesemények megrendezésén keresztül;
2. A francia sportszakemberek számának növelése a nemzetközi sportszervezetekben;
3. A francia, mint az olimpiai mozgalom egyik hivatalos nyelvének népszerűsítése;
4. A francia álláspont hangsúlyosabb érvényesítése a nemzetközi sport etikai kérdéseit illetően;
5. A francia sportvállalkozások népszerűsítése és kapunyitás a külföldi piacokon⁹.

A stratégiai dokumentum alapján a modernkori francia sportdiplomácia célrendszere három főbb tengelyre osztható fel!¹⁰

1. A francia érdekek érvényesítése a sport világában

A sportdiplomácia egyik legfőbb feladata a nemzetközi sportesemények Franciaországba csábítása és a nemzetközi sportszövetségekben a francia tisztségviselők számának növelése. A francia kormányzat érdeke, hogy az országban megrendezett nagyszabású sportesemények idején minél több nemzetközi látogató érkezzen, ezzel növelve Franciaország nemzetközi elismertségét és élénkítve a francia vendéglátóipart. A nemzetközi sportszövetségekben a francia érdekek előmozdítása nem csak a döntéshozói pozíciókba való kinevezéssel történhet, hanem a döntéshozókkal való szoros kapcsolatok kiépítésén keresztül is. A nemzetközi sportszövetségek mellett a francia elnöki és

miniszteri szintű eseményeken és találkozókön is szerepet játszhatnak a kiemelkedő teljesítményt nyújtó francia sportolók és sportvezetők.

Az államközpontú megközelítést tükrözi, hogy a diplomáciai intézményrendszer is hatásos módon tud hozzájárulni a francia sport renoméjának növeléséhez. Ennek egyik módszere a sport területén dolgozó vagy a sport iránt érdeklődő nemzetközi tisztségviselők meghívása a francia nagykövetségeken vagy egyéb kormányzati intézményekben rendezett eseményekre és fogadásokra. A francia sportérdekek diplomáciai úton történő előmozdításának egyik konkrét példája a francia külügyminisztériumban 2016 februárjában megrendezett nagyszabású diplomáciai esemény, amely során a párizsi olimpiai és paralimpiai pályázat képviselői tartottak bemutató előadást a Franciaországba delegált diplomatáknak, köztük nagyköveteknek.¹¹

A nemzetközi olimpiai mozgalom egyik hivatalos nyelve a francia. A francia sportdiplomácia alapvető érdeke, hogy mind a nyári, mind a téli olimpiai játékokat szervező országokban népszerűsítse a francia nyelvet. A 2020-as nyári olimpiai játékok tekintetében, a Japánban működő francia kulturális intézetek már kiemelt hangsúlyt helyeznek a nyelvoktatásra és a francia nyelv népszerűsítésére.¹²

2. A sport érdekeinek előmozdítása az államigazgatásban

A stratégiai dokumentum ösztönzi, hogy a francia nagykövetségeken és diplomáciai testületekben sportért felelős attasék és referensek kerüljenek kinevezésre, akik közreműködnek a diplomáciai kapcsolatok erősítésében a sport területén. Ezen célkitűzések gyakorlatba ültetése érdekében a külföldre delegált francia nagyköveteket és nagykövetségeket a külügyminisztérium rendszeresen tájékoztatja a sportdiplomációhoz kapcsolódó eseményekről és ügyekről. A francia nagyköveteket felkérték, hogy készítsenek egy, a partnerországgal való sportkapcsolatok erősítéséről szóló munkatervet és nevezzenek ki a fent említett pozícióra egy, az országba delegált szakdiplomatát. A külügyminisztérium a sportügyekért felelős minisztériummal közösen publikált egy sportközpontú tájékoztató-információs anyagot, amit az összes francia külképviselőre eljuttattak. A külügyminisztérium koordinálásával megvalósult intézkedések eredményeként a francia diplomáciai intézményrendszer felkészültebben tud reagálni a sporttal kapcsolatos nemzetközi megkeresésekre.

A francia diplomáciai intézményrendszer többek között olyan országokban lendült akcióba, mint India, ahol a futball nem tartozik kifejezetten a hagyományos sportágak közé. A sport fejletlenségére és az ország rohamosan növekvő népességére való tekintettel a franciák az indiai futball fejlesztésében kínáló lehetőségekre reflektálva diplomáciai úton ajánlották fel segítségüket a sport indiai népszerűsítésében. 2015 áprilisában sor került a francia és az indiai sportminisztériumok közötti együttműködési szerződés megkötésére, amelyet egy hónappal később, májusban a két ország futbalszövetségeinek együttműködési megállapodása követett. A sport alapú együttműködés kiemelkedő sikerét demonstrálja, hogy Francois Hollande, volt francia köztársasági elnök 2016-os indiai látogatása során a delegációval tartott a párizsi Paris Saint-Germain futball klub

(PSG) elnöke is. A PSG napjainkban már számos utánpótlás-akadémiát működtet az országban¹³.

3. A sport integrálása a gazdasági diplomáciába

A francia sportdiplomácia harmadik tengelye szorosan kötődik a francia gazdaságpolitikai érdekekhez. A stratégiai dokumentum értelmében a francia sportdiplomácia kiemelt feladata, hogy figyelemmel kövesse a nemzetközi sportesemények befektetési lehetőségeit, illetve olyan, sporthoz kapcsolódó fejlesztéseket és nemzetközi projekteket, amelyekhez potenciális francia befektetési érdek kapcsolódhat. A francia sportdiplomáciának egyúttal érdeke, hogy támogassa és helyzetbe hozza a hazai sportvállalkozásokat a nemzetközi sportesemények pályázati kiírásain, és hogy egyúttal szélesítse ezen vállalkozások beruházási lehetőségeit külföldön.

A kormányzat gazdaságdiplomáciai segítségnyújtást ad a sportvállalkozásoknak és egyben hozzájárul a francia sport vonatkozású nemzetközi pályázati anyagok összeállításában. A francia gazdasági diplomácia gyakorlati működését demonstrálja a 2015-ös francia–katarai szándéknyilatkozat megalkotása és a „French Team 4 Sport” létrehozása, amelynek elsődleges célja a 2022-es futball világbajnoksággal kapcsolatos gazdasági és technikai együttműködés fellendítése.¹⁴ A francia intézményközi együttműködés hatékonyságát bizonyítja, hogy a sportminiszterek által aláírt szándéknyilatkozat a francia külügyminisztérium és külképviselő hatathatós közbenjárásával jött létre.

A Japánba akkreditált francia nagykövetség és a francia külügyminisztérium közreműködésével 2014 márciusában, Tokióban nyitotta meg kapuit a „Club Sport” elnevezésű intézmény. A Club Sport megteremtette az intézményi kereteket a francia–japán sport alapú együttműködésre és tapasztalatcserére többek között olyan fontos témák mentén, mint a sportbeli jó kormányzás, a dopping vagy az olimpia hosszú távú gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatósága. A bilaterális sportkapcsolatok a két ország közötti 2013-as stratégiai megállapodás meghatározó részét képezik, amely különösen a 2024-es párizsi olimpiai pályázat sikere után vált kiemelt témává. 2014-ben a Club Sport felállítását követően az INSEP (Francia Nemzeti Sportintézet) és a Japán Sport Tanács között együttműködési megállapodás aláírására került sor¹⁵.

A francia sportdiplomácia intézményrendszere és irányítása

Sportért felelős nagykövet (Ambassadeur pour le sport)

A sport francia külkapcsolatokban és diplomáciában betöltött fontos szerepét demonstrálja, hogy Valéria Fourneyron és Laurent Faubis kezdeményezését követően egy reprezentatív sportdiplomáciai pozíció került felállításra 2014-ben¹⁶. A sportért felelős nagykövet általános feladata a francia sportérdekek nemzetközi előmozdítása és a francia befolyás növelése a sport világában. Az első nagykövet, Jean Lévy tapasztalt francia diplomata volt, aki közrejátszott a francia sportdiplomáciai stratégia 2014-es kialakításában. A francia diplomáciai intézményrendszer sportügyekben történő mobilizálása,

Jean Lévy első sportért felelős nagykövet koordinálásával valósult meg¹⁷. A pozíció pénzügyi feltételeinek biztosítása hosszabb folyamatot vett igénybe, ugyanakkor a párizsi olimpiai pályázat folyamán különösen előnyösnek bizonyult. Jean Lévy-t követően, Antoine Anfré (2015), majd Philippe Vinogradoff (2016) vette át a francia sportnagyköveti stafétabotot¹⁸. A francia sportdiplomácia államközpontú felfogását jól demonstrálja, hogy a sport külpolitikai és diplomáciai alkalmazásának népszerűsítésére mindhárom kinevezés alkalmával gyakorlott francia diplomatákat kértek fel, akik élsportolói múlttal nem rendelkeznek.

Nemzetközi kapcsolatok irodája (Bureau des relations internationales)

A sportért felelős nagykövet reprezentatív pozíciója mellett a francia közigazgatási rendszerben felállításra került egy operatív feladatokat ellátó nemzetközi kapcsolatok iroda. Az intézmény felelős a sport alapú bilaterális és multilaterális kapcsolatok menedzseléséért és fejlesztésért. A multilaterális kapcsolatok alatt leginkább olyan nemzetközi intézményekben való francia érdekképviselést értenek, mint az Európai Unió, az UNESCO, az Európa Tanács vagy a frankofón szervezetek. Ezek az intézmények a sport olyan társadalmi-gazdasági kihívásaira próbálnak megoldásokat találni, mint az integritás (sportbeli jó kormányzás előmozdítása, mérkőzések tiltott befolyásolása és dopping elleni küzdelem), a nagyszabású sportesemények hagyatéka és fenntarthatósága, vagy a sporton keresztüli társadalmi befogadás.

*Francia Nemzeti Olimpiai és Sportbizottság
(Comité national olympique et sportif français – CNOSF)*

A civil sportirányítás oldaláról a Nemzeti Olimpiai és Sportbizottság, mint a sportdiplomáciai intézményrendszer egyik központi szervezete fontos szerepet játszik a francia sportérdekek nemzetközi érvényesítésében, a francia sport nemzetközi sportszövetségekben való képviselésében és a francia nyelv hivatalos olimpiai nyelvként való népszerűsítésében.

*Professzionális sportügyekért és sportgazdaságért felelős hivatal
(Bureau du sport professionnel et de l'économie du sport)*

A hivatal elsődleges feladata az élsport teljes körű fejlesztése, többek között a sportgazdasági folyamatok követésén és elemzésén keresztül. A hivatal tevékenységével hozzájárul a francia sportágazat nemzetközi versenyképességének növeléséhez, a nagyszabású sportesemények fenntarthatóságának előmozdításához, a sportszektoron belüli foglalkoztatás serkentéséhez, így a francia élsport nemzetközi eredményeinek és elismertségének javításához.

*A nagyszabású sporteseményekre delegált minisztériumközi küldöttség
(Délégation interministérielle aux grands événements sportifs – DIGES)*

A DIGES feladata a nagyszabású sporteseményekkel kapcsolatos kormányzati irányítás koordinálása különös tekintettel a biztonságra, a közlekedésre és a beutazásra (ví-

zumok). A minisztériumközi küldöttség nem csak az események lebonyolítása során játszhat szerepet, hanem egyúttal közreműködik az országban megrendezett nagyobb sportesemények megfelelő társadalmi és gazdasági örökségének megfelelő biztosításában. A célkitűzés, hogy az úgynevezett mega sportesemények, mint a 2024-es párizsi olimpia gazdasági haszna a társadalom minden rétege számára érzékelhető legyen.

A magyar sportdiplomácia célrendszere

A hazai szakirodalom olvasatában a *„sportdiplomácia feladata, hogy segítse, szolgálja az adott ország külpolitikai céljainak megvalósítását a sport keretein belül, a sport sajátos eszközrendszerének felhasználásával”* (Aján–Némethné 2006:5). Laki és Nyerges már 1980-ban megfogalmazta, hogy a nemzetközi sportversenyek hatékony eszközei lehetnek a nemzetközi kapcsolatok és diplomácia alakításának, különös tekintettel az *„imázs-építésre vagy a propagandára”* (Laki–Nyerges 1980:176). Magyarországon 2010-től a sport úgynevezett nemzetstratégiai szerepet tölt be, a kormány kiemelt ágazatként kezeli a területet (Sárközy 2013). A kormány sportpolitikai elképzelése, hogy *„sportnemzetből sportoló nemzetté”* váljon Magyarország, és ennek érdekében több intézkedést fogantatosított. A legfontosabb intézkedések között említhető a mindennapos testnevelés fokozatos bevezetése a közoktatásban, a sportinfrastruktúrát támogató kormányzati program vagy akár az utánpótlás-nevelést és a sportlétesítmény-fejlesztés elősegítését célzó TAO (társasági adókedvezmény). A sport kiemelése nemzetstratégiai ágazatként hatással van a kormány külkapcsolati stratégiájára, Magyarország diplomáciai kapcsolataira is. A sport mint a nemzetközi presztízs és jó hírnév kivívásának hatékony eszköze jelenik meg a magyar külpolitikában, amely összhangban áll a sportdiplomácia államközpontú megközelítésének koncepciójával.

A magyar sportdiplomácia háttere évszázados hagyományokra tekint vissza (például a magyarok szerepe a NOB alapításában vagy az első európai egyetemi sportszövetség megalapítása), ugyanakkor a modernkori sportdiplomáciai intézményrendszer fejlődése leginkább csak a sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelése után kapott lendületet. Magyarországon a sportdiplomácia általános értelmezése a sportközpontú megközelítést tükrözi: a közfelfogás és az idézett diplomáciai tananyagok szerint a sportdiplomata leginkább egykori és aktív sportolók, akik diplomáciai tevékenységet végeznek nemzetközi sportirányítási szervezetekben és testületekben, ezzel is képviselve Magyarországot és a magyar sport érdekeit. A sportdiplomácia államközpontú értelmezése hazánkban kevésbé ismert, ugyanakkor az utóbbi időben jelentős előrelépések történtek ezen a területen is. Ugyanakkor elmondható, hogy a mai napig hiányzik egy olyan átfogó stratégiai dokumentum, amely a magyar sportdiplomácia cél- és eszközrendszerét határozná meg.

Az elmúlt évek sportpolitikájának irányvonalait és a Külgazdasági és Külügyminisztérium háttéranyagait figyelembe véve, Magyarország sportdiplomáciai célrendszere négy jelentősebb tengelyre osztható fel.

1. Magyarország megítélésének javítása nemzetközi sportesemények rendezésén keresztül

Nemzetközi vonatkozásban a magyar sportpolitika egyik kiemelt célja, hogy minél több sportverseny kerüljön hazánkban megrendezésre. Máté Tünde és András Krisztina kutatása alapján a 2012-es londoni olimpia utáni és a 2016-os riói olimpia kezdete közötti időszakban Magyarország 109 nemzetközi sporteseményt látott vendégül (Máté–András 2016). Az elmúlt években több nagyszabású nemzetközi sportverseny került Magyarországon lebonyolításra, ami nem utolsósorban a kormány pénzügyi garanciavállalásának köszönhető. A kormányzati kommunikáció szerint olyan nagyszabású nemzetközi sportesemények megrendezése, mint a 2017-es FINA vizes világbajnokság vagy a Formula–1-es autóverseny hozzájárulhat az ország népszerűsítéséhez, illetve az országról kialakult kép pozitív irányú befolyásolásához. A FINA világbajnokság megrendezése idején Orbán Viktor miniszterelnök kijelentette, hogy „nincs olyan rendezvény, amit ma Budapest városa ne tudna megszervezni.”¹⁹

A kormányzati támogatásnak köszönhetően a magyar sportszövetségek előszeretettel pályáznak európai és világszintű sportesemények rendezési jogára. A Sportért Felelős Államtitkárság tájékoztatása alapján 2010-ben 36, míg 2017-ben már 113 nemzetközi sportesemény megrendezését támogatta a magyar kormány.²⁰ 2017-ben olyan rangos nemzetközi sportversenyek kerültek megrendezésre, mint a FINA vizes világbajnokság (Budapest), az Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál (Győr) vagy a Judo Világbajnokság (Budapest). A nemzetközi sportesemények teret nyitnak a diplomáciai kapcsolatok építésének, szélesítésének, és sikeres megrendezésük kiválthatja a nemzetközi közönség elismerését. Míg a 2017-ben kinevezett francia sportminiszter, Laura Flessel ellátogatott a budapesti vizes világbajnokságra,²¹ addig a judo világbajnokságon több állam- és kormányfő is tiszteletét tette. A közeljövőben többek között olyan sportesemények kerülnek Magyarországon megrendezésre, mint a 2019-es Maccabi Európa Játékok, a vívóvilágbajnokság vagy a 2020-as úszó-Eb és vízilabda-Eb. Az új Puskás Ferenc Stadion (Nemzeti Sportközpont) fog otthont adni a 2020-as páneurópai lebonyolítású labdarúgó-Európa-bajnokság három csoportmérkőzésének és egyik nyolcaddöntőjének.

2. Sport, mint a nemzetközi kapcsolatépítés eszköze

A sport egy olyan rendkívül népszerű és elérhető kommunikációs csatorna, amely könnyen leküzdí a nemzeti határokat és kulturális akadályokat. Magyarország előszere-ttel fordul a sport felé, ami a nemzetközi kapcsolatteremtés és kapcsolatépítés egyik eszközeként jelenik meg a diplomáciában. A keleti és déli nyitásnak elnevezett külpolitikai stratégia következtében is felértékelődött a magyar kulturális diplomácia, amelynek egyik eleme a sport (Stork 2014). Az elmúlt időszakban számos sportügyi bilaterális megállapodás kötöttett Magyarország és egyes latin-amerikai, afrikai és ázsiai feltörekvő országok között. A sportért felelős államtitkár olyan tárcaközi együttműködési megállapodások fölött bábáskodott, mint a magyar–kubai sportügyi megállapodás²², a magyar–iráni²³ vagy a magyar–vietnami²⁴ bilaterális sport- és ifjúságügyi egyezmények és szándéknyilatkozatok.

3. A magyar sportérdekek érvényesítése a nemzetközi sportszövetségekben

A magyar sport megfelelő nemzetközi képviselete és a nemzetközi sportversenyek Magyarországra való csábításának alapvető feltétele a nemzetközi sportszövetségekben való érdekérvényesítés. Az utóbbi években a nemzetközi sportirányításban egyre több magyar került fontos pozícióba. Dr. Aján Tamás és Némethné Móra Anikó jegyzete alapján 2006-ban már 74 fő tevékenykedett összesen 106 nemzetközi tisztségben (Aján–Némethné 2006). A szerzők szerint ez Magyarország népességét tekintve kiemelkedő számnak tűnhet, a sportdiplomáciai hagyományokat alapul véve azonban nem megfelelő. Marton és társai (2015) szerint a magyar sportdiplomácia kiemelt jelentőségű személyiségei többek között Kemény Ferenc, Mező Ferenc, dr. Csanády Árpád, Gyulai István, Schmitt Pál volt köztársasági elnök (a NOB tagja), dr. Aján Tamás (a Nemzetközi Súlyemelő Szövetség elnöke) és dr. Kamuti Jenő (a Nemzetközi Fair Play Bizottság elnöke). Rajtuk kívül még számos magyar tölt be fontos reprezentatív tisztségeket nemzetközi sportszervezetekben (Gyárfás Tamás a Nemzetközi Úszószövetségben, Gyulai Márton a Nemzetközi Atlétikai Szövetségben). A magyar sportdiplomácia fiatal tehetségeit illetően kiemelést érdemel Gyurta Dániel megválasztása a NOB Sportolói Bizottságába.²⁵

4. A magyar sportvállalkozások külföldi érdekeinek képviselete

Marton és szerzőtársai (2015) szerint a 21. században a gazdasági érdekek befolyásolják leginkább a sportdiplomáciai és a sportpolitikai folyamatokat, a sportdiplomácia és a gazdaság kapcsolatrendszer a 21. században elsődlegessé vált. A sport 2010-es stratégiai területként való kiemelésével annak gazdasági és innovációs aspektusai is előtérbe kerültek. A magyar sportvállalkozások külföldi piacszerzése, a magyar sporttermékek és innovációk népszerűsítése is a sportdiplomáciai célrendszer részét képezi. A sportvállalkozások nemzetközi piacszerzése közvetetten Magyarország nemzetközi hírnevének erősítéséhez is hozzájárulhat, ezért fontos a megfelelő ösztönzőrendszer kiépítése. 2015 és 2018 között a Külgazdasági és Külügyminisztérium háttérintézményeként működő Magyar Nemzeti Kereskedőház az erre a célra létrehozott sportdiplomáciai divíziójával járult hozzá a magyar sportvállalkozások külföldi piacszerzéséhez.

A magyar sportdiplomácia intézményrendszere és irányítása

EMMI Sportért felelős Államtitkárság

A sportért felelős államtitkár látja el a hazai sportélet állami irányításával járó feladatokat. Az államtitkárság a sportdiplomácia területén reprezentatív szerepet tölt be. A sportpolitikáért felelős miniszter (emberi erőforrások minisztere), a sportért felelős államtitkár és a helyettes államtitkárok sportdiplomáciai feladatokat látnak el magas szintű nemzetközi konferenciákon (például Európa Tanács, Európai Unió Tanácsa, UNESCO). „A sportpolitikáért felelős miniszter javaslata alapján a nemzetközi sportszervezetek által megkívánt garanciát vállal a kiemelt nemzetközi sportrendezvények

és sportdiplomáciai események magyarországi megrendezéséhez.”²⁶ Nemzetközi sportszakmai megbeszélések esetén a sportért felelős államtitkár hatáskörébe tartozik a kétoldalú vagy multilaterális együttműködési megállapodások megkötése. Az elmúlt években számos Európán kívüli országgal került sor sport- és ifjúsági bi-laterális megállapodások aláírására, amely párhuzamban áll a déli és keleti nyitás stratégiájával.

EMMI Nemzetközi Ügyekért Felelős Államtitkárság

A Sportért Felelős Államtitkársággal együttműködve a Nemzetközi Ügyekért Felelős Államtitkárság látja el a nemzetközi sportügyi együttműködés operatív feladatait. Az államtitkárság két szervezeti egysége, a Bilaterális Kapcsolatokért Felelős Főosztály és az Oktatási, Kulturális és Sport Multilaterális Ügyekért Felelős Főosztály egyaránt érintett a sport jellegű nemzetközi megkeresésekben. A Sportért Felelős Államtitkársággal közösen ez utóbbi főosztály látja el a sport vonatkozású magyar tárgyalási álláspontok kialakítását és koordinációját az Európai Unió Tanácsában, az Európa Tanácsban és más nemzetközi szervezetekben.

Külgazdasági és Külügyminisztérium – Sportdiplomáciai Főosztály

A 2018-as országgyűlési választások után a Külgazdasági és Külügyminisztérium szervezeti átalakuláson ment keresztül, melynek egyik eredménye a Tájékoztatásért és Magyarország Nemzetközi Megjelenítéséért Felelős Államtitkárság létrehozása lett. Az államtitkárság vezetője Menczer Tamás lett.²⁷ Az új államtitkárság egyik szervezeti egysége a Sportdiplomáciai Főosztály, amelynek feladatait a következőképp határozta meg a minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 17/2018. (VI. 11.) hivatkozási számú KKM utasítás:²⁸

„1.4.0.3. Sportdiplomáciai Főosztály

1. A Sportdiplomáciai Főosztály a tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkár irányítása alatt működő szakmai főosztály.

2. A Sportdiplomáciai Főosztály funkcionális feladatai körében

a) kidolgozza és kivitelezi a minisztérium sportdiplomáciai stratégiáját, és nyomon követi annak külpolitikai és külgazdasági prioritásokkal összhangban álló megvalósítását;

b) nemzetközi szakrendezvényeken és eseményeken képviseli hazánkat és a sportdiplomáciát;

c) az Emberi Erőforrások Minisztériumával és a sporttal foglalkozó egyéb kormányzati szereplőkkel, valamint a hazai sportszervezetekkel együttműködve ellátja a minisztériumnál felmerülő sportdiplomáciai feladatokat;

d) figyelemmel kíséri a nemzetközi sportdiplomáciai tevékenységet, illetve az egyes országok stratégiáit, és ennek felhasználásával értékelő, elemző anyagokat készít;

e) közreműködik a sportdiplomáciahoz kapcsolódó kommunikációs feladatok ellátásában;

f) részt vesz a sportdiplomáciai tevékenységgel összefüggő külföldi és hazai rendezvények előkészítésében;

g) részt vesz a külképviseletekre tartós külszolgálatra kihelyezésre kerülő, sportdiplomáciai feladatokkal megbízott diplomaták szakmai felkészítésében, tájékoztatásában és beszámoltatásában;

h) a társfőosztályokkal együttműködve ellátja a Magyarország-kép ápolását, alakítását segítő, sporttémájú, magyar és idegen nyelvű kiadványok, információhordozó eszközök szerkesztését, kivitelezését;

i) stratégiai együttműködések alakít ki a hazai sportszervezetekkel, elősegíti sportdiplomáciai céljaik megvalósulását.”

A 2018 áprilisi országgyűlési választásokat megelőzően a Külgazdasági és Külügyminisztérium Külkapcsolati Koordinációs Főosztálya volt felelős a minisztérium sportdiplomáciai feladatainak ellátásáért, a nagykövetségek sportpolitikához kapcsolódó naprakész információval való ellátásáért. A később visszavont, 2024-es budapesti olimpiai pályázat idején szintén ez a főosztály támogatta a Budapest 2024 Nonprofit Zrt., a Magyar Olimpiai Bizottság és a magyar külképviseletek közötti kommunikáció hatékony megvalósítását. A Külkapcsolati Koordinációs Főosztály elsődleges feladata a külképviseletek információigényének kielégítése és naprakész olimpiai kommunikációs anyag biztosítása volt. A Sportdiplomáciai Főosztály létrehozása után a Külkapcsolati Koordináció Főosztály osztállyá alakult át és feladatköréből kikerültek a sportdiplomáciai jellegű ügyek.

Magyar Nemzeti Kereskedőház

A KKM Sportdiplomáciai Főosztályának létrehozásáig a Külgazdasági és Külügyminisztérium háttérintézményeként működő Magyar Nemzeti Kereskedőház tevékenysége is kiterjedt a magyar sportérdekek előmozdítására. A sportdiplomáciai divízióvezető volt felelős a magyar sportvállalkozások külföldi piacszerzésének előmozdításáért és a Magyarországon akkreditált nagykövetségek és diplomáciai szervezetek sport vonatkozású rendezvényeinek koordinálásáért. A Magyar Nemzeti Kereskedőház sportdiplomáciai és nemzetközi sportmarketing tevékenysége többek között olyan magyar sportvállalkozások és innovációk népszerűsítésére terjedt ki, mint a Teqball.²⁹ A 2018-ban bekövetkezett szervezeti átalakításig a sportdiplomáciai divízióvezető pozícióját Deregán Gábor látta el.³⁰

A magyar külképviseletek

Az egykori Külkapcsolati Koordinációs Főosztály által összeállított sportdiplomáciai háttérdokumentum alapján a külképviseletek sportdiplomáciai feladatai a következők lehetnek a fogadó országban:

- a magyar sport hagyományainak népszerűsítése;
- a magyar sport eredményeinek és vívmányainak népszerűsítése;
- a sporttal kapcsolatos külföldi megkeresések felkarolása, becsatornázása;
- a sporttal kapcsolatos együttműködési lehetőségek felkutatása, aktív kezdeményezése a fogadó országban;
- a fogadó ország állami vezetőinek és kiemelt partnerek valamely sportág iránti érdeklődésének feltérképezése;
- külföldi jó gyakorlatok becsatornázása;

- *kiemelt versenyre érkező magyar sportolók segítése és megerősített konzuli szolgálat biztosítása;*
- *sporttal kapcsolatos nemzetközi konferenciák rendezéséhez lehetséges hazai konferencia helyszínek ajánlása;*
- *az országban élő neves magyar sportolók, szakemberek, edzők feltérképezése.*

Magyar Olimpiai Bizottság és a Magyar Paralimpiai Bizottság

A sportirányítás civil oldalán a Magyar Olimpiai Bizottság és a Magyar Paralimpiai Bizottság számottevő sportdiplomáciai szerepet töltenek be. A sportirányítási rendszer 2016-os átalakítása előtt a magyar sport parlamentjének is nevezetett, szerteágazó hatáskörű MOB képviseli a magyar sportérdekeket nemzetközi szinten, különös tekintettel a Nemzetközi Olimpiai Bizottságra. 2014. május 5-én 11 aktív és 2 tiszteletbeli taggal megalakult a MOB Nemzetközi Kapcsolatok és Sportdiplomáciai Bizottsága:

„Fő célja a MOB nemzetközi stratégiai céljainak támogatása, a magyar sportdiplomáciai kapcsolatok fejlesztése, a hazai rendezésű nemzetközi események előkészítésében való tevékeny közreműködés, valamint a magyar sport érdekképviseletének hatékonyabbá tétele, fiatal magyar sportvezetők nemzetközi karrierjének menedzselése és a tagországok közötti együttműködés elősegítése a magyar sport érdekében.”³¹

A bizottság létrehozását a MOB 2011–2016. évi nemzetközi stratégiája javasolta és a MOB 2012-ben elfogadott alapszabálya hívta életre. A testület vezetését 2014-ben Gyulai Miklós, a MASZ elnöke vállalta el, akitől 2017-ben a megújított mandátumú bizottság elnökségét Gyulai Márton vette át.³²

Nemzeti Versenysport Szövetség és a Nemzeti Diák-, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség

A Sporttörvény 2017-ben érvénybe lépő módosítása értelmében létrejött két új sport köztestület, a Nemzeti Versenysport Szövetség (NVESZ) és a Nemzeti Diák-, Hallgatói és Szabadidősport Szövetség (NDHSZ). Az előbbi köztestület képviseli a nem olimpiai sportágak szövetségeit és többek között tagja az Európai Nem-Kormányzati Sportszervezetek Szövetségének (European Non-Governmental Sports Organisation). Az NDHSZ sportdiplomáciai tevékenységét többek között olyan nemzetközi sportszervezetekben valósítja meg, mint a Szabadidősport Világszövetség (TAFISA). A sport köztestületeken kívül az országos sportszövetségek, mint önálló társadalmi szervezetek, eltérő mértékben, de mindannyian végeznek nemzetközi munkát. Kapcsolattartásuk elsősorban az adott sportág nemzetközi, illetve európai szakági szövetségéhez kötődik.

Konklúzió

A francia és magyar sportdiplomácia célrendszerének összehasonlításakor számos párhuzam fedezhető fel. A célokat tekintve mindkét ország számára prioritásként jelennek meg a nagyszabású nemzetközi sportesemények. A 2024-es párizsi és budapesti

olimpiai pályázatok és az előszeretettel megrendezett Európa- és világbajnokságok megfelelően demonstrálják a két ország sportpolitikájának és sportdiplomáciájának párhuzamait. Magyarország és Franciaország számára a nemzetközi sportesemények megrendezése olyan nyilvános diplomáciai eszköz, amely hozzájárul az ország (el)ismertségének növeléséhez és nemzetközi képének javításához. A magyar és francia sportérdekek megfelelő képviselője a nemzetközi sport területén elengedhetetlen, amit nem csak a nemzetközi sportszervezetek döntéshozatalában való részvétel erősítésén, hanem a diplomáciai intézményrendszer mobilizálásán keresztül is el kívánnak érni. A két ország sportdiplomáciai stratégiája megfelelően reflektál a sport egyre növekvő gazdasági szerepére, ezért a sportvállalkozások érdekeinek külföldi képviselője is prioritási területként jelenik meg.

A sportdiplomáciai célrendszerek mellett az intézményi struktúrában is hasonló vonások fedezhetőek fel. A sportdiplomácia kormányzati beágyazottságának erősítése érdekében mindkét ország számottevő lépéseket tett az utóbbi időben. Az egyes külügyminisztériumok felelősek a minisztériumközi sportdiplomáciai jellegű együttműködés koordinálásáért és a külképviseleteken szolgálatot teljesítő diplomaták és beosztottak megfelelő tájékoztatásáért. A KKM Sportdiplomáciai Főosztályának 2018-ban történt létrehozása a magyar állami irányítású sportdiplomácia intézményesítésének egyik jelentős lépése. Mindkét ország sportdiplomáciájában kiemelt szerep jut a civil sportirányításnak, különös tekintettel a nemzeti olimpiai bizottságoknak.

A magyar sportdiplomácia lehetséges fejlesztési iránya, francia példára egy előremutató stratégiai dokumentum megalkotása, amely részletekbe menően definiálná a magyar sportdiplomácia cél- és eszközrendszerét. Franciaország aktív nemzetközi jelenléte és érdekérvényesítő képessége nem csak olyan nemzetközi szervezetekben jelentős, mint az ENSZ vagy az UNESCO, hanem bilaterális kapcsolatainak fejlesztése révén is sikeresen pozicionálja magát egyes feltörekvő sporthatalmagnál, mint Katar, Japán vagy India. Noha Magyarország és Franciaország nemzetközi érdekérvényesítési lehetőségei eltérnek, célszerű lenne a már létező sportalapú bilaterális egyezményeket és szándéknyilatkozatokat valódi tartalommal megtölteni. A magyar sportdiplomácia fejlesztésének záloga egy új sportdiplomata generáció kinevelése lehet. Az egyetemi szintű sportdiplomáciai továbbképzések elindítása (Széchenyi István Egyetem, Testnevelési Egyetem) előremutató kezdeményezés, amely utat nyithat a magyar sportdiplomácia további fejlődésének.

Irodalom

Aján Tamás–Némethné Móra Anikó (2006): *Sportdiplomácia*. Jegyzet.

<http://www.nyf.hu/testneveles/sites/www.nyf.hu.testneveles/files/Sportdiplom%C3%A1cia%2C%20Szakdipl%20jegyzet%202010%20N%C3%A9methn%C3%A9-Aj%C3%A1n.doc>. (Letöltve: 2018.08.15.)

Grix, Jonathan–Houlihan, Barrie (2013): Sports mega-events as part of a nation's soft power strategy: the cases of Germany (2006) and the UK (2012). *The British Journal of Politics and International Relations*, 16., (4.), 572–596.

Jackson, Steven J. (2013): The contested terrain of sport diplomacy in a globalizing world. *International Area Studies Review*, 12., (3), 3–26.

- Laki László–Nyerges Mihály (1980): Élsport és társadalom. In: Balla Istvánné Makkár Márta–Arday László–Radnóti Róbert (szerk.): *Tanárképzés, testnevelés, sport*. Budapest: Testnevelési Főiskola. 173–186.
- Marton Gergely–Hídeg Gabriella–Prisztóka Gyöngyvér (2015): *Sportdiplomácia*. Egyetemi tankönyv. Pécs: Pécsi Tudományegyetem. <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/files/tananyagfejlesztes/sportdiplomacia.pdf> (Letöltve: 2018.08.15.)
- Murray, Stuart (2012): The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 23, (3), 576–592.
- Murray, Stuart–Pigman, Allen Geoffrey (2014): Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*, 17, (9), 1098–1118.
- Nauright, John (2013): Selling Nations to the world through sports: Mega-events and Nation Branding as global diplomacy. *Public Diplomacy Magazine*. <http://publicdiplomacymagazine.com/wp-content/uploads/2013/02/Selling-nationS-to-the-World-through-SportS-Mega-eventS-and-nation-Branding-aS-gloBal-diploMacy.pdf> (Letöltve: 2018.08.15.)
- Nye, Joseph S. (2004): *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Sárközy Tamás (2013): A sport mint nemzetstratégiai ágazat. *Mozgó Világ Online*, (6), 64–83. http://epa.oszk.hu/01300/01326/00151/pdf/EPA01326_mozgo_vilag_2013_06_6483.pdf (Letöltve: 2018.08.15.)
- Stork Fanni (2014): *A fejlődő magyar kulturális diplomácia irányvonalai és intézményi háttere*. http://www.grotius.hu/doc/pub/BVSUWQ/storkf_kultdiplo.pdf (Letöltve: 2018.08.15.)

Egyéb források

2004. évi I. törvény a sportról. <https://mkogyjogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001TV17/2018>. (VI. 11.) hivatkozási számú KKM utasítás. http://www.kormany.hu/download/e/2a/61000/SZMSZ_20180622.pdf
- Az államfő kinevezte az új kormány államtitkárait. <http://www.kormany.hu/hu/hirek/az-allamfo-kinevezte-az-uj-kormany-allamtitkarait>
- Az elmúlt nyolc év eredményeit összegzi a Hajrá, magyarok! <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-elmult-nyolc-ev-eredmenyeit-osszegzi-a-hajra-magyarok>
- Council of the European Union: Sport Diplomacy – Council Conclusions. (22 November 2016) <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14279-2016-INIT/en/pdf>
- Diplomatie sportive. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/>
- European Commission: High Level Group on Sport Diplomacy holds its first meeting https://ec.europa.eu/sport/news/2015/1013-sport-diplomacy-high-level-group_en
- Filière sport: feuille de route 2018. (31 janvier 2018) <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/evenements/article/filieresport-feuille-de-route-2018-31-12-2018>
- French Minister in Hungary again after seven years. <https://dailynewshungary.com/french-minister-hungary-seven-years/>
- Gyurta Dánielt beválasztották a NOB sportolói bizottságába. <http://olimpia.hu/gyurta-danielt-bevalasztottak-a-nob-sportoloi-bizottsagaba>
- Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rap-info/i3810.pdf>
- Le Conseil pour la promotion de la francophonie au Japon se mobilise pour les JO Tokyo de 2020. <https://www.francophonie.org/Le-Conseil-pour-la-promotion-de-la.html>
- Le sport: secteur clé de l'attractivité française. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/le-sport-secteur-cle-de-l-attractivite-francaise/>
- Magyar Nemzeti Kereskedőház: Kitért a Teqball-láz. <http://kereskedohaz.hu/hu/hirek/kitort-a-teqball-laz>
- Magyar Nemzeti Kereskedőház: Sportgazdaság. <http://tradehouse.hu/hu/iparag/sportgazdasag>
- Magyarország Hanoi Nagykövetsége: Diplomáciai Kapcsolatok. <https://hanoi.mfa.gov.hu/page/diplomaciai-kapcsolatok>
- Máté Tünde–András Krisztina (2016): Nemzetközi sportrendezvények Magyarországon. Londontól Rióig. Előadás a Fialat Sporttudósok IV. Országos Konferenciáján. http://mstt.hu/wp-content/uploads/MateTunde_Nemzetkozi_sportrend.pdf
- Megalakult a MOB Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága. http://edzesonline.hu/hir/6629/megalakult_mob_nemzetkozi_kapcsolatok_bizottsaga
- Ministère des Affaires étrangères et du Développement international (2016): Les grands axes de la diplomatie sportive. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/vaccessible_diplo_sportive_2016_fr_fr_ce881191.pdf

Orbán Viktor a Kossuth Rádió „180 perc” című műsorában.

http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-a-kossuth-radio-180-perc-cimu-musoraban-14/Paris_2024_la_force_d'un_reve. <http://www.sports.gouv.fr/accueil-du-site/a-la-une/article/Presentation-de-la-candidature-Paris-2024-a-la-Philharmonie-de-Paris>

Présentation des grands axes de la diplomatie sportive.

<http://www.sports.gouv.fr/accueil-du-site/a-la-une/article/Presentation-des-grands-axes-de-la-diplomatie-sportive>

Résidence de France: French Team 4 Sport présente sa nouvelle brochure.

<https://qa.ambafrance.org/Residence-de-France-French-Team-4>

Sport: a key sector for French attractiveness.

<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/sport-a-key-sector-for-french-attractiveness/>

Sportügyi megállapodást írt alá Szabó Tünde Kubában.

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforasok-miniszteriuma/sportert-feelos-allamtitkarsag/hirek/sportugyi-megallapodast-irt-ala-szabo-tunde-kubaban>

Több megállapodás született már a magyar–iráni vegyes bizottság első ülésén.

<http://www.kormany.hu/hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/tobb-megallapodas-szuletett-mar-a-magyar-irani-vegyes-bizottsag-első-ulesen>

Un nouvel ambassadeur pour le sport.

<http://www.francsjeux.com/breves/2016/01/29/un-nouvel-ambassadeur-pour-le-sport/24798>

Virág Lajos MOB Bizottság élén. <http://sosz.hu/2017/12/04/virag-lajos-mob-bizottsag-elen/>

Jegyzetek

- 1 European Commission: High Level Group on Sport Diplomacy holds its first meeting. https://ec.europa.eu/sport/news/2015/1013-sport-diplomacy-high-level-group_en
- 2 Council of the European Union: Sport Diplomacy – Council Conclusions. (22 November 2016) <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14279-2016-INIT/en/pdf>
- 3 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rap-info/i3810.pdf>
- 4 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rap-info/i3810.pdf>
- 5 Diplomatie sportive. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/>
- 6 Sport: a key sector for French attractiveness. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/sports-diplomacy/sport-a-key-sector-for-french-attractiveness/>
- 7 Le sport : secteur clé de l’attractivité française. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/le-sport-secteur-clé-de-l-attractivité-française/>
- 8 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i3810.asp>
- 9 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i3810.asp>
- 10 Ministère des Affaires étrangère et du Développement international (2016): Les grands axes de la diplomatie sportive. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/vaccessible_diplo_sportive_2016_fr_cle881191.pdf
- 11 Paris 2024, la force d’un rêve. <http://www.sports.gouv.fr/accueil-du-site/a-la-une/article/Presentation-de-la-candidature-Paris-2024-a-la-Philharmonie-de-Paris>
- 12 Le Conseil pour la promotion de la francophonie au Japon se mobilise pour les JO Tokyo de 2020. <https://www.francophonie.org/Le-Conseil-pour-la-promotion-de-la.html>
- 13 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rap-info/i3810.pdf>
- 14 Résidence de France: French Team 4 Sport présente sa nouvelle brochure. <https://qa.ambafrance.org/Residence-de-France-French-Team-4>
- 15 Filière sport: feuille de route 2018. (31 janvier 2018)

<https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-sportive/evenements/article/filiere-sport-feuille-de-route-2018-31-12-2018>

- 16 Jelentés a francia külkapcsolati bizottság részére. (2016) <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i3810.asp>
- 17 Présentation des grands axes de la diplomatie sportive.
<http://www.sports.gouv.fr/accueil-du-site/a-la-une/article/Presentation-des-grands-axes-de-la-diplomatie-sportive>
- 18 Un nouvel ambassadeur pour le sport.
<http://www.francsjeux.com/breves/2016/01/29/un-nouvel-ambassadeur-pour-le-sport/24798>
- 19 Orbán Viktor a Kossuth Rádió „180 perc” című műsorában.
<http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-a-kossuth-radio-180-perc-cimu-musoraban-14/>
- 20 Az elmúlt nyolc év eredményeit összegzi a Hajrá, magyarok!
<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/az-elmult-nyolc-ev-eredmenyeit-osszegzi-a-hajra-magyarok>
- 21 French Minister in Hungary again after seven years.
<https://dailynewshungary.com/french-minister-hungary-seven-years/>
- 22 Sportügyi megállapodást írt alá Szabó Tünde Kubában.
<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/sportert-felelos-allamtitkarsag/hirek/sportugyi-megallapodast-irt-ala-szabo-tunde-kubaban>
- 23 Több megállapodás született már a magyar–iráni vegyes bizottság első ülésén.
<http://www.kormany.hu/hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/tobb-megallapodas-szuletett-mar-a-magyar-irani-vegyes-bizottsag-első-ülésén>
- 24 Magyarország Hanoi Nagykövetsége: Diplomáciai Kapcsolatok.
<https://hanoi.mfa.gov.hu/page/diplomaciai-kapcsolatok>
- 25 Gyurta Dánielt beválasztották a NOB sportolói bizottságába.
<http://olimpia.hu/gyurta-danielt-bevalasztottak-a-nob-sportoloi-bizottsagaba>
- 26 2004. évi I. törvény a sportról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400001.TV>
- 27 Az államfő kinevezte az új kormány államtitkárait.
<http://www.kormany.hu/hu/hirek/az-allamfo-kinevezte-az-uj-kormany-allamtitkarait>
- 28 17/2018. (VI. 11.) hivatkozási számú KKM-utasítás.
http://www.kormany.hu/download/e/2a/61000/SZMSZ_20180622.pdf
- 29 Magyar Nemzeti Kereskedőház: Kitért a Teqball-láz. <http://kereskedohaz.hu/hu/hirek/kitort-a-teqball-laz>
- 30 Magyar Nemzeti Kereskedőház: Sportgazdaság. <http://tradehouse.hu/hu/iparag/sportgazdasag>
- 31 Megalakult a MOB Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága.
http://edzesonline.hu/hir/6629/megalakult_mob_nemzetkozi_kapcsolatok_bizottsaga
- 32 Virág Lajos MOB Bizottság élén. <http://sosz.hu/2017/12/04/virag-lajos-mob-bizottsag-elen/>

A CIVIL TÁRSADALMI SZERVEZET FENNTARTHATÓSÁGI INDEXE MAGYARORSZÁG ESETÉBEN 2017-BEN*

Szerkesztő:
United States Agency for International Development (USAID)

Az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége (USAID) a közelmúltban jelentette meg a civil szervezetek fenntarthatósági indexének (CSOSI) huszonegyedik kiadását Közép- és Kelet-Európa, illetve Eurázsia 24 országára, amely a 2017-es változásokat mutatja be.

Az elemzés a civil társadalom szektora fenntarthatóságának hét kulcsfontosságú eleme, mint meghatározó „dimenziói” terén elért előre lépéseket és hátrányokat érinti: jogi környezet, szervezeti kapacitás, pénzügyi életképesség, érdekképviselés, szolgáltatásnyújtás, ágazati infrastruktúra és társadalmi elismertség. Az index hasznos információforrásként szolgál a helyi civil szervezetek, a kormányok, az adományozók, a tudósok és mások számára, akik jobban meg akarják érteni és nyomon követni a civil szektorban a fenntarthatóság kulcsfontosságú szempontjait.

Az Index módszertana a civil szektorok szakembereire és kutatóira támaszkodik, akik minden országban szakértői testületet alakítanak ki a fenntarthatóság dimenzióinak értékelésére. Az értékelés minden dimenzióra vonatkozóan hetes skálán történik egy-egy pontszámot adva, a skála 1-től (legfejlettebb) 7-ig terjed (leginkább kihívás).

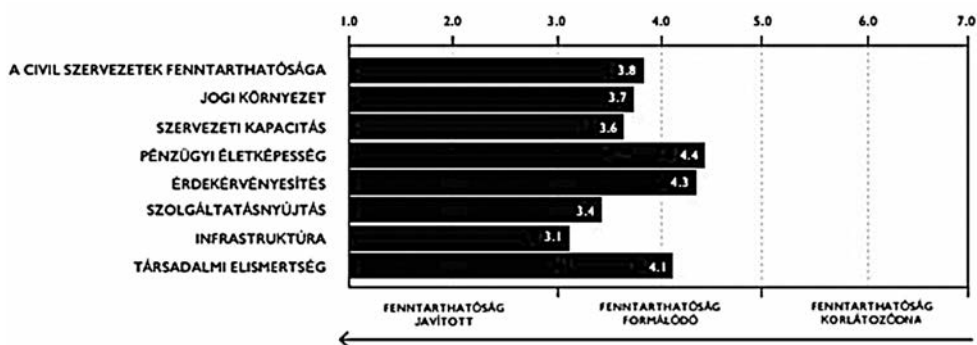
Az alábbiakban az érdeklődés felkeltése érdekében közöljük a Magyarországra vonatkozó részt, az ÖKOTÁRS Alapítvány jóvoltából magyar fordításban és az eredeti angol változatban is.

Civil Szemle Szerkesztősége

MAGYARORSZÁG

Főváros: Budapest
Népesség: 9 850 845
Egy főre jutó GDP: 29 500 \$
Emberi Fejlettségi Index (HDI): Nagyon magas (0,836)
Szabadságjogok mutatója: Szabad (76/100)

2017 A CIVIL SZERVEZETEK FENNTARTHATÓSÁGA: 3,8

* A tanulmány másodközlés, szövegét – a helyesírási hibák javítását kivéve – változtatás nélkül közöljük. Az eredeti megjelenés helye: USAID (ed.) (2018): *The 2017 Civil Society Organization Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*. Washington, DC:U.S. Agency for International Development. 21st. edition. September 2018. 96–105. Letölthető: <https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/resource-civil-society-organization-2017-regional-report.pdf>

A magyar nyelvű változat az ÖKOTÁRS Alapítvány közzététele, elérhető:

https://www.okotars.hu/sites/default/files/downloads/usaid_csosi_ee_2017_regional_report_hu_hungary.pdf

A demokrácia mutatói Magyarországon az utóbbi években folyamatosan romlottak. Ez a tendencia – amely példátlan egy európai uniós tagállamban – a közpolitika számos területén tapasztalható, beleértve a sajtószabadságot korlátozó médiaszabályozást, az igazságszolgáltatás gyengítését célzó erőfeszítéseket és a közoktatás központosítását. Ezek a trendek 2017-ben is folytatódtak.

Habár az országgyűlési választásokat csak 2018 áprilisában rendezik meg, a 2017-es évet a folyamatos politikai kampány és az egyre gyakoribb politikai összecsapások jellemezték. Ebben a légkörben a civil szervezetekre nehezedő nyomás ismét növekedett a valamivel csendesebb 2016-os év után. Különösen az év második felében: a kormányzati propaganda célba vette Soros Györgyöt és „hálózatát” (azaz a Nyílt Társadalom Alapítványok által támogatott vagy ahhoz kapcsolódó szervezeteket), mint kijelölt „ellenséget”, melyek állítólagos terve – bevándorlók millióinak Európába juttatása – fenyegeti a nemzet integritását.

Áprilisban, csupán néhány nap leforgása alatt vitte át a kormány a parlamentben a felsőoktatási törvény módosítását, amely a Soros által alapított Közép-európai Egyetem (CEU) bezárását helyezte kilátásba olyan homályos feltételek támasztásával, amelyeknek lehetetlen eleget tenni. Ez a kormány egyre gyűlölettelibb és félelmet keltő retorikájával együtt tömeges tüntetések sorát indította el a tavasz folyamán, több olyan demonstrációval, amely tízezreket vitt ki az utcára, elsősorban Budapesten. A civil társadalom vegzálása és korlátozása is a tiltakozások sok más témája közé tartozott. Azonban, ahogy közeledett a nyári szünet ideje, a tiltakozások alábbhagytak, és csak sokkal kisebb léptékben folytatódtak. A CEU az év végén még folytatta tevékenységét, de jövője továbbra is bizonytalan.

A „Soros kampány” mellett ősszel a 2018-as választások előkészületei uralták a közbeszédet. A kormány elindított egy „nemzeti konzultációt”, amelynek keretében kérdőívet küldött minden szavazásra jogosult állampolgárnak, állítólag azzal a céllal, hogy a bevándorlásról alkotott véleményükről kérdezze őket. A kérdések megfogalmazását azonban erősen torzította a kormány bevándorlásellenessége, és a kérdőív tartalmazott olyan állításokat és hazugságokat is, amelyek közül néhány a civil szervezeteket is érintette. Például azt állította, hogy az Amnesty International és a Magyar Helsinki Bizottság azt szeretné, hogy a bevándorlók a magyar állampolgároknál enyhébb büntetést kapjanak az általuk elkövetett bűncselekményekért. Ugyanebben az időben a politikai spektrum bal oldalán lévő öt ellenzéki párt egymással harcolt, csökkentve annak esélyeit, hogy számottevő eredményt érjenek el a választáson, amihez szükség lett volna, hogy együttműködjenek és megállapodjanak a közös jelöltekről.

A gazdasági helyzet valamelyest javult az előző évekhez képest, a növekedés közel 4 százalékot ért el. Egyes ágazatokban a kivándorlás következtében még munkaerőhiány is mutatkozott. A reáljövedelem is nőtt. Ugyanakkor a gazdaság nagy szektorait – beleértve az energetikai szolgáltatókat, a médiát, a bankokat, a turizmust és az építőipart – államosították, vagy a kormányhoz hűséges néhány üzletember tulajdonába kerültek. Ez

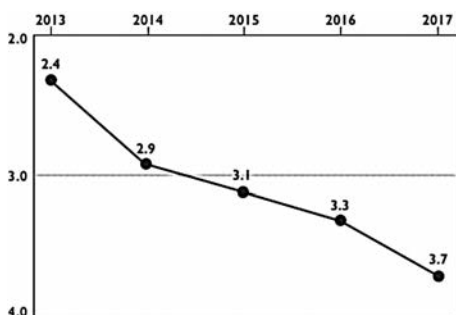
nemcsak kiküszöböli a versenyt, hanem a korrupciót is megkönnyíti, mivel ezek a vállalkozások gyakorlatilag minden kormányzati közbeszerzést megnyernek.

A munkanélküliségi ráta mindössze 3,8 százalék, de ezt torzítja a nagyjából 200 000 embert foglalkoztató közmunka rendszer. Ugyanakkor a szegénység továbbra is elterjedt. A Központi Statisztikai Hivatal szerint a magyarok egynegyede szegénységben él vagy szegénység fenyegeti, és a gyermekek egyharmada él nélkülözésben. Ráadásul a hét magyarországi régió közül négy még mindig a legkevésbé fejlettebbek közé tartozik az EU-ban, és a központi régió kivételével mindegyik az EU-átlag alatt van gyakorlatilag minden társadalmi-gazdasági mutató tekintetében, beleértve a GDP-t, a foglalkoztatást és az egészségi állapotot is.

2017-ben a civil szervezetek fenntarthatósága összességében romlott, jöellehet voltak pozitív és negatív fejlemények is. Míg a súlyosbodó jogi, politikai és pénzügyi környezet komoly akadályokat jelentett az ágazat számára, ez egyúttal a civil társadalom „felébredéséhez” is vezetett, aminek eredményeképpen egyre több civil szervezet nagyobb erőfeszítéseket tett az önvédelem, a bázisépítés és a kommunikáció terén.

A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adatai szerint 2016-ban a civil szervezetek száma csökkent néhány százzal, miközben az alkalmazottak száma és a szektor jövedelme stagnált. 2016-ban mintegy 61 400 regisztrált civil szervezet működött. Az egyesületek körében továbbra is a szabadidő (22,5 százalék), a sport (20 százalék) és a kultúra (15 százalék) a legkedveltebb tevékenységi területek. Az alapítványok esetében a vezető területek az oktatás (33 százalék), a szociális ellátás (16 százalék) és a kultúra (15 százalék). A közhasznú szervezetek az ágazat kevesebb, mint 20 százalékát teszik ki.

JOGI KÖRNYEZET: 3,7

JOGI KÖRNYEZET MAGYARORSZÁGON

A magyar civil szervezetek jogi környezete 2017-ben jelentősen romlott a „Külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról” szóló új törvény bevezetésével, amely június végén lépett hatályba (2017. évi LXXVI. tv.). Az orosz „külföldi ügynök” törvény mintájára megalkotott jogszabály előírja, hogy a nem belföldi forrásokból (akár állami, akár magán) évente több mint 7,2 millió forintot (kb. 24 000 dollárt) kapó civil szervezeteknek „külföldi

finanszírozású szervezet”-ként kell nyilvántartásba vetetniük magukat a bíróságoknál, és ezt a címkét kell használniuk weboldalaikon és minden kiadványukban. A törvénynek nem megfelelő szervezetek szankcionálhatók, ami – több szakaszban – pénzbüntetéshez vagy akár a szervezet felosztatásához is vezethet. Ez az első eset Magyarországon, hogy a civil szervezetek zaklatása megszorító jogszabályi formát ölt, és egyedülálló negatív precedenst teremt az EU tagállamai között.

Augusztusban huszonhárom érintett civil szervezet közös panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz a törvénnyel kapcsolatban, és tizennégyen közülük az év későbbi részében keresetet nyújtottak be a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságához is. Ugyanakkor a törvény hatálybalépése után az Európai Bizottság (EB) kötelezettségzegési eljárást indított azzal az indokkal, hogy az korlátozza az egyesülési és véleménynyilvánítási szabadságot, valamint a tőke szabad mozgását az EU-ban. Megállapodás hiányában az EB a luxemburgi Európai Bíróság elé citálta a magyar kormányt. E jogi eljárások eredményei az elkövetkező év(ek)ben várhatóak.

A törvény közvetlen következményei 2017-ben még nem voltak láthatóak. Az év végére körülbelül nyolcvan civil szervezet (ide értve a vezető jótékonyági szervezeteket, az állat- és környezetvédelmi szervezeteket) regisztráltatta magát „külföldről támogatott” szervezatként, míg további tíz (elsősorban emberi jogi és közösségfejlesztő civil szervezet) nyilvánosan bojkottálta a regisztrációt. Ez utóbbiakat eddig még nem szankcionálták. A jogszabály közvetett következményei azonban már érzékelhetők az állami intézményekkel való együttműködések számának csökkenése, illetve a közvélemény szervezetekről alkotott képének romlása révén, amint azt az alábbiakban részletesen ismertetjük.

Regionális/helyi szinten már az év vége előtt érezhették a civil szervezetek az állami vegzálást. December elején több vidéki város polgármestere kritikusan nyilatkozott azokról a civil szervezetekről, amelyek az állítólagos „Soros hálózat” részei. A pécsi önkormányzat odáig ment, hogy közgyűlésén határozatot hozott, amely megtiltotta a nyilvánosság számára, hogy helyet adjon vagy együttműködjön Az Emberség Erejével Alapítvánnyal, amely a Nyílt Társadalom Alapítványok által támogatott regionális projektet valósítja meg. Ez helyi és országos szinten is felháborodást váltott ki. Egy másik új jelenség, hogy politikusok személyesen támadtak meg egyes aktivistákat azzal, hogy fenyegetést vagy veszélyt jelentenek a nemzetbiztonságra.

A negatív fejlemények ellenére a civil szervezetek nyilvántartását és működését szabályozó általános jogszabályok lényegében változatlanok maradtak. A regisztráció még mindig hosszadalmas és terhes folyamat lehet, bár az elektronikus rendszer egyre működőképesebb, és az év során a bíróságok számos sablont és dokumentumot adtak ki a folyamat segítése érdekében. Működtethetők nem regisztrált, informális csoportok is. Ugyanakkor a számviteli és adózási előírások bizonyos esetekben még mindig nehezen értelmezhetőek és alkalmazhatóak.

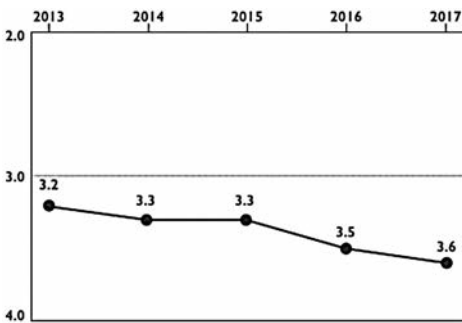
Az egyéni adományozóknak még mindig nem jár adókedvezmény, míg a vállalati adományozók által igénybe vehető kedvezmények erősen eltúlzott előnyben részesítik a

sportszövetségeket más civil szervezetekkel szemben. Az egyéni adózóknak lehetőségük van arra, hogy személyi jövedelemadójuk 1 százalékát felajánlják az arra jogosult szervezetek valamelyikének. A magánszemélyek jövedelemadó-kötelezettségük további 1 százalékáról rendelkezhetnek egyháznak vagy a „kiemelt költségvetési előirányzat” javára, amely 2017-ben a nemzeti tehetség program volt. 2017-ben új „automatikus” adóbevallási rendszert vezettek be. Bár ez a rendszer általánosságban egyszerűsíti az adófizetők életét, megkönnyíti azt is, hogy az adófizetők megfedkezzenek az 1+1 százalékos felajánlásról. Októberben az 1 százalékos törvényt módosították, egyszerűsítve az egyházakat illető második 1 százalékról való rendelkezést (azáltal, hogy az adófizetők egyszer rendelkezhetnek arról, hogy egyházi 1 százalékukat minden évben egy bizonyos egyháznak juttassák, ahelyett, hogy ezt évről-évre meg kellene tenniük), miközben ellenvetéseik ellenére ezt a lehetőséget megtagadták a civil szervezetektől.

Elméletileg a civil szervezetek továbbra is szabadon végezhetik forrásteremtési tevékenységüket, szerezhettek jövedelmet, és köthetnek szerződéseket. A gyakorlatban azonban komoly korlátozásokkal szembesülnek, amit részletesebben a Pénzügyi életképesség rész fejt ki. A civil szervezetek elfogadhatnak külföldi adományozóktól származó forrásokat, de ez az új jogszabályoknak megfelelően megbélyegzéshez vezet.

A helyi jogérvényesítési képesség valamelyest javul a pro bono ügyvédek munkájának eredményeként, mint például a PILnet és a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ), de még mindig nem elegendő a növekvő jogi tanácsadási és szolgáltatási szükséglet kielégítésére.

SZERVEZETI KAPACITÁS: 3,6

SZERVEZETI KAPACITÁS MAGYARORSZÁGON

2017-ben a kedvezőtlen jogi, politikai és pénzügyi környezet tovább szűkítette a civil szervezetek mozgásterét és korlátozta erőfeszítéseiket a kapacitás növelése vagy akár csak annak fenntartása érdekében.

Míg a legtöbb civil szervezet rendelkezik írásban megfogalmazott küldetéssel és célokkal, kevés képes közülük munkáját jól meghatározott stratégia köré szervez-

ni – részben a kiszámíthatatlan külső környezet miatt, részben pedig a belső tervezési kapacitás hiánya miatt. Ugyanez vonatkozik a belső irányítási rendszerekre is. Csak a nagy, jól szervezett civil szervezetek (amelyek többsége Budapesten működik) rendelkeznek világos struktúrákkal és felelősségi körökkel. A kisebb, vidéki szervezetek még mindig nagyrészt „egyszemélyes vállalkozások”, amelyeket csak néhány ember vezet és irányít. Ugyanakkor egyre növekvő számú szervezet – különösen az állami vegzálás által fenyegetettek – törekszik a vezetés, az eljárások és az átláthatóság javítására.

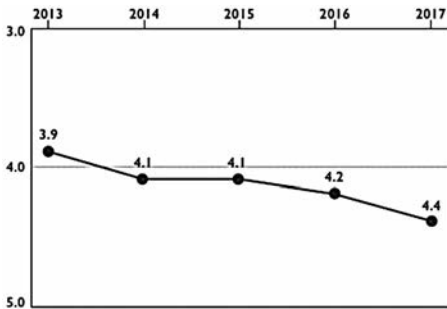
A civil szervezetek bázisépítési tapasztalatai vegyesek voltak 2017-ben. A kormány lejárato kampányának eredményeképpen egyre több civil szervezet, köztük kisebb csoportok is megértik, hogy ki kell építeni tagságukat és támogatóik körét. Ezek az erőfeszítések azonban továbbra is ad hoc jellegűek. A menekültválság idején, 2015-ben megfigyelhető óriási önkénteshullám elült. Ugyanakkor az aktivizálódott emberek közül sokan továbbra is elkötelezettek helyi szinten, gyakran dolgoznak informális csoportokban, például a hajléktalan és a szegénységben élő embereket segítve. Ilyen például a Bike Maffia – élelmiszersegélyt nyújtó kerékpárosok kezdeményezése –, amely Budapesten indult, de ma már számos vidéki városban is tevékenykedik. Ugyanakkor a folyamatban lévő negatív propaganda negatív hatással volt a civil szervezetek építkezésére, mivel a lakosság jelentős része vált szkeptikusabbá és gyanakvóbbá velük kapcsolatban.

Ilyen körülmények között a szakemberek megtartása továbbra is komoly problémát okoz a legtöbb civil szervezetnek, különösen a kisebbeknek. A legfrissebb hivatalos statisztikák szerint az ágazat alkalmazottainak száma 2015 és 2016 között nem változott. A civil szervezetek gyakran részmunkaidős, projekt alapon foglalkoztatják a munkavállalókat, és amint elfogy a támogatás, nincs módjuk arra, hogy tovább foglalkoztassák őket. Az olyan szakfeladatokat, mint a könyvelés és a jogászai munka, általában kiszervezik. A legtöbb civil szervezetnek nincs lehetősége munkatársai képzésére. A civil szervezetek alkalmazhatnak embereket a közfoglalkoztatási rendszer keretein belül, ami bizonyos mértékben segít.

Az önkéntesség még mindig nem elterjedt. A 2017-es World Giving Index (Világ Jótékonyági Mutató) szerint Magyarország 140 országból a 123. az önkéntesség tekintetében, a lakosságnak mindössze 9 százaléka számolt be arról, hogy 2016-ban önkénteskedett, akárcsak az előző évben. A magyar statisztikai hivatal kutatása is megállapította, hogy a legtöbb önkéntes munkát nem civil szervezetekben végzik, az önkéntesek 94 százaléka informális módon segíti közösségét.

A legtöbb civil szervezetnek van internet hozzáférése. Online jelenlétük gyakran a Facebookra korlátozódik, és az is inkább ad hoc. A szervezetek jelentősen különböznek abban, hogy profi módon használják-e a közösségi médiát, beleértve a posztok gyakoriságát és hasznosságát, és a vizuális anyagok használatát. A legtöbb civil szervezet rendelkezik az alapvető felszerelésekkel, de annak korszerűsítése a romló anyagi helyzet miatt akadályokba ütközik.

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG: 4,4

PÉNZÜGYI ÉLETKÉPESSÉG MAGYARORSZÁGON

A 2017-es pénzügyi helyzetet egyrészt egy elméleti forrásbőség jellemezte, másrészt pedig a szűkölködő civil szervezetek – utóbbiak elsősorban a kormány által nem kedvelt kérdésekkel foglalkozók. Például minden nagyobb női jogokkal foglalkozó szervezetnek le kellett mondania munkatársairól, és most már teljesen önkéntes alapon dolgoznak a pénzhiány miatt. A civil szervezetekkel szembeni negatív hozzáállás máris meglátszik pénzügyi életképességükön is: egyes vállalati és magánadományozók távolságot tartanak a szervezetektől, megszüntetve vagy névtelenül nyújtva adományaitak.

A legfrissebb hivatalos statisztika szerint a szektor teljes bevétele 2016-ban körülbelül 630 milliárd forint volt (2,33 milliárd dollár), de a szervezetek 40 százaléka továbbra is kevesebb, mint 500 ezer forintos (kb. 1850 dollár) éves költségvetéssel működik. A főváros és az ország többi része között nagy a szakadék, a szektor jövedelmének 60 százaléka a budapesti székhelyű szervezetekhez jut. Az ágazat egészének jövedelemszerkezete változatos, az állami és magánfinanszírozás, de a vállalkozási tevékenység is elterjedt. A legtöbb támogatás rövid távú (általában egy év), így a fenntarthatóság bizonytalan.

Az állami finanszírozás továbbra is fontos forrást jelent az ágazat számára. A legfrissebb hivatalos statisztika szerint az állami támogatás a szektor összes bevételeinek 38 százalékát tette ki 2016-ban, ami enyhe növekedést jelent az előző évhez képest. Az EU strukturális alapjainak allokációja 2017-ben felgyorsult, nagyszámú pályázatot ítéltek oda. Ugyanakkor nagyon kevés olyan kiírás van, amelyre a civil szervezetek önállóan pályázhatnak – elsősorban csak helyi önkormányzatok vagy egyházak partnereiként jogosultak a támogatások igénybevitelére. Így aztán csak olyan civil szervezeteknek van esélye elnyerni ezeket az EU-s támogatásokat, amelyek kifejezetten támogatják a hivatalos politikát, és nem kritizálják a kormányt. Ugyanez vonatkozik a Nemzeti Együttműködési Alapra (NEA) is, amely a legfontosabb, a civil szervezetek általános működését segítő állami támogatási rendszer. A NEA 2017-ben mintegy 6 ezer pályázatot ítelt oda összesen 5 milliárd forint értékben (kb. 18,5 millió dollár). A közpénzek elosztásában a politikai szempontok nyilvánvalók, és egyre jellemzőbbek. Tipikus volt az úgynevezett Civil Összefogás Fórum (CÖF) esete, amely egy, a kormányzat, állami és oligarchák tulajdonában álló vállalatok által finanszírozott civil szervezet. Oknyomozó újságírók kiderítették, hogy az állami tulajdonban lévő

energiaszolgáltató 500 millió forintos (kb. 185 millió dollár) támogatást nyújtott a CÖF-nek – nagyságrendileg hasonló mértékű pénzt semmilyen más szervezet nem kapott. A CÖF még azután is vonakodott feltárni, hogy mire használja ezt, hogy nyilvánosságra került ez az információ. Az érzékeny vagy ellentmondásos területeken (például a gender és a drogrevenüció) dolgozó civil szervezeteket gyakorlatilag kizárták az állami támogatásból.

A nem hazai támogatásokat is elfogadó civil szervezeteket megbélyegzi mind az új törvény, mind a kormány retorikája; ami különösen igaz a Nyílt Társadalom Alapítványok által támogatottokra. Más fontosabb nemzetközi adományozók kifejezték ugyan aggodalmukat a térségben tapasztalható szűkülő civil térrel kapcsolatban, de eddig csak csekély mértékben segítettek. Az utóbbi évek egyik legfontosabb támogatási rendszere, az EGT/Norvég Alap új finanszírozási időszakának megnyitása csúszik a támogatók és a magyar kormány közötti, a program irányításával kapcsolatos nézeteltérések miatt. Nincsenek arra utaló jelek sem, hogy a Svájci–Magyar Civil Alap működése folytatódna.

A többek között a különféle közösségi adománygyűjtő eszközök (például az adjukosze.hu) révén bonyolított magánadomány-gyűjtés egyre népszerűbb, de ezt még mindig elsősorban a professzionális módon kommunikáló civil szervezetek, valamint a független médiumok tudják kihasználni. Emellett egyre több civil szervezet kísérletezik innovatív adománygyűjtő eseményekkel, amilyen például az egy ügyért való futás. A jótékonyági adománygyűjtés sikeres módszer lehet egyes akciók finanszírozására. Például 1,7 millió forintot (kb. 6300 dollárt) gyűjtöttek össze a „külföldről támogatott” szervezetekről szóló törvény ellen szervezett legnagyobb tüntetésen áprilisban. A CAF World Giving Index (Világ Jótékonyági Mutató) szerint Magyarország a 103. helyen állt 2017-ben a szervezeteknek juttatott adományok tekintetében – a válaszadók mindössze 13 százaléka számolt be arról, hogy pénzt adományozott 2016-ban, ami 3 százalékos csökkenést jelent az előző évhez képest.

A tagdíjak továbbra is csak csekély részét teszik ki a szektor teljes bevételének. Az 1 százalékos felajánlások teljes összege 2016 és 2017 között 8,5-ről 7,5 milliárd forintra csökkent (megközelítőleg 31,5 millió dollárról 27,8 millió dollárra), nagyrészt egy új „automatikus” adóbevallási rendszer bevezetése miatt. Évek óta ez az első eset, hogy az ebből a forrásból származó támogatás csökkent. A felajánlások legfőbb kedvezményezettjei továbbra is a beteg gyermekek és kórházak, valamint az állatmenhelyek. Ugyanakkor néhány vegzált szervezet is – például a Társaság a Szabadságjogokért – képes volt növelni 1 százalékos bevételeit a megnövekedett közérdeklődés és láthatóság eredményeképpen.

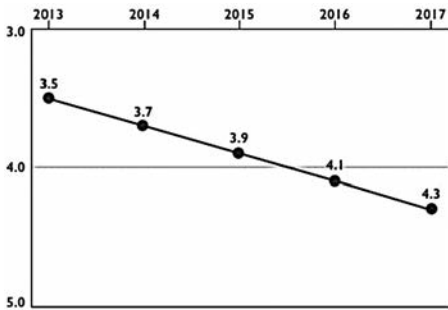
Habár pontos adatok nem állnak rendelkezésre, a vállalati adományozás terén enyhe javulás volt tapasztalható, elsősorban még mindig a multinacionális vállalatoknak köszönhetően. A magyar tulajdonú cégek többnyire politikai szempontok alapján vagy személyes kapcsolathálójukon belül adakoznak.

Elméletileg a civil szervezetek bevételhez juthatnak áruk vagy szolgáltatások értékesítésével is, de a gyakorlatban ez ritka. A társadalmi vállalkozás divatos forma, és ezek egyaránt pályázhatnak az EU-hoz és a magánalapítványokhoz is. Mindazonáltal még mindig csak néhány olyan vállalkozás létezik, amelyek külső támogatás nélkül képesek működni,

mint például az a tízéves szekszárdi étterem, amely fogyatékossgal élő embereket foglalkoztat.

Jelentős különbségek vannak a nagyobb és kisebb civil szervezetek pénzügyi irányítási rendszerei között. A nagyobb civil szervezetek – különösen a vegzálás vagy ellenőrzés által veszélyeztetettek – szigorúan követik a szabályokat, és átlátható módon működnek, miközben a kisebb szervezetek, különösen a vidékiek, gyakran nem képesek megfizetni a szükséges szakembereket. Míg egyes vállalatok pro bono programokat folytatnak ezen a területen, ezek gyakran nem igazodnak a civil szervezetek sajátosságaihoz, ezért eredményességük korlátozott.

ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS: 4,3

ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS MAGYARORSZÁGON

A jelenlegi politikai környezetben civil érdekvédelem gyakorlatilag nem létezik.

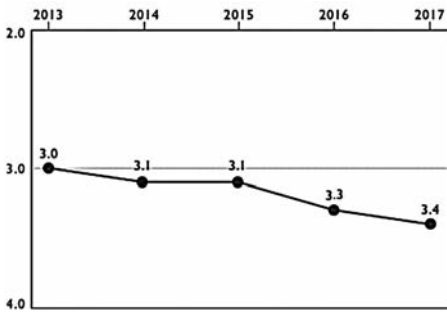
Az érdekvényesítés hagyományos csatornái – mind a formális (például egyeztető testületek és folyamatok), mind az informális (petíciók és aláírásgyűjtések) módszerek – évek óta hatástalanok. Miközben a jogszabályok biztosítják a nyilvánosság részvételét a döntéshozatalban, a gyakorlatban ezeket a követelményeket általában megkerülik, és a döntéseket a zárt ajtók mögött, az érintett felek bármilyen módon való bevonása nélkül hozzák meg. Gyakran előfordul, hogy a meglévő tanácsadó testületek csak „kirakatként” funkcionálnak, és csak a kormány hű partnereivel töltik fel ezeket, kiküszöbölve a kritika lehetőségét. Példa erre a Közoktatási Kerekasztal, melynek tagjai az oktatási szakemberek mellett az egyházak és a Magyar Művészeti Akadémia is. A tanári szakszervezetek bojkottálták ezt a testületet, mivel nem hajlandó konstruktív módon megvitatni javaslatukat és követeléseiket. Amennyiben bárki – ideértve a civil szervezeteket is – nyilvánosan véleményt vagy kritikát fogalmaz meg közpolitikai kérdésekben, azonnal „politikainak”, „ellenzékinek” vagy akár „külföldi ügynöknek” bélyegezik. A hatóságok gyakran akadályozzák az információhoz való hozzáférést, vagy megvárva, amíg bíróság kötelezi őket erre, vagy rendkívül magas „költségtérítést” követelve (egyes esetekben több száz ezer forintot néhány oldal kinyomtatásáért). Ez a gyakorlat egyre inkább jellemző nemcsak országos, hanem a helyi szinten is. Bár vannak elszigetelt példák olyan helyi önkor-

mányzatokra is, amelyek tiszteletben tartják a részvételi folyamatokat is, elsősorban a független vagy ellenzéki polgármesterek által vezetett városokban és kerületekben.

A kormány egyre kevésbé reagál a tömeges tüntetésekre. 2017-ben a tavaszi, „külföldről támogatott” törvény elleni tiltakozás volt a legfontosabb közös fellépés a civilek védelmében. A kampány közel 300 szervezet széles körű együttműködésében valósult meg, köztük utcai demonstrációkkal, levélíró kampányokkal és egy parlamenti tiltakozó akcióval. Miközben ezek az erőfeszítések jelentős nemzetközi figyelmet vonzottak, a törvényt gyakorlatilag változatlan formában fogadták el. Az év további részében más jelentősebb érdekérvényesítési erőfeszítés nem történt, de néhány kisebb kampány ért el eredményeket. Például, miután évek óta kampányolnak lakossági csoportok a Greenpeace-szel együttműködve, most már úgy tűnik, hogy a Budapest egyik utolsó természetes vízpartjára tervezett mobilgátat végül nem építik meg.

A „külföldről támogatott” törvény ellen folytatott hatalmas erőfeszítéseken kívül a civil törvény reformjával kapcsolatos érdekképviseleti tevékenység 2017-ben gyakorlatilag nem létezett. A szervezetek ehelyett a korlátozásokkal és szigorításokkal szembeni védekezésre koncentráltak.

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS: 3,4

SZOLGÁLTATÁSNYÚJTÁS MAGYARORSZÁGON

2017-ben folytatódott a negatív trend a szolgáltatások terén.

Számos civil szervezet nyújt szolgáltatásokat az oktatás, az egészségügy, a szociális juttatások és a lakhatás területén, de lehetőségeik továbbra is csökkennek. Ezen ágazatok többsége államosított, és a szolgáltatásokat állami intézmények vagy szerződött partnerek – kizárólag egyházak és állami tulajdonú cégek – biztosítják. Ennek eredményeképpen alig van elérhető állami támogatás a civil szervezetek számára, hogy szolgáltatásokat nyújtsanak ezeken a területeken. Ugyanakkor a kormány és az önkormányzatok egyaránt kisebbíteni igyekeznek a társadalmi problémák és kérdések jelentőségét, hangsúlyozva, hogy a közigazgatás minden feladatot el tudnak látni független szereplők közreműködése nélkül is. Még a nyilvános helyeken zajló ételosztást is akadályozzák. Például Debrecen elfogadott egy helyi rendeletet, amely díjakat szabott ki ezekre a tevékenységekre, míg Budapest VII. kerülete egyes civil szervezetek számára nem engedélyezte,

hogy a közterületeket ilyen célokra használják, ami nyilvánvalóan a hajléktalanság és a szegénység elrejtésére irányuló kísérlet.

A szolgáltatásnyújtás állami ellenőrzése is növekszik. Jó példa erre a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum által vezetett, az EU Strukturális Alapok támogatásával zajló nagy projekt a helyi közösségek erősítése érdekében. A projekt több mint hatvan közösségfejlesztő mentor kiválasztásával és képzésével kezdődött, akik közül sokan civil háttérrel rendelkeztek. Azonban a képzés befejezése után, de még a tényleges munka megkezdése előtt a múzeumot – amely közintézmény – arra kényszerítették, hogy bocsássa el a képzett szakemberek egyharmadát. A média szerint helyüket inkább a polgármesterekhez és a megyei közgyűlések tagjaihoz hű emberek töltik be.

Egy másik példa az állami kontroll növekedésére a szociális szövetkezeteket is érintő, szövetkezetekről szóló törvény októberi módosítása. Ez egy olyan fontos jogi forma, amely foglalkoztatást és szolgáltatásokat nyújt a hátrányos helyzetű emberek számára. A módosítás előírja, hogy a szociális szövetkezeteknek legalább egy helyi vagy kisebbségi önkormányzatot is be kell vonniuk a tagságukba. Csak azok képesek teljesíteni ezt a követelményt, akik jó viszonyban vannak az önkormányzatokkal. A Szövetkezetek Országos Szövetsége sikertelenül tiltakozott az új szabályozás ellen.

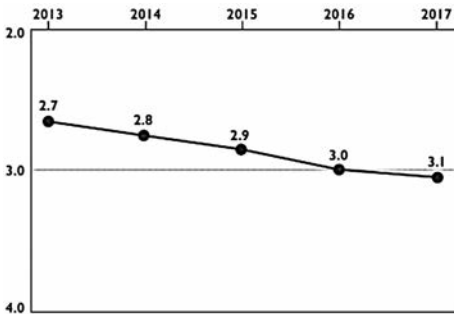
A civil szervezetek saját tagságukon kívüli célcsoportok számára is nyújtanak szolgáltatásokat, külföldi támogatásokra, magánadományokra és önkéntes munkára támaszkodva. A legtöbb szolgáltatást a leginkább marginalizált és elhanyagolt csoportok részére, hátrányos megkülönböztetés nélkül nyújtják, ideértve a mélyszegénységben élőket, a romákat, a hajléktalanokat és a kábítószer-használókat. Mivel nagyon nyilvánvaló szükségleteket elégítenek ki, és látható hiányosságokat igyekeznek orvosolni, a legtöbb civil szervezet nem végez értékeléseket, és nem gyűjt adatokat a szolgáltatásairól. Az eredmények és a hatás mérése legjobb esetben is a támogatók által igényelt információk összegyűjtésére korlátozódik. A szervezetek többnyire ingyen nyújtják szolgáltatásaikat, mivel célcsoportjaik általában nincsenek abban a helyzetben, hogy fizetni tudnának azok igénybevételéért. Ráadásul a kedvezményezetttek hozzászórtak ahhoz, hogy ingyenesen kapnak segítséget.

Számos szervezet értékes anyagokat, többek között tanulmányokat és elemzéseket készít. Termékeik valódi piacának hiányában azonban csak néhány olyan szervezet specializálódott egy konkrét területre (mint amilyen például az önkormányzatok energiatervezése), amelyen hatékonyan tudják „értékesíteni” szolgáltatásaikat, és nekik is versenyezniük kell a forprofit cégekkel.

A civil szervezetek által nyújtott szolgáltatásokat ritkán ismeri el a kormányzat, de ha mégis, az általában csak szóbeli, bármiféle megbízás vagy gyakorlati haszon nélkül. Sőt, a „külföldről támogatott” törvény, valamint az azt kísérő vegzálás és gyűlöletkampány közvetett következményeként a civil szervezetek növekvő nehézségekről számolnak be az állami intézményekkel való együttműködésben, mivel a kormány egyre inkább elhatárolja magát a független szervezetektől. Például ősszel a börtönök megszüntették a hosszú távú együttműködési megállapodásaikat a Magyar Helsinki Bizottsággal, a Börtönrádió Egyesülettel, sőt a Vöröskereszttel is. Az iskolák, amelyeket ma már egy központból irányítanak, nem szívesen működnek együtt civil szervezetekkel a hát-

rányoktól való félelmükben, így akadályozva különböző oktatási projektek megvalósulását. Ezek az események egyre jobban korlátozzák a civil szervezeteket abban, hogy elérjék célcsoportjaikat.

INFRASTRUKTÚRA: 3,1

INFRASTRUKTÚRA MAGYARORSZÁGON

A 2017-es negatív trendek a civil szektort támogató infrastruktúrát is érintették.

A kormány által kinevezett megyei Civil Információs Központok hálózata még működik, bár sok központ nem rendelkezik elegendő szakmai kapacitással ahhoz, hogy a civil szervezetek számára érdemi szolgáltatásokat nyújtson. Sokan szerveznek alkalmi összejöveteleket, vagy terjesztenek nagyon alapvető információkat, amik olyan tevékenységek, amelyek kevésbé fejlesztik a szektort. Az elkötelezettebb és hozzáértőbb szervezetek, például a pécsi Civil Ház, nem kapnak elegendő támogatást ahhoz, hogy jól teljesíthessenek.

Felismerve ezeket a hiányosságokat, a Nyílt Társadalom Alapítványok 2017 őszén egy új regionális programot kezdeményeztek, két régióban választva ki egy-egy civil szervezetet (az Alternatív Közösségek Egyesületét északkeleten, és Az Emberség Erejével Alapítványt délnyugaton), hogy helyi szerveződések számára regionális közösségi forrásközpontokat alakítsanak ki, és kisadományi programokat kezeljenek. Ezek a szervezetek azonnal kormányzati és önkormányzati vezetők vegzálásának és gyűlöletkampányainak célpontjába kerültek. Ezen kívül kevés helyi támogatást osztó szervezet létezik. Négy közösségi alapítvány működik az országban: a legrégebbi a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány, amely Budapest IX. kerületében működik, míg a többiek Pécsen, Miskolcon és a Dunakanyarban működnek; egy ötödik épp most alakul ki Nyíregyházán. Ezek azonban még nagyon fiatal szervezetek, és még nem váltak jelentős szereplővé a közösségükben. Számos nagyvállalat, mint például a Tesco 2017-ben folytatta a kisadományi programját, amely a helyi közösségeknek nyújt támogatást, a tavalyihoz hasonló összegben.

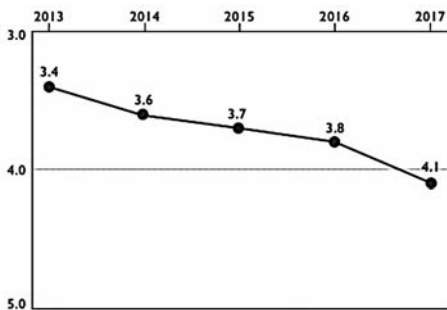
A koalícióépítés egyike annak a kevés területnek, ahol jelentős pozitív események történtek 2017-ben. A korlátozó jogszabályok bevezetésére irányuló tervek reagálva mintegy harminc nagy országos civil szervezet hozta létre a Civilizáció kampányt 2017 elején, amelyhez most közel 300 szervezet tartozik az ország minden tájáról. A Civilizáció volt a később a „külföldről támogatott” elnevezést kapó törvény elleni tiltakozás fő szer-

vezője. A kampány résztvevői számos egyéb akciót is szerveztek, köztük egy októberi roadshow-t öt vidéki nagyvárosban, amely összehozta a főbb budapesti civil szervezetek képviselőit helyi társaikkal, egyszerre növelve láthatóságukat és kapcsolataik számát. Más, hagyományosabb hálózatok és koalíciók, beleértve az erőforrásközpontokat is, kevésbé aktívvá váltak vagy teljesen eltűntek.

Elméletileg vannak olyan szakmai szervezetek, mint például a Civil Support, amelyek különböző területeken képzéseket szerveznek a civil szervezetek számára, azonban a legtöbb szervezetnek nincsenek pénzügyi és humán erőforrásai a szolgáltatások igénybevételére. A felnőttképzési törvény 2017-es és az azt megelőző években történt változásai következtében a tréningek akkreditációja egyre megterhelőbbé és bürokratikusabbá vált. Akkreditáció nélkül azonban a képző szervezetek nem kérhetnek állami támogatást költségeik fedezésére. Ezért a nonprofit képzők egyre gyakrabban kínálják szolgáltatásaikat a szektoron kívül is. Az így keletkező hiányt egyre inkább olyan forprofit tanácsadók töltik be, amelyek költségtérítéses képzéseket kínálnak, vagy néha pro bono nyújtják szolgáltatásaikat. Az olyan donorok mint a Nyílt Társadalom Alapítványok és az Ashoka 2017-ben csak egy vagy két kapacitásfejlesztő programot kezdeményeztek.

A fenti trendek eredményeképpen a szektorok közötti együttműködések ritkák és gyengék. A Magyar Adományozói Fórum törekszik – némi sikerrel – a céges együttműködések népszerűsítésére, és sok civil szervezet dolgozik együtt független (többnyire online) médiakiadókkal, de a kormány csak a „saját” szervezeteivel lép partnerségre.

TÁRSADALMI ELISMERTSÉG: 4,1

TÁRSADALMI ELISMERTSÉG MAGYARORSZÁGON

A kormány civilelles propagandája a 2017-es közbeszéd kulcsfontosságú eleme volt. Az uralkodó politikai elit az ország nemzetbiztonságára fenyegetőnek tartja a kritikus vagy akár független civil szervezeteket is. A politikai vezetők úgy vélik, hogy a külföldi támogatásban részesülő civil szervezetek támogatóik bábui, amelyek a magyar szuverenitás aláadását szolgáló mesteri tervet hajtják végre. Ezek a nyilatkozatok napi rendszerességgel hangzanak el a parlamentben, sajtótájékoztatókon, valamint a kormányzat és annak pártjai hivatalos sajtóközleményeiben. Orbán miniszterelnök és

más fontos kormányzati szereplők, valamint a kormánykoalíció vezetői rendszeresen jelzik, hogy az állam teljes erejét, beleértve a rendőrséget, az ügyészeket és a titkoszolgálatokat, használni fogják a nemzeti érdekek védelme érdekében az ilyen civil szervezetek ellen.

A civil szervezetekről alkotott képet erősen befolyásolja a kormány által uralt média: a médiumok mintegy 70–80 százaléka vagy a közszolgálati hálózathoz tartozik, vagy kormányhű vállalkozások tulajdonában van. 2017-ben ezek a kormányközeli vállalkozások tovább folytatták a regionális médiumok, köztük a megyei újságok és a helyi rádióállomások átvételét. A kormánybarát média gyakran tesz közzé olyan cikkeket, amelyek áru-lónak nevezik a szervezeteket, és azzal vádolják vezetőiket, hogy szervezetek illegális, álságos vagy haszontalan tevékenységet végeznek. Máskülönben ezek a médiumok nem adnak szót a független (vagy kritikus) civil szervezeteknek. Ezek csak a nem megosztó jótékonyági tevékenységekről adnak hírt, és aktívan részt vesznek, illetve tudósítanak a kormányzat bevándorlók és civilek elleni lejárató kampányában, „nemzetbiztonsági fenyegetésnek” és „Soros ügynöknek” bélyegezve őket. A regionális média átvételével ez a folyamat egyre inkább érinti a helyi szervezeteket; az országos civil szervezetek már évek óta áldozatai e rágalmozási kampánynak. Ugyanakkor a még létező (főként online) független média egyre inkább tudósít a civil szervezetek munkájáról. Ez azonban nem tudja kompenzálni a kormányzati propagandát és megfélemlítést, amely sokkal szélesebb körben fejti ki hatását.

Az év folyamán számos szervezet – köztük a Závecz Research, a Civil Kollégium Alapítvány, a Publicus és a Republikon Intézet – végzett közvélemény-kutatásokat a civil szervezetekről. A felmérések eredményei szerint a megkérdezettek 40–50 százaléka (a felméréstől függően) általában fontosnak tartja a civil szervezeteket és munkájukat, szemben a mintegy 30 százalékkal, akik másképp vélekednek. A szektor támogatottsága idővel azonban csökkent, a válaszadók kevésbé biztosak a véleményükben. A Republicon például megállapította, hogy azoknak az aránya, akik nem tartják fontosnak a civil szervezetek munkáját, a márciusi 9 százalékról 15 százalékra nőtt szeptemberben. A Publicus felmérése szerint a megkérdezettek mindössze 18 százaléka volt képes akár csak egyetlen civil szervezetet megnevezni, ami azt mutatja, hogy a magyarok ismeretei a szektorról még mindig nagyon csekélyek.

A kormány megpróbálja megosztani az ágazatot úgy, hogy a civil szervezeteket „jó” és „rossz” szervezeteknek minősíti – az előbbiekhöz tartoznak a kis jótékonyági vagy szabadidős egyesületek, míg az utóbbiakhoz minden olyan csoport, amely az érdekképviseleti vagy a politikailag népszerűtlen területeken tevékenykednek. Ez a megkülönböztetés a „jó” csoportokat „civilnek” nevezi, míg a második kategóriába tartozókra „NGO-ként” hivatkozik, az angol rövidítést használva, így is tovább távolítva őket a nyilvánoságtól.

Az üzleti szektor továbbra is nyitottabb a civilek irányában, de vonakodik nyilvánosan felszólalni a témában.

A civil szervezetek egyre inkább felismerik, hogy erősíteniük kell PR és kommunikációs tevékenységüket. Tekintettel arra, hogy nem férnek hozzá a mainstream sajtóhoz,

egyre inkább a közösségi médiára támaszkodnak, elsősorban a Facebookra és a személyes kommunikációra. A Magyar Civilek (MACI), mintegy 300 civil szervezet által jegyzett közös kampányának célja a civil szervezetek pozitív képének javítása; a Civilizáció kampány ezen a területen is működik.

A civil szervezetek törvényi kötelessége éves jelentést közzétenni, és a legtöbbjük ennek eleget is tesz. A nagyobb szervezetek komoly erőfeszítéseket tesznek átláthatóságuk további javítása érdekében. Még mindig nincs általánosan elfogadott etikai kódex, bár az Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testülete az elmúlt év során tovább növelte tagságát.

Az itt megfogalmazott vélemények a paneltagok és a projektben részt vevő más szakértők véleményét tükrözik és nem feltétlenül egyeznek az USAID vagy az FHI 360 nézeteivel.

Fotó/Csongor Anna

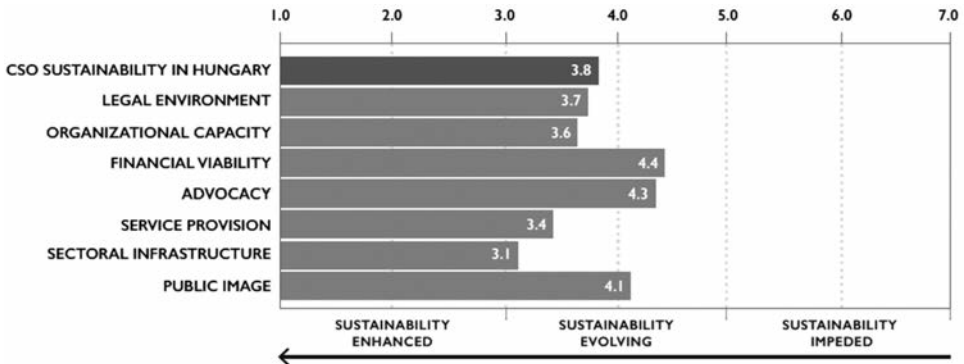
THE 2017 CIVIL SOCIETY ORGANIZATION SUSTAINABILITY INDEX FOR HUNGARY*

Editor:
United States Agency for International Development (USAID)

■ **HUNGARY**

Capital: Budapest
Population: 9,850,845
GDP per capita (PPP): \$29,500
Human Development Index: Very High (0.836)
Freedom in the World: Free (76/100)

OVERALL CSO SUSTAINABILITY: 3.8

* The study is a second communication and the text is communicated without change. Location of the original appearance: USAID (ed.) (2018): *The 2017 Civil Society Organization Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia*. Washington, DC:U.S. Agency for International Development. 21st. edition. September 2018. 96–105. Available for download here: <https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/resource-civil-society-organization-2017-regional-report.pdf>
The Hungarian language version is the publication of the ÖKOTÁRS Alapítvány (ÖKOTÁRS Foundation). Available for download here: https://www.okotars.hu/sites/default/files/downloads/usaids_cosi_ee_2017_regional_report_hu_hungary.pdf

Democratic practices in Hungary have been continuously deteriorating for the past few years. This trend – never before seen in a member state of the European Union – has manifested in many areas of public policy, including media regulations curbing press freedom, efforts to weaken the judiciary, and increased central control over public education. These efforts continued in 2017.

Although general elections are not scheduled to take place in Hungary until April 2018, 2017 was characterized by continuous political campaigning and increasing political clashes. In this atmosphere, CSOs came under increased pressure again after a somewhat quieter 2016. Especially during the second half of the year, government propaganda singled out philanthropist George Soros and his “network” (i.e., organizations supported by or linked to the Open Society Foundations) as the proclaimed “enemy” because of his alleged plan to introduce millions of immigrants to Europe, thereby threatening the integrity of the nation.

In April, in the course of just a few days, the government pushed through parliament an amendment to the Act on Higher Education that threatened to shut down the Soros-founded Central European University (CEU) of Budapest by prescribing obscure conditions that are impossible to meet. This, together with the government’s increasingly hateful and fear-mongering rhetoric, triggered a wave of mass protests in the spring, with several demonstrations and marches bringing tens of thousands out to the streets, mainly in Budapest. The harassment of and restrictions on civil society were among the many themes of these protests. However, as the summer holiday period approached, the protests dried up, continuing only on a much smaller scale. CEU continued to operate at the end of the year, although its future remains uncertain.

In addition to the “Soros campaign,” preparations for the 2018 elections dominated public discourse in the fall. The government launched a “national consultation,” sending questionnaires to all citizens of voting age purportedly to ask their opinions on immigration. The wording on the questionnaire, however, was strongly distorted to support the government’s anti-immigration stance and included leading statements and lies, some of which affected CSOs.

For example, it stated that Amnesty International and the Hungarian Helsinki Committee want migrants to receive lighter sentences for the crimes they commit than Hungarian nationals. At the same time, the five opposition parties on the left side of the political spectrum were engaged in infighting, reducing their chances to achieve meaningful results in the elections, which require them to cooperate and agree on joint candidates.

The economic situation improved somewhat compared to previous years, with growth reaching almost 4 percent. In some sectors, there is even a lack of available workforce due to emigration. Real income also grew. At the same time, large clusters of the economy – including energy services, the media, banks, tourism, and construction – are either nationalized or owned by a handful of businessmen loyal to the government. This not only eliminates competition, but facilitates corruption, as these businesses win practically all government procurements.

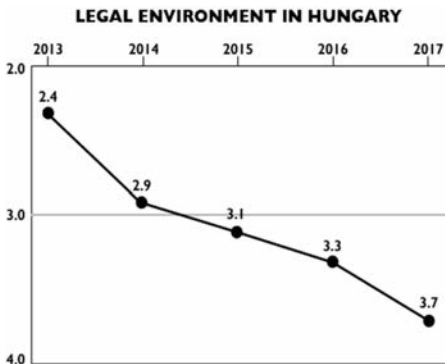
The unemployment rate is only 3.8 percent, but this is distorted by the extensive public works schemes that involve approximately 200,000 people. At the same time, poverty is still prevalent. According to the Central Statistical Office, one-quarter of Hungarians are poor or at risk of becoming poor, and one-third of children live in deprivation. In addition, four of the seven Hungarian regions are still among the least developed in the EU, and with the exception of the central region, all of them are below the EU average in practically all socio-economic indicators, including GDP, employment, and health status.

In 2017, overall CSO sustainability deteriorated, although there were both positive and negative developments. While the worsening legal, political, and financial environment posed serious constraints on the sector, this also led to an “awakening” of civil society, resulting in increased efforts by CSOs to engage in self-defense, constituency building, and communication.

According to the most recent data from the Central Statistical Office, in 2016 the number of CSOs decreased by a few hundred organizations, while both the number of employees and the sector’s income stagnated.

In 2016, approximately 61,400 registered CSOs operated. Among associations, leisure (22.5 percent), sports (20 percent), and culture (15 percent) remained the most popular areas of activity. For foundations, education (33 percent), social care (16 percent), and culture (15 percent) are the leading areas. Public benefit organizations constitute less than 20 percent of the sector.

LEGAL ENVIRONMENT: 3.7

The legal environment affecting CSOs in Hungary deteriorated significantly in 2017 with the introduction of a new act “on the transparency of organizations supported from abroad,” which entered into force in late June (Act LXXVI of 2017). This law, styled after the Russian “foreign agent” law, prescribes that CSOs receiving more than 72 million HUF (approximately \$24,000) from non-domestic sources (whether public or private) on

an annual basis must register with the courts as “foreign funded” and use this label on their websites and all publications. Non-compliant organizations are subject to sanctions, which – after several steps – may lead to fines or even the organization’s dissolution. This is the first time in Hungary that the harassment of CSOs has taken the form of a restrictive legal rule, and sets a unique negative precedent among EU member states.

In August, twenty-three affected CSOs submitted a joint complaint to the Constitutional Court about the act, and later in the year fourteen of them also appealed to the European Court of Human Rights in Strasbourg.

At the same time, the European Commission (EC) launched an infringement process soon after the act entered into force on the grounds that it limited the freedom of association and expression as well as the free movement of capital within the EU. In the absence of a resolution, the EC took the Hungarian government to the European Court of Justice (Luxemburg). The results of these legal procedures are expected in the coming year(s).

Direct consequences of the act were not yet visible in 2017. By the end of the year, approximately eighty CSOs (including leading charities, animal welfare, and environmental organizations) had registered themselves as “foreign funded,” while another ten (primarily human rights and community development CSOs) publicly boycotted registration. Those that have boycotted registration have not been sanctioned yet. However, indirect consequences of the legislation are becoming apparent in terms of decreased cooperation with state institutions and public image, as described in more detail below.

By the end of the year, CSOs also began to experience state harassment on the regional/local level. In early December, several mayors of countryside cities made critical public statements against CSOs that were allegedly part of the “Soros network.” The municipal assembly of Pécs went as far as passing a resolution requesting the public not to provide space or cooperation to With the Power of Humanity Foundation, which implements a regional project supported by the Open Society Foundations. This generated a public outcry locally and nationally. In another new development, politicians have attacked some activists individually, calling them threats or risks to national security.

Despite these negative developments, the general legislation governing the registration and operation of CSOs remained largely unchanged. Registration can still be a lengthy and burdensome process, although the electronic system is becoming more functional and during the year courts issued a number of templates and documents to guide the process. Non-registered, informal groups are allowed to operate. At the same time, regulations on accounting and taxation are in some instances still difficult to interpret and apply.

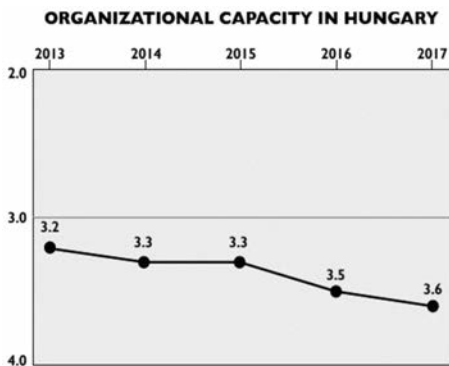
Individual donors still do not receive any tax deductions, while the benefits available to corporate donors strongly favor professional sport organizations over other CSOs. Individual taxpayers have the option of assigning 1 percent of their personal income tax liabilities to eligible organizations. Individuals can assign an additional 1 percent of their income tax liabilities to churches or a “budgetary direction/expenditures of key

importance,” which in 2017 was the National Program for Talented Youth. In 2017, a new “automatic” tax declaration system was introduced. While this system generally simplifies taxpayers’ lives, it also makes it easier for taxpayers to forget about designating their tax assignments. In October, the 1 Percent Law was amended, simplifying the assignment of the second 1 percent to churches (by allowing taxpayers to assign their 1 percent to a specific church in perpetuity, instead of making it year to year), while this option was denied to CSOs, despite their objections.

In theory, CSOs are still allowed to raise funds freely, to earn income, and to enter into contracts. In practice, however, they face serious constraints, as described in more detail in the Financial Viability section below. CSOs can accept funds from foreign donors, but this leads to stigmatization according to the new legislation.

Local legal capacity is improving somewhat as a result of the work of pro bono lawyers coordinated by organizations like the Global Network for Public Interest Law (PILnet) and the Hungarian Civil Liberties Union (HCLU), but is still insufficient to meet the growing need and demand for legal advice and services.

ORGANIZATIONAL CAPACITY: 3.6

In 2017, the adverse legal, political, and financial environment further impeded CSOs’ options and efforts to improve or even maintain their capacities.

While most CSOs have written missions and goals, few are able to organize their work around well-defined strategies – partly because of the unpredictable external environment and partly due to the lack of internal planning capacities. The same applies to internal management systems. Only large, well established CSOs (most of which are based in Budapest) have clear structures and divisions of responsibilities.

Smaller, more rural organizations are still largely “one man shows,” led and managed by only a few people. At the same time, an increasing number of CSOs – especially those that feel threatened by state harassment – are striving to improve their governance, procedures, and transparency.

CSOs’ experience with constituency building in 2017 was mixed. As a result of the government’s smear campaigns, more and more CSOs, including smaller groups,

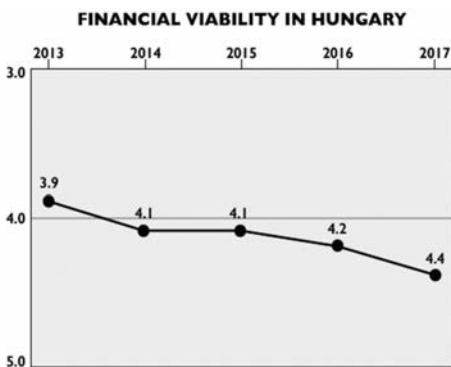
understand the need to build their memberships and circles of supporters. However, these efforts continue to be ad hoc. The massive wave of volunteering observed in 2015 during the immigration crisis has faded. However, many of the people that became active continue to be engaged locally, often working in informal groups, for example, to help the homeless and people living in poverty. For example, the Bike Mafias are an initiative of cyclists providing food aid that started in Budapest but now have spread to several countryside cities. At the same time, the ongoing negative propaganda has had a negative effect on CSOs' constituency building efforts, as a significant portion of the population has become more skeptical and suspicious of CSOs.

Under these circumstances, retaining professional staff continues to be a serious problem for most CSOs, especially the smaller ones. According to the latest official statistics, the number of employees in the sector remained constant from 2015 to 2016. CSOs often hire employees on a part-time, project basis, and once funding runs out, have no means to keep them employed. Tasks like accounting and legal support are usually outsourced. Most CSOs have no capacity to provide training for their staff. CSOs can employ people through the public works schemes, which helps to some degree.

Volunteerism is still not widespread. According to the 2017 World Giving Index, Hungary is ranked 123rd in volunteering out of 140 countries, with just 9 percent of the population reporting that they had volunteered in 2016, the same as the previous year. Research by the Hungarian Statistical Office further indicates that most volunteerism does not benefit CSOs, finding that 94 percent of people who volunteer do so informally in their communities, and not through CSOs.

Most CSOs have access to the Internet. Their online presence is often limited to Facebook, and is rather ad hoc. CSOs differ significantly in how proficiently they use social media, including the frequency and usefulness of posting and the use of visual materials. Most CSOs have basic equipment, but struggle to replace and modernize it given the worsening financial conditions.

FINANCIAL VIABILITY: 4.4

The financial situation in 2017 was characterized by a theoretical abundance of funding on one hand and “starving” CSOs on the other, the latter including organizations working on issues not favored by the government. For example, all major women’s rights organizations had to lay off their staff and now work on a purely voluntary basis due to the lack of funds. The negative attitude towards CSOs has already had an impact on financial viability: corporate and private donors are distancing themselves from CSOs, either stopping their funding or making donations anonymously.

According to the latest official statistics available, the sector’s total income in 2016 was around 630 billion HUF (\$2.33 billion), but 40 percent of organizations still operate with an annual budget of less than 500,000 HUF (approximately \$1,850). There is also a strong gap between the capital and the rest of the country, with Budapest-based organizations claiming 60 percent of the sector’s income. The income structure of the sector as a whole is diverse, comprising public and private funding, as well as earned income. Most funding is short-term (usually a year), making sustainability uncertain.

Public funding still constitutes an important source of support for the sector. According to the latest official statistics, public funding accounted for 38 percent of the sector’s total income in 2016, a slight increase from the previous year. The distribution of EU Structural Funds accelerated in 2017, with a large number of grants awarded. However, there are very few programs for which CSOs can apply by themselves – they are primarily only eligible as partners of local governments or churches. Therefore, only CSOs that express support for official policies and do not criticize the government have much chance of winning EU grants. The same applies to funding from the National Cooperation Fund (NCF), the key state financing mechanism that supports CSOs’ institutional costs. NCF distributed approximately 6,000 grants valued at 5 billion HUF (approximately \$18.5 million) in 2017. Political bias in the distribution of public funds is well-known and increasing. A characteristic case was that of the so-called Civil Union Forum, a CSO that is fully funded by the government, state-owned companies, and companies owned by oligarchs. Investigative journalists revealed that the state-owned electric company provided a subsidy to the Forum of 500 million HUF (approximately \$1.85 million); no other organizations received amounts anywhere near this magnitude. Even after this information was made public, the Forum was reluctant to reveal what it used the money for. CSOs working on sensitive or controversial issues (such as gender and drug prevention) are virtually excluded from public support.

CSOs receiving funds from non-domestic sources are stigmatized both by the new law and government rhetoric; this is especially true of those supported by the Open Society Foundations. Other major international donors, while expressing their concern over shrinking civil space in the region, have so far made only minor contributions. The

launch of the new financing period of the European Economic Area/Norway (EEA/Norway) Grants, an important source of funding for CSOs over the last several years, was delayed due to disagreements between donors and the Hungarian government over the program's management. There are no signs that the Swiss–Hungarian NGO Block Grant will resume funding.

Fundraising from private sources, including through the use of various crowdsourcing tools (e.g., adjukossze.hu), are becoming more popular, but still primarily benefits CSOs with professional communication skills, as well as independent media outlets. In addition, more and more CSOs are experimenting with innovative fundraising events, such as running for a cause. Collections for charitable purposes are sometimes successful at raising funds for individual actions.

For example, 1.7 million HUF (approximately \$6,300) was collected during the largest demonstration against the “foreign funded” law in April. According to the CAF World Giving Index, Hungary ranked 103rd in terms of donating to charities in 2017, with just 13 percent of the respondents reporting donating money during the reporting period in 2016, a decrease of 3 percent from the previous year.

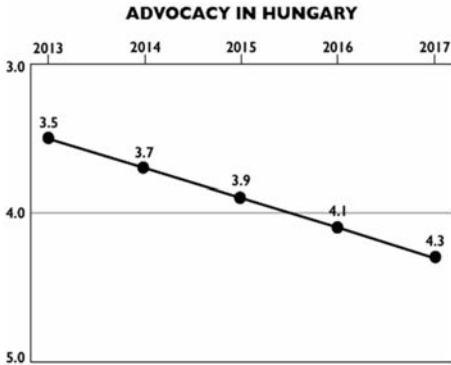
Membership fees still represent a minor share of the sector's overall income. The total amount of 1 percent income tax assignments decreased from 8.5 to 7.5 billion HUF (approximately \$31.5 million to \$27.8 million) between 2016 and 2017, largely due to the introduction of a new “automatic” tax declaration system. This is the first time in several years that the amounts designated through this mechanism have decreased. The major beneficiaries of tax assignments continue to be foundations helping sick children and hospitals, as well as animal shelters. At the same time, some harassed organizations, such as the Hungarian Civil Liberties Union, were able to increase their income from tax assignments during the year as a result of increased public attention and visibility.

Although there is no concrete data, corporate giving seems to have increased slightly, and is still championed by multinational corporations. Hungarian-owned businesses give mostly along political lines or within their personal networks.

In theory, CSOs can generate income by selling or contracting for goods and services, but in practice, this is rare. Social entrepreneurship is fashionable and social enterprises can apply for support from both the EU and private foundations. Nonetheless, there are still only a few enterprises that are able to operate without external funding, such as a ten-year old restaurant in Szekszárd that employs people with disabilities.

There are significant differences between the financial management systems of larger and smaller CSOs. Larger CSOs – especially those under threat of harassment or inspections – rigorously follow the rules and operate in a transparent manner, while smaller organizations, especially those in the countryside, are often not able to afford the necessary expertise to do so. While some companies have pro bono programs in this field, these are often not adapted to the circumstances of CSOs, and therefore their usefulness is limited.

ADVOCACY: 4.3

In 2017, the negative trends of the past years continued to affect service provision.

Many CSOs provide services in education, health, social benefits, and housing, but their opportunities to do so continue to shrink. Most of these sectors are nationalized, and services are provided by state institutions or outsourced exclusively to churches and state-owned companies. As a result, there is hardly any state funding available for CSOs to provide services in these areas. At the same time, the government – both national and local – attempts to downplay the gravity of social problems and issues, stressing that public institutions can take care of everything without the assistance of independent actors. Even the distribution of food relief in public spaces, including soup kitchens, has been obstructed. For example, Debrecen passed a local decree imposing fees on such activities, while the 7th district of Budapest denied some CSOs permission to use public areas for such purposes in an apparent attempt to hide homelessness and poverty from the public eye.

State control of service provision is also increasing. A good example is the Szentendre Open-air Ethnographic Museum's coordination of a large project using EU Structural Funds to support cohesion of local communities. The project began by selecting and training more than sixty community development mentors, many of whom had CSO backgrounds. However, after training was completed, but before the actual work started, the Museum, which is a public institution, was pushed to lay-off about one-third of the would-be mentors. According to media articles, their places were to be filled instead by people loyal to mayors and local assemblymen.

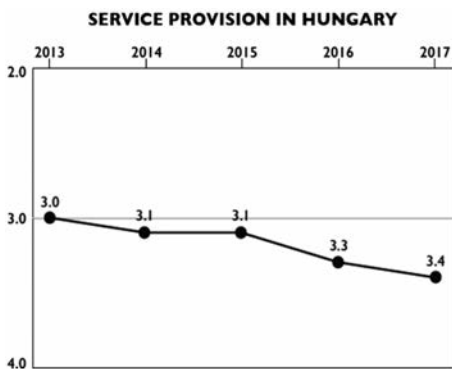
An October amendment to the law on cooperatives, which covers social cooperatives – an important legal form that provides employment and services to disadvantaged people – is another example of increased state control. The amendment requires social cooperatives to involve at least one representative from the local or minority self-government as members. Only those on good terms with their municipalities are able to meet this requirement. The national alliance of cooperatives protested against this new obligation, without success.

CSOs provide services beyond their own members, relying on foreign funding, private donations, and voluntary work to do so. Most services are provided without discrimination to the most marginalized and neglected groups, including those living in deep poverty, Roma, homeless, and drug users. As they respond to very obvious needs and fill visible gaps, most CSOs do not conduct assessments or collect data about their services. The measurement of results and impact is at best limited to collecting information demanded by donors. CSOs mostly provide their services free of charge as their target groups are usually not in the position to pay any fees. In addition, beneficiaries have become used to receiving help for free. Many CSOs produce valuable materials, including studies and analyses. However, in the absence of a real market for their products, there are only a few CSOs working in specialized areas (e.g., energy planning for municipalities) that can effectively “sell” their services, and they still must compete with for-profits.

Governmental recognition of CSO service provision is rare, and if there is recognition, it is generally only rhetorical, without any accompanying contracts or practice. Indeed, as an indirect consequence of the “foreign funded” law and the accompanying vilification and smear campaigns, CSOs report increasing difficulties in cooperating with state institutions as the government further distances itself from independent CSOs.

For example, during the fall, the prison system terminated long-standing cooperation agreements with the Hungarian Helsinki Committee, the prison radio association, and even the Red Cross. Schools that are now managed by central authorities are reluctant to cooperate with CSOs for fear of repercussions, and therefore bar them from running various education projects. Such developments further limit CSOs’ opportunities to reach their target groups.

SERVICE PROVISION: 3.4

Continuing negative trends also affected the infrastructure supporting the CSO sector in 2017.

The network of government-appointed county Civil Information Centers is still operational, although many of the host organizations have insufficient professional capacities to provide meaningful services to CSOs. Many only organize occasional gatherings or distribute very basic information, activities that do little to develop the sector. Those with stronger commitment and expertise, such as the Civil House in Pécs, do not receive sufficient funds to perform well.

Recognizing these gaps, the Open Society Foundations initiated a new regional program in the fall of 2017, selecting and contracting CSOs in two regions (the Association of Alternative Communities in the northeast and With the Power of Humanity Foundation in the southwest) to develop regional community resource centers and manage small grant programs for local groups. These CSOs were immediately subjected to harassment and smear campaigns by governmental and municipal leaders. There are few local grant-making organizations beyond this effort. Four community foundations operate in the country: the oldest is the Ferencváros Community Foundation, which operates in the ninth district of Budapest, while the others operate in Pécs, Miskolc, and the Danube-bend region; a fifth one is being developed in Nyíregyháza. However, these are still quite young and have not yet become significant actors in their communities. Several large businesses such as Tesco continued in 2017 to offer small grant programs focusing on local communities with similar levels of funding.

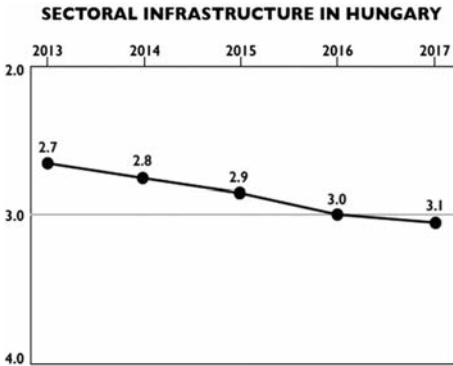
Coalition building is one of the few areas in which there were important positive developments in 2017. In response to plans to introduce restrictive legislation, approximately thirty major nationwide CSOs formed the Civilization campaign in early 2017, eventually getting the endorsement of almost 300 organizations from around the country. Civilization was the main coordinating force of the protest against what later became the “foreign funded” law. Its participants also organized a number of other activities, including a “roadshow” of CSO nights in the five major countryside cities in October, which brought together representatives of major, Budapest-based CSOs with their local counterparts, and served to increase their networking and visibility at the same time. Other more traditional networks and coalitions, including the consortium of resource centers, have become less active or disappeared completely.

In theory, there are professional organizations such as Civil Support with the skills to provide trainings to CSOs in various fields, however, most CSOs lack the resources (financial and human) to use these services. As a result of changes in the law on adult education in 2017 and the preceding years, the accreditation of trainings has become more burdensome and bureaucratic. Without accreditation, however, training organizations cannot apply for public funding to cover their costs. Indeed, nonprofit trainers increasingly offer their services outside of the sector.

The gap left is increasingly filled by for-profit consultancies that offer trainings for a fee or sometimes as part of their pro bono programs. Donors such as the Open Society Foundations and Ashoka only initiated one or two capacity building programs in 2017.

As a consequence of the above trends, intersectoral partnerships are rare and weak. The Hungarian Donors’ Forum tries to promote business cooperation, with some success, and many CSOs work with independent media outlets (mostly online), but the government only partners with its “own” organizations.

SECTORAL INFRASTRUCTURE: 3.1

The infrastructure supporting the sector did not change significantly, although the closure of county administration offices at the end of the year created a great deal of confusion and uncertainty. For example, the future of the Local Self-Initiative Program, a state-funded grant program for small-scale community projects managed by these offices, was uncertain until its continuation was announced at the beginning of 2018. At the same time, CSO resource centers at the county level remained operational and the reforms had little effect on their work.

Rural areas have a relatively strong infrastructure. Several projects have brought technical equipment to villages, built community houses, and empowered small enterprises – mainly in order to support employment. For the period 2014–2020, the total budget for twenty-six regional LEADER programs, which will benefit tri-partite partnerships consisting of CSOs, local municipalities, and private companies, is €90 million.

NFCS is the only grant-making organization in the country focused specifically on building the capacity of the sector. Despite the fact that salaries and other costs have increased significantly, the foundation’s core budget has not changed in the last decade.

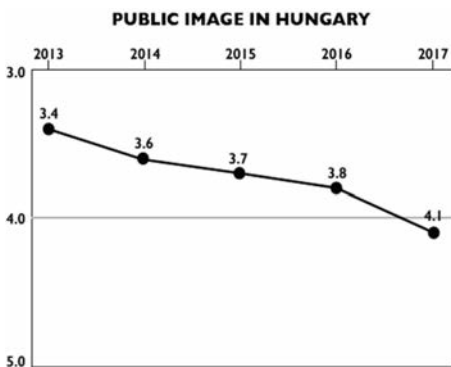
CSOs work together and share information through networks and coalitions, although these are difficult to manage and sustain, particularly when they engage organizations of different size, funding, and professionalism. Sectoral interests are largely promoted by umbrella organizations, which have defined rules for consulting with their members and constituencies to preserve legitimacy in policy development. These groups also empower their networks by providing financial or legal advice.

Many trainings and capacity building programs are offered to CSOs. The majority of trainings are provided by local trainers, many of which have personal experience in the field. Trainers travel to all regions of the country. In 2017, more advanced trainings were organized on such issues as fundraising and volunteer management. Kodukant, the Estonian Village Movement, runs Gate for Volunteers, a website that facilitates the recruitment of volunteers for various events. Training materials are available in Estonian, as well as Russian. Estonian CSOs also provide training and other capacity-building services in other countries, mainly Ukraine, Moldova, and Georgia. While CSOs have many opportunities to increase their knowledge and skills, they struggle to implement these skills in their daily work.

Several capacity-building programs were implemented in 2017. For example, the Good Deed Foundation implemented the NULA program, which functions as an incubator for new social initiatives; NENO provided advocacy skills training for twenty-five CSOs; regional development centers offer information, training, technical assistance, advice and cooperation opportunities throughout the country; and NFCS coordinates the network of regional development centers, which provide advice and information regarding funding and other issues.

CSOs continue to establish and maintain various intersectoral partnerships, including with businesses. Several CSOs, businesses, and public organizations have signed the Estonian Diversity Charter, in which they confirm that they respect human diversity and value the principle of equal treatment among their employees, partners, as well as clients. In 2017, NENO named Rimi, one of the largest grocery chains in the country, the business of the year for their social impact programs. There are also several joint philanthropy campaigns.

PUBLIC IMAGE: 4.1

The government's anti-CSO propaganda was a key feature of the public discourse in 2017. The ruling political elite refers to critical or even independent CSOs as threats to the

country's national security. Political leaders regard CSOs receiving foreign funding as puppets of their funders, carrying out a master plan to undermine the sovereignty of Hungary. Such statements are made on a daily basis in parliament, at press conferences, and in official government and party press statements. Prime Minister Orbán, other key government figures, and leaders of the ruling coalition parties regularly indicate that the full might of the state, including the police, prosecutors, and secret services, will be used against such CSOs in order to safeguard the national interests.

The public image of CSOs is strongly influenced by the media landscape, which is dominated by the government: approximately 70-80 percent of media outlets belong either to the public media network or are owned by pro-government businesses. In 2017, pro-government businesses continued to takeover regional media outlets, including county newspapers and local radio stations. The government-friendly media frequently publishes articles naming organizations as traitors and accusing civic leaders of heading up organizations carrying out illegal, dodgy, or useless activities. Otherwise, these outlets do not give space to independent (or critical) CSOs. They cover only non-controversial charitable activities, and actively participate in and report about the government's smear campaigns against CSOs and immigrants, calling them "security threats" and "Soros agents". With the takeover of regional media, this trend now increasingly affects local organizations; national CSOs have been victims of this vilification campaign for years. At the same time, the remaining (mostly online) independent media, increasingly cover the work of CSOs. However, this cannot compensate for coverage of the pro-government propaganda and intimidation, which has a much broader reach.

During the year, a number of entities, including Závecz Research, Civil College Foundation, Publicus, and Republikon Institute, conducted public opinion surveys concerning CSOs. According to the survey findings, about 40-50 percent (depending on the survey) of respondents generally consider CSOs and their work important, as opposed to approximately 30 percent who think otherwise. However, public support for the sector has decreased over time, with respondents becoming more insecure in their opinions. For example, Republikon found that the proportion of those who do not consider the work of CSOs important grew from 9 percent in March to 15 percent in September. The Publicus survey found that only 18 percent of the respondents could name a single CSO, showing that Hungarians are still largely ignorant about the sector.

The government attempts to divide the sector by categorizing CSOs as "good" and "bad" organizations – the former includes small charitable or recreational associations, while the latter covers all groups engaged in advocacy or politically unpopular issues. This distinction is made by calling "good" groups "civic," while referring to the latter category of groups as "NGOs," using the English abbreviation, which further distances them from the public.

The business sector is still more open towards CSOs, but is reluctant to speak out publicly.

CSOs increasingly realize the need to step up their public relations and communication efforts. Given their lack of access to mainstream media, they increasingly rely on social media, predominantly Facebook, and personal communication. Hungarian Civils (Magyar Civilek or MACI), a joint campaign signed by about 300 CSOs, aims to promote a positive image of CSOs; the Civilization campaign also works in this area.

CSOs are legally obligated to publish annual reports, and most do so. Major organizations make serious efforts to further improve their transparency. There is still no generally accepted code of ethics, although the Self-Governing Body of Fundraising Organizations further increased its membership during the last year.

Fotó/Gönczö Viktor

SZABÓ Andrea*Politikai generációk Magyarországon*

Tanulmányom az 1968 jelentőségéről és hatásáról szóló tudományos diskurzushoz kíván csatlakozni, egy speciális szempontból. Arra vállalkozom, hogy bemutassak egy politikai beszédben szembeállított két generációt, a '90-eseket és a '68-asokat. Lippset és Rokkan klasszikus munkája alapján azt feltételezem a szövegben, hogy a generációs elitiek által felvállalt legfontosabb értékek és ideológiák a politikai generációk körében megjelenő valós törésvonalak, amelyeket felhangosítanak a politikai elitiek.

Az empirikus elemzés, amely Róbert és Valuch (2013) cikke alapján azonosítja a Kádár-korszak virágzásának és a Kádár-korszak bomlásának generációját, arra a következtetésre jut, hogy az alkalmazott módszertan révén nem bizonyítható a két generáció éles politikai szembenállása. Ideológiai szempontból ugyan különbözik a '68-asok és a '90-esek nemzedéke, de a másik két vizsgálati témakör – szociokulturális háttér és politikai preferencia és részvétel – inkább hasonlítanak, mint különböznek egymástól a vizsgált generációk.

Kulcsszavak: 1968, politikai generációk, Kádár-korszak, ideológiai törésvonalak

Szabó Andrea, PhD, igazgatóhelyettes, a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet tudományos főmunkatársa. A Politikatudományi Szemle főszerkesztője. 1999 óta az ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet tanára, jelenleg egyetemi adjunktusi pozícióban. Tudományos érdeklődési területe a politikai részvétel, a társadalmi integráció és az ifjúság.
E-mail: Szabo.Andrea@tk.mta.hu

Andrea SZABÓ*The '90s are coming!*

My study intends to join a scientific discourse on the significance and impact of 1968, from a special aspect. I am going to introduce two generations, the '90s, and the '68s, based on a politician's speech. Based on the classic work of Lippset and Rokkan, I assume in the text that the most important values and ideologies embraced of the elites of the generation are the real cleavages of the political generations, which are overtone by political elites.

The empirical analysis, based on the article by Robert and Valuch (2013) identifies the generation that benefited from the Kádár-era and the generations socialized during the decay of the Kádár-era. It concludes that the sharp political opposition of the two generations is not proved by the methodology used. From the ideological point of view, there is a difference between the '68s generation and the '90s generation, but based on the other two research topics – socio-cultural background and political preference and participation – they are more similar to each other than different.

Keywords: 1968, political generations, Kádár-era, ideological cleavages

Andrea Szabó obtained her PhD degree in political sciences. She is a senior research fellow and deputy director at the Institute for Political Science, at the Hungarian Academy of Sciences. She has been the assistant professor of the Political Science Department at ELTE since 1999. She is the editor in chief of the Political Science Review. Her research fields of interests are political participation, social integration, and youth.

E-mail address: Szabo.Andrea@tk.mta.hu

PÉTERFI Ferenc

„Elérhető és átélhető!” 25 éve szól a Civil Rádió

A tanulmány leírja az egyik legnagyobb magyarországi közösségi rádió alakulásának és működésének történetét, amely különleges küldetésének tartja, hogy rendszeres napi tudósításokkal számoljon be a civil társadalom hazai jelenségeiről, közösségeiről.

Bemutatja a szabad, közösségi rádiók nemzetközi hátterét, ebbe ágyazottan ír arról, hogyan merült fel a közösségfejlesztők munkájában a helyi nyilvánosság megerősítésére az a szükséglet, hogy közösségek önmaguk alapítsanak és működtessenek helyi rádiókat. Egyúttal megismerhetjük egy tartósan működő civil szervezet: a Civil Rádiózásért Alapítvány 25 éves küzdelmét a nonprofit keretekben való működésről.

Kulcsszavak: helyi nyilvánosság, közösségi média, Civil Rádió, közösségfejlesztés, média-koncentráció, médiapluralizmus, civil társadalom, közösségi finanszírozás

Péterfi Ferenc 1951-ben született Budapesten. Népművelés–pedagógia szakot végzett az Egri Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozatán, majd népművelés kiegészítőt az ELTE Bölcsészettudományi Karán 1986-ban. Az ifjúsági klubmozgalomban dolgozott, előbb a hajdani Kassák Klubban, majd a XV. kerületi Frankovics Ifjúsági Ház vezetőjeként. 1977-től az Újpalotai Szabadidő Központ alapító vezetője, majd 1987-től a Magyar Művelődési Intézet Közösségfejlesztési osztályán dolgozott, munkatársként, majd osztályvezetőként. Közösségfejlesztőként gyakorlati és elméleti tevékenységet is végez, több felsőoktatási intézményben tanít.

A Civil Rádió alapító elnöke, 2008-tól 2013-ig a Közösségfejlesztők Egyesületének az elnöke.

Legfőbb tématerületei: a civil társadalom, a társadalmi-közösségi részvétel, a szomszédsági közösségi munka és a helyi nyilvánosság.

E-mail: ferenc@peterfi.net

Ferenc Péterfi

Available and accessible! 'Civil Radio' on air for 25 years

Present study discusses the history of formation and operation of one of the most significant community radio broadcasters in Hungary, Civil Radio (CR), that aims to provide systematic daily coverage on phenomena and communities of the Hungarian civil society.

We give an international overview on independent, community radio broadcasters with a specific focus on the development and operation of community radio broadcasters as a tool of community development in strengthening the local public sphere. And finally we present a Hungarian NGO, Foundation for Civil Radio Broadcasting (Civil Rádiózásért Alapítvány), and its struggle to maintain its operation in a not-for-profit scheme.

Keywords: local publicity, community media, Civil Radio, community development, media concentration, media pluralism, civil society, crowd donation

Ferenc Péterfi was born in 1951 in Budapest. Graduated in cultural management and pedagogy at Teachers College, Eger. He received a degree in cultural management at the Faculty of Humanities of Eötvös Loránd University in 1986. He worked in the youth club movement at Kassák Club and later as the leader of Frankovics Youth Centre in district 15 of Budapest. Founder and leader of the Újpalota Leisure Centre between 1977–1987. From 1987 on he was the employee of the Community Development Department of the Institute for Hungarian Culture, later as head of department. As a community developer he deals with both practical and theoretical issues, and teaches in several institutions of higher education. Founder and president of Civil Radio, a non-profit radio station. President of the Hungarian Association for Community Development from 2008–2013. His main fields of expertise are civil society, social and community participation, neighbourhood community work and local publicity.

E-mail address: ferenc@peterfi.net

NAGY Ádám—OROSS Dániel—SZALÓKI Viktor

A Nemzeti Ifjúsági Tanács közpolitikai elemzése, különös tekintettel annak érdekképviseleti funkciójára

A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) az ifjúsági szervezetek számára létrejött fórum, amely a hazai civil–kormányzati ifjúsági párbeszéd megteremtését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata a fiatalok és az ifjúsági szervezetek érdekképviseletének országos és nemzetközi szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása. Az ifjúsági és ifjúsággal foglalkozó szervezetek diskurzusában a rendszerváltás óta napirenden van a NIT létrehozása, különböző, jobban vagy kevésbé a fenti feladatot ellátni képes formái meg is jelentek, azonban csak 2012 óta jött létre négyéves távlatnál hosszabb távon is működő ifjúsági érdekképviselet.

A tanács létrejötte óta eltelt időszak történeti kontextusba helyezett elemzése olyan kutatói feladat, amely nem tűr halasztást. Emellett az elemzés összevethetővé teszi a szervezet működését az Európai Unióban működő nemzeti ifjúsági ernyőszervezetek gyakorlatával. Megítélésünk szerint a kutatás nem csak azért hiánypótló, mert a Nemzeti Ifjúsági Tanácsról, mint országos civil szervezetről tudományos igényű elemzés nem született, hanem azért is, mert az adatokhoz való hozzáférés esetleges, a nyilvántartások avulása és az archívumok megszűnése miatt egyes időszakok nem is rekonstruálhatóak a maguk teljességében.

Kulcsszavak: Nemzeti Ifjúsági Tanács, ernyőszervezet, ifjúsági érdekképviselet

Nagy Ádám habil. PhD hat diplomáját a legkülönbözőbb területeken szerezte. Neveléstudományból doktorált és habilitált, korábban a Nemzeti Civil Alapprogram elnöke volt. Nevéhez fűződik az Új Ifjúsági Szemle című folyóirat alapítása és szerkesztése, illetve a Civil Szemle létrehozása. Jelenleg a Magyar Pedagógiai Társaság szabadidő-pedagógiai szakosztályának elnöke, valamint a Magyar Szociológiai Társaság elnökségének tagja, ifjúságszociológiai szakosztályának alelnöke. A révkomáromi Selye János Egyetem és a Kodolányi János Egyetem docense, a Magyar Tudományos Akadémia korábbi Bolyai-ösztöndíjasa, Magyar Ifjúság-díjas.

E-mail: adam@nagydhr.hu

Oross Dániel PhD politológus, doktori fokozatot a Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskolájában szerzett 2015-ben. 2011 szeptembere óta a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézet Politikatudományi Intézetének tudományos munkatársa. Fulbright-ösztöndíjjal a 2017–2018-as tanévben a Hartwick College-ban tanított Oneontában (NY, USA). Kutatási területe: politikai részvétel, ifjúságpolitika, politikai szocializáció.

Szalóki Viktor 1997-ben született Veszprémben. Jelenleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Politikatudományok alapszakos hallgatója. Már középiskolás éveitől számos civil kezdeményezésben vett részt és jelenleg is aktív tagja a hazai civil-ifjúsági szférának. Főbb érdeklődési területei a civil társadalom és a politika találkozásai, fiatalok politikai aktivitása és a német pártpolitika.

Ádám NAGY—Dániel OROSS—Viktor SZALÓKI

Public Policy Analysis of the National Youth Council of Hungary

The National Youth Council of Hungary (NYCH) is an umbrella organization that aims to create a forum for dialogue among youth NGOs and the Hungarian Government. Its most important tasks are: to shape youth policy in Hungary, and to provide national and international representation to Hungarian youth and Hungarian youth organizations. Since the regime change in 1989/1990, the creation of a national umbrella organization for youth has been on the agenda. Various forms of organizations emerged, but until 2012 none of them was able to fulfill their tasks completely. National Youth Council of Hungary is the first umbrella organization of youth that served longer than four years.

Public policy analysis of the National Youth Council's activity is an urgent task because of two reasons. Firstly, our analysis allows for a comparison of the National Youth Council of Hungary to similar youth umbrella organizations within the European Union. Secondly, our research is not only a niche because the National Youth Council, as a national civil society organization, was not subject of a scientific analysis before, but also because the activity of the Council may not be reconstructed later due to the disappearance of the archives and documents of the organization.

Keywords: National Youth Council, umbrella organisation, representation of youth interest

Ádám Nagy habil. PhD graduated in six different degrees, wide variety of fields, received his PhD and habilitated in education science. He is a former president of the National Civil Fund. He is the first co-editor-in-chief of the *New Youth Review* and the founder of the *Civil Review*. Currently he is a chairman of the Hungarian Pedagogical Society's Leisure Pedagogical Division, member of the board of the Hungarian Sociological Society and vice-president of the Youth Sociology Division. He is an associate professor of János Selye University and also associate professor of János Kodolányi University. Former Bolyai scholarship winner (Hungarian Academy of Sciences) and holder of „for the Hungarian Youth” Prize.

E-mail address: adam@nagydr.hu

Daniel Oross PhD is political scientist, he received his PhD in political sciences from the Corvinus University of Budapest in 2015. Since 2011 he is research fellow of the Hungarian Academy of Sciences, Centre for Social Sciences Institute for Political Sciences. As a Fulbright Scholar he taught at Hartwick College in Oneonta (NY, USA) during the 2017–2018 academic year. His research interests are political participation, youth policy, political socialization.

Viktor Szalóki was born in 1997 in Veszprém. He studies Political Sciences at Eötvös Loránd University Faculty of Law. He started working in the civil area during secondary school and since then he is an active part of the civil-youth field. His major interests are the connections between civil society and politics, the political activeness of youth, and the German political system.

GARAMVÖLGYI Bence—DEREGÁN Gábor—DÓCZI Tamás

Sportdiplomáciai intézményrendszerek francia és magyar megközelítésben

A rohamos ütemben globalizálódó világban a sport, univerzalitása révén, egy népszerű kommunikációs csatornává vált. A sport külpolitikai célokra való alkalmazása egyre elterjedtebb nemzetközi gyakorlat, egyes nemzetállamok kormányai sportdiplomáciai stratégiai dokumentumok létrehozásával próbálják elérni nyilvános diplomáciai céljaikat. Franciaország és Magyarország két számottevő sportkultúrával rendelkező európai állam, amelyek globális szinten is élen járnak a sportdiplomáciai intézményesítés folyamatában. A két ország sportdiplomáciai cél- és intézményrendszerének komparatív elemzése elősegíti a párhuzamok és különbségek felismerését, mind a kormányzati és civil sportirányítás tekintetében. A nemzetközi sportdiplomáciai gyakorlatok tudományos igényű vizsgálata hozzájárulhat a magyar sportdiplomácia gyakorlati fejlesztéséhez is.

Kulcsszavak: sportdiplomácia, nyilvános diplomácia, diplomácia, Franciaország, Magyarország

Garamvölgyi Bence a Szegedi Tudományegyetemen szerzett nemzetközi kapcsolatok mesterdiplomát, jelenleg a Testnevelési Egyetem levelező tagozatos doktorandusza. Kutatása elsősorban a sport nyilvános diplomáciában betöltött szerepére vonatkozik. 2016-ban az Európai Bizottság gyakornokaként dolgozott az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság Sport Osztályán, ami után az

Emberi Erőforrások Minisztériumában az EU-val és a nemzetközi sportügyekkel kapcsolatos feladatokat látta el referensként. Karrierje során számos nemzetközi szemináriumon, konferencián és szakmai eseményen vett részt, amelyek szorosan kapcsolódtak a sportdiplomácia és a sport a békéért és fejlődésért témáihoz. 2018-ban a Campus Mundi kutatói ösztöndíjnak köszönhetően Kolumbiában kutatta a sport béketeremtésben betöltött szerepét és az e területen aktív civil szervezetek közötti kapcsolatot. A Budapesti Egyesület a Nemzetközi Sportért elnökeként számottevő tapasztalatra tett szert a nemzetközi projektmenedzsment területén, különös tekintettel az Erasmus+ Ifjúsági és Sport Programjára. 2017-ben az ENGSO (Európai Nem-kormányzati Sportszervezetek Szövetsége) ifjúsági bizottsági tagnak választotta.

E-mail: garbence89@gmail.com

Deregán Gábor kommunikációs és pedagógusi végzettséggel rendelkező sportmenedzser. 1998-tól kezdődően több mint tíz évig japán multinacionális vállalatoknál, a Suzuki gyárnál, valamint a Toyotánál dolgozott kereskedelmi és marketing területen. Évek óta foglalkozik sportdiplomáciával, hazai rendezésű sporteseményeken a nagykövetek, diplomataik vendéglátója. A Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség korábbi, a MOB Fair Play Bizottságának főtítkára, a Nemzetközi Fair Play Bizottság kommunikációs munkatársa. A közelmúltig a Külgazdasági és Külügyminisztérium háttérintézményénél a magyar sport nemzetközi promóciójáért felelt. Ezen kívül a Kodolányi János Egyetemen tanít sport protokoll tantárgyat.

E-mail: gabor.deregan@fairplayinternational.org

Dóczi Tamás 1978-ban született Budapesten. Angol bölcsész (ELTE, 2005) és szociológus (ELTE, 2006), valamint PhD fokozatot szerzett sporttudományból (Simmelweis Egyetem, 2011). Jelenleg egyetemi docensként dolgozik a Testnevelési Egyetem Társadalomtudományi Tanszékén és vendégoktató a National Taiwan Sport University intézményében. Kutatási témái: sport és globalizáció, sport és nemzettudat kapcsolata, sportesemények társadalmi hatásai, szurkolói identitás és társadalmi befogadás a sportba és a sport által. E témákban számos folyóiratcikket és könyvfejezetet publikált, és több mint 30 konferencián tartott előadást magyar és angol nyelven, valamint közreműködött számos hazai és nemzetközi projektben. Társszerzője az első magyar sportszociológia tankönyvnek és tagja a Nemzetközi Sportszociológiai Társaság (ISSA) Tanácsadó Testületének. A tanulmány első szerzőjének PhD témavezetője.

E-mail: doczi.tamas@tf.hu

Bence GARAMVÖLGYI—Gábor DEREGÁN—Tamás DÓCZI

Sport Diplomacy Institutions in French and Hungarian Approaches

In a rapidly globalizing world, sport has become a popular communication channel through its universality. The utilization of sport for foreign policy purposes is becoming more and more common in international practice, while governments of some nation states are trying to achieve their public diplomacy goals through the creation of sports diplomacy strategies. France and Hungary are two European states with significant sporting cultures, which are at the forefront of the institutionalization processes of sports diplomacy. The comparative analysis of the two countries' sports diplomacy

system facilitates the recognition of parallels and differences, both at the levels of state and civil sports governance. The scientific analysis of international sports diplomacy practices can also contribute to the practical development of the Hungarian sports diplomacy.

Keywords: sports diplomacy, public diplomacy, diplomacy, France, Hungary

Bence Garamvölgyi holds an MA degree in International Relations and is currently a PhD student at the University of Physical Education, Budapest, Hungary. His research concerns the utilization of sport in public diplomacy. After having completed a traineeship at the EU Commission's Sport Unit in 2016, he worked for the Hungarian Ministry of Human Capacities as an officer for EU and international sport and youth affairs. He has participated in a number of international seminars, workshops and events related to the topics of sport diplomacy and sport for development and peace (SDP). In 2018, he was awarded a short-term research scholarship in Colombia where he investigated the partnerships of civil society organizations active in the field of SDP. As the president of the Budapest Association for International Sports, he has considerable experience in international project management, especially concerning Erasmus+ youth and sport fields. In 2017, he was elected as member of the ENGSO Youth Committee, the autonomous youth body of the European Non-Governmental Sports Organisation.

E-mail address: garbence89@gmail.com

Gábor Deregán is a sport manager with communication and pedagogy degrees. Starting from 1998, he worked more than 10 years in Japanese multinational companies like Suzuki and Toyota in the field of sales and marketing. Through arranging protocol for diplomatic guests in large-scale international sport events in Hungary, he has been involved in sports diplomacy for several years. Concerning his sport management experience, he was the Head of the Communication of the Hungarian Skating Union, followed by his recent roles as Secretary General of the NOC's Fair Play Committee and Communication Manager of the International Fair Play Committee. Until recently he was responsible for the promotion of Hungarian sports at one of the institutions of the Hungarian Ministry of Trade and Foreign Affairs. Besides, he teaches sports protocol at János Kodolányi University.

E-mail address: gabor.deregan@fairplayinternational.org

Tamás Dóczi was born in 1978. He has an MA in Sociology (2006), and an MA in British Studies (2005), and a PhD in Sport Science (2011). He works as an associate professor at the University of Physical Education, Budapest, Hungary and is a guest lecturer at the National Taiwan Sport University. His research areas include sport and globalization, the relationship of sport and national identity, the legacy of sport mega events, football fandom, and social inclusion in and through sport. In these topics he has published several journal articles and book chapters, delivered over 30 conference papers in Hungarian and English, and participated in a number of Hungarian and international r&d projects. He is also the co-author of the first Hungarian sport sociology course book, and the member of the Advisory Board of the International Sociology of Sport Association. He is the PhD supervisor of the first author.

E-mail address: doczi.tamas@tf.hu

Szerkesztő: UNITED STATES AGENCY for INTERNATIONAL DEVELOPMENT (USAID)

A Civil Társadalmi Szervezet Fenntarthatósági Indexe Magyarország esetében, 2017-ben

Az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége (USAID) a közelmúltban jelentette meg a civil szervezetek fenntarthatósági indexének (CSOSI) huszonegyedik kiadását Közép- és Kelet-Európa, illetve Eurázsia 24 országára, amely a 2017-es változásokat mutatja be.

Az elemzés a civil társadalom szektora fenntarthatóságának hét kulcsfontosságú eleme, mint meghatározó „dimenziói” terén elért előrelépéseket és hátrányokat érinti: jogi környezet, szervezeti kapacitás, pénzügyi életképesség, érdekképviselet, szolgáltatásnyújtás, ágazati infrastruktúra és társadalmi elismertség. Az index hasznos információforrásként szolgál a helyi civil szervezetek, a kormányok, az adományozók, a tudósok és mások számára, akik jobban meg akarják érteni és nyomon követni a civil szektorban a fenntarthatóság kulcsfontosságú szempontjait.

Az Index módszertana a civil szektorok szakembereire és kutatóira támaszkodik, akik minden országban szakértői testületet alakítanak ki a fenntarthatóság dimenzióinak értékelésére. Az értékelés minden dimenzióra vonatkozóan hetes skálán történik egy-egy pontszámot adva, a skála 1-től (legfejlettebb) 7-ig terjed (leginkább kihívás).

Az alábbiakban az érdeklődés felkeltése érdekében közöljük a Magyarországra vonatkozó részt, az ÖKOTÁRS Alapítvány jóvoltából magyar fordításban és az eredeti angol változatban is. A teljes kiadvány, részletes módszertannal elérhető:

<https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/resource-civil-society-organization-2017-regional-report.pdf>

Kulcsszavak: civil szervezet, fenntarthatóság, működési környezet, nemzetközi összehasonlítás

Editor: UNITED STATES AGENCY for INTERNATIONAL DEVELOPMENT (USAID)

The 2017 Civil Society Organization Sustainability Index for Hungary

The United States Agency for International Development (USAID) has recently published the twenty-first edition of the CSO Sustainability Index (CSOSI) for 24 countries in Central and Eastern Europe and Eurasia, covering developments in 2017.

It addresses both advances and setbacks in seven key components or “dimensions” of the sustainability of the civil society sector: legal environment, organizational capacity, financial viability, advocacy, service provision, sectoral infrastructure, and public image. The Index is intended to be a useful source of information for local CSOs, governments, donors, academics, and others who want to better understand and monitor key aspects of sustainability in the CSO sector.

The Index’s methodology relies on CSO practitioners and researchers, who in each country form an expert panel to assess and rate these dimensions of CSO sustainability

during the year. The panel agrees on a score for each dimension, which can range from 1 (most developed) to 7 (most challenged).

In the following, we will share the Hungarian section in order to arouse interest, thanks to the ÖKOTÁRS Foundation in Hungarian translation. The full publication is available with detailed methodology:

<https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/resource-civil-society-organization-2017-regional-report.pdf>

Keywords: CSOs, sustainability, operational environment, international comparison

Fotó/Csongor Anna

CIVIL SZEMLE

LEGYEN 2019-BEN ELŐFIZETŐJE
a negyedévente megjelenő
Civil Szemlének!

RENDELJE MEG A CIVIL SZEMLÉT,
melynek előfizetési díja egy évre
3600 Ft

Előfizetés
Civil Szemle,
Erste Bank: 11600006-00000000-23902934

CIVIL SZEMLE
szerkesztősége

www.civilszemle.hu
Levelezési cím
1137 Budapest, Pozsonyi út 14. II/9.

Kérjük, megrendelését (amely tartalmazza a nevet, postázási címet
és a befizetés igazolását) – a gyorsabb ügyintézés érdekében – küldje be a

civilszemle@gmail.com
e-mail címre

„...nagy kérdés azonban, hogy ha egyáltalán létezik az elitek értékvilágában generációs eltérés, az megjelenik-e a társadalom egyes generációinak gondolkodásában? A fentiek alapján úgy vélem, hogy érdemes a kérdéskör hazai vonatkozásait megvizsgálni. Egészen pontosan azt, hogy tudományos értelemben beszélhetünk-e Magyarországon a '68-asok és a '90-esek politikai nemzedékéről. Empirikus adatokkal igazolható-e »a '68-asok küzdenek a '90-esekkel«-narratíva, és ez a feltételezett »küzdelem« (amelyet erős különbözőségként értelmezek) megállapítható-e a vizsgált generációk ideológiai karakterében, politikai részvételében és politikai preferenciáiban?”

(Szabó Andrea)

„A helyi médiumoknak éppen ez a mások által be nem töltött szerepük, jelentőségük, funkciójuk alapján ezt a helyzetet fordíthatják meg: a helyi történéseket helyezik a középpontba, azokat »hangosítják fel«, azokat emelik ki az információrengetegből. A közösségi médiumoknak ugyanakkor megvan a lehetősége – a hallgatóság maximalizálásának kényszerétől való függetlenségből eredően –, hogy a többség helyett a kisebbségre, speciális csoportokra fókuszáljon, kiszolgálva olyan hallgatói rétegeket, akik kiesnek a kereskedelmi média célcsoportjából. ... Ugyanakkor az általános, a túl széles érvényességű hír, esemény kerülhet a perifériájára.”

(Péterfi Ferenc)

„A Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) az ifjúsági szervezetek számára létrejött fórum, amely a hazai civil-kormányzati ifjúsági párbeszéd megeremtetését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata a fiatalok és az ifjúsági szervezetek érdekképviseletének országos és nemzetközi szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása. Az ifjúsági és ifjúsággal foglalkozó szervezetek diskurzusában a rendszerváltás óta napirenden van a NIT létrehozása, különböző, jobban vagy kevésbé a fenti feladatot ellátni képes formái meg is jelentek, azonban csak 2012 óta jött létre négyéves távlatnál hosszabb távon is működő ifjúsági érdekképviselet.”

(Nagy Ádám–Oross Dániel–Szalóki Viktor)

„A francia és magyar sportdiplomácia célrendszerének összehasonlításakor számos párhuzam fedezhető fel. A célokat tekintve mindkét ország számára prioritásként jelennek meg a nagyszabású nemzetközi sportesemények. ... Magyarország és Franciaország számára a nemzetközi sportesemények megrendezése olyan nyilvános diplomáciai eszköz, amely hozzájárul az ország (el)ismertségének növeléséhez és nemzetközi képének javításához. A magyar és francia sportérdekek megfelelő képviselete a nemzetközi sport területén elengedhetetlen, amit nem csak a nemzetközi sportszervezetek döntéshozatalában való részvétel erősítésén, hanem a diplomáciai intézményrendszer mobilizálásán keresztül is el kívánnak érni.”

(Garamvölgyi Bence–Deregán Gábor–Dóczi Tamás)

Ára 900 Ft

ISSN 1786334-1

